

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİNİN 1325 SAYILI
KARARI VE KARAR KAPSAMINDA ULUSAL EYLEM PLANI
HAZIRLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEHER SELİN ÖZKAN

ANKARA-2019

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİNİN 1325 SAYILI
KARARI VE KARAR KAPSAMINDA ULUSAL EYLEM PLANI
HAZIRLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEHER SELİN ÖZKAN

**TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. GÜLRİZ UYGUR**

ANKARA-2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

Seher Selin ÖZKAN

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİNİN 1325 SAYILI
KARARI VE KARAR KAPSAMINDA ULUSAL EYLEM PLANI
HAZIRLANMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Gülriz UYGUR

Tez Jürisi Üyeleri

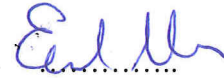
Adı ve Soyadı

İmzası

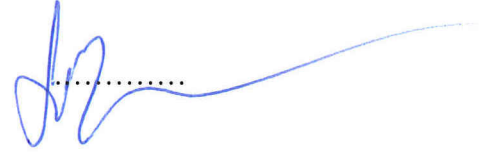
Prof.Dr. Gülriz UYGUR

Doç.Dr. Emel MEMİŞ

Dr.Öğ. Üyesi Fatma Süzgül ŞAHİN

Tez Sınavı Tarihi 23/12/2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (23.12.2019)

Seher Selin ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	III
TABLO DİZİNİ	IV
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

ÇATIŞMA BÖLGELERİNDEKİ KADINLARIN GÜVENLİK HAKLARINA İLİŞKİN PROBLEMLER VE BMGK'NIN 1325 SAYILI KARARI

1.1.	Çatışma Bölgelerindeki Kadınların Güvenlik Problemleri	12
1.2.	1325 Sayılı Kararın Tarihsel Süreci	16
1.2.1.	Bariş ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği (WILPF)	17
1.2.2.	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)	18
1.2.3.	Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve Pekin Bildirisi	20
1.2.4.	Kararın Çıkışı	21
1.3.	1325 Sayılı Kararın İçeriği	22
1.3.1.	Katılım	24
1.3.2.	Koruma	25
1.3.3.	Önleme	26
1.3.4.	Bariş İnşası ve İyileştirme	28
1.4.	BMGK'nın İlgili Diğer Kararları	34
1.4.1.	1820 Sayılı Karar	34
1.4.2.	1888 Sayılı Karar	36
1.4.3.	1889 Sayılı Karar	37
1.4.4.	1960 Sayılı Karar	38
1.4.5.	2106 Sayılı Karar	39
1.4.6.	2122 Sayılı Karar	40
1.4.7.	2242 Sayılı Karar	42
1.4.8.	2467 Sayılı Karar	43
1.5.	1325'ten 2467'ye: BMGK Kararları	45
1.6.	1325 Sayılı Karar Kapsamında Yapılması Gerekenler	48
1.7.	NATO'nun 1325 Sayılı Karar Kapsamındaki Çalışmaları	49
1.7.1.	NATO Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Komitesi (NATO Committee on Gender Perspective-NCGP)	50
1.7.2.	Bi-Stratejik Komuta Direktifi 40-1 [Bi-Strategic Command Directive (BI-SCD) 40-1]	54
1.7.3.	Toplumsal Cinsiyet Danışmanları	56
1.7.4.	"Harekat Alanında Toplumsal Cinsiyet" Eğitimleri	60

BÖLÜM 2

1325 SAYILI KARAR KAPSAMINDA ULUSAL EYLEM PLANI (UEP)

2.1	Ulusal Eylem Planlarının Önemi	63
2.2.	Ulusal Eylem Planı Bileşenleri	66
2.3.	Diğer Ülkelerin Ulusal Eylem Planlarının İncelenmesi	70
2.3.1.	Afganistan	74
2.3.2.	Almanya	77
2.3.3.	Amerika Birleşik Devletleri	80
2.3.4.	Brezilya	82
2.3.5.	Danimarka	85
2.3.6.	Finlandiya	87
2.3.7.	Hollanda	90
2.3.8.	Irak	93
2.3.9.	İspanya	95
2.3.10.	İsveç	98
2.3.11.	İngiltere	100
2.3.12.	Japonya	103
2.4.	UEP'lerin Genel Değerlendirmesi	105

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DEKİ TOPLUMSAL CİNSİYET KONUSUNA İLİŞKİN EYLEM PLANI ÇALIŞMALARI

3.1.	Türkiye'deki Ulusal Eylem Planı Çalışmaları	109
3.1.1.	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)	111
3.1.2.	Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)	114
	SONUÇ	121
	KAYNAKÇA	127
	ÖZET	137
	ABSTRACT	138

KISALTMALAR

A.B.D.	Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BI-SCD	Bi-Stratejik Komuta Direktifi
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CWINF	NATO Kuvvetlerindeki Kadınlar Komitesi
DAW	Kadınların Gelişimi Departmanı
GENAD	Toplumsal Cinsiyet Danışmanı
GFA	Toplumsal Cinsiyet Saha Danışmanı
GFP	Toplumsal Cinsiyet Odak Noktası
İŞİD	Irak Şam İslam Devleti
KEYD	Kabil Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NCGM	Askeri Harekatlarda Toplumsal Cinsiyet için Nordik Merkezi
NCGP	NATO Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Komitesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SWEDINT	İsveç Silahlı kuvvetleri Uluslararası Merkezi
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
UEP	Ulusal Eylem Planı
UNCSM	BM Kadın Statüsü Komisyonu
UNIFEM	BM Kadınlar İçin Gelişim Fonu
WILPF	Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği

TABLO DİZİNİ

TABLO-1:	NATO Üyesi ve Partner Ülke Ordularındaki Toplumsal Cinsiyet Danışmanı Verileri	57
TABLO-2:	1325 Sayılı Karar Kapsamında UEP'si olan BM Ülkeleri	65
TABLO-3:	UEP Bileşenleri	67
TABLO-4:	2009 ve 2011 Yılında Yayımlanan Makalelerdeki Analiz Kriterleri	71
TABLO-5:	İçerik Analizinde Kullanılacak Kriterler	73
TABLO-6:	Ülkelerin UEP İncelemesi Özeti	109

GİRİŞ

Güvenlik konusu ve bu alanda yapılan çalışmalar uluslararası ilişkilerin “yüksek politika” olarak kabul edilen önemli ve hala tartışılmaya devam edilen konuları arasında yer almaktadır. Savaş, çatışma, politika ve militarizm konularıyla doğrudan bağlantılı olan güvenlik çalışmaları, en baştan beri eril bir nitelik kazanmıştır. Uluslararası ilişkiler teorilerine eleştirel yaklaşımların çıkışına kadar, hem bu alanda güvenlik çalışmalarının ele alış şekli, hem de bu çalışmaları yapan teorisyenlerin sayısı açısından oldukça erkek egemen olduğu söylenebilir.

Uluslararası ilişkiler teorilerinde güvenlik konusunda hâkim olan yaklaşım realizmdir. Bu nedendir ki, feministlerin güvenlik konusunda en fazla eleştiri getirdikleri düşüncede realistler tarafından savunulan güvenlik anlayışıdır. Realistlere göre güvenlik konusunun merkezinde devletin güvenliği yer almaktadır ve devlet birincil aktördür.¹ Realizmde önemli olan devletin güvenliği, yani ulusal güveniktir. Ulusal güvenlik de ancak askeri güçle korunabilir. Realistlere göre savaş kaçınılmazdır ve her zaman savaş olasılığına karşı askeri güç olarak hazırlıklı olmaları gerekmektedir.² Ülkeyi koruma görevi de erkeğe verilmiştir. Böylelikle kadınlara sadece kurban rolünün verildiği, oldukça eril niteliğe sahip bir yaklaşım oluşmuştur. Eric M. Blanchard’a göre *ulusal güvenlik çalışmaları eril yüksek politikanın elit dünyasının bir parçasıdır*.³ Realizme göre devlet, güvenliğin ana aktörüdür. Devlet dışında hiçbir yapı güvenlik alanında ana role sahip değildir. Devlete karşı olan bütün tehditler güvenliği de hedef

¹ Dipti Tamang, “Gendering International Security: Seeing Feminist Theories as International Relations”, **International Studies**, 50(3), 2016, s.226.

² J. Ann Tickner, **Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security**, Columbia University Press, New York, 1992, s. 22.

³ Eric M. Blanchard, “Gender, International Relations, and the Development of Feminist Security Theory”, **Signs: Journal of Women in Culture and Society**, Vol.4, No.4, 2003, s. 1289.

almıştır. Ayrıca güç ve güvenlik arasında doğrusal bir ilişki vardır.⁴ Devletler sınır güvenliklerini korumak için mümkün olduğunca güçlenmelidir.

Realizmin güvenlik anlayışı en parlak dönemini Soğuk Savaş döneminde yaşarken, bu dönemin sona ermesiyle birlikte çöküşe geçmiştir. Soğuk Savaş, Sovyetler Birliğinin dağılması, Berlin Duvarının yıkılışı, Hong Kong'daki Şemsiye Devrimi ya da Arap Baharı gibi uluslararası politikada yaşanan gelişmeler bu olayları açıklanmasında devlet merkezli güvenlik tanımının sınırlarını açığa çıkarmıştır.⁵ Realizme yönelik temel eleştiri Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemde askeri olmayan tehditlerin ve aktörlerin varlığını değerlendirmede yetersiz kalmasıdır.⁶ Artık güvenlik sadece ülkelerin sınırlarını ifade etmemektedir. 1980'lerin sonundan itibaren değişen güvenlik tanımı devlet merkezli olmaktan çıkıp bireyin güvenliğine dönüşmüştür. Güvenlik, realistlerin belirttiği gibi devletin sınır bütünlüğü değildir sadece. Devleti güvenliğin ana öznesi olmaktan çıkarıp, askeri olmayan tehditlerin de var olduğunu ve bu tehditlerin kadın ve erkekler üzerinde farklı sonuçları olduğu ifade edilmektedir. Neorealistler tarafından alçak politika olarak değerlendirilen⁷, çevresel ve ekonomik sorunlar, yoksulluk, insan hakları, etnik ve dini kimlikler, toplumsal cinsiyet gibi konular bu yetersizliği açığa çıkaran etmenlerdir. Güvenliğin temel noktasının bireyler olması ve askeri olmayan tehditlerin de değerlendirmeye alınması eleştirel teori, insani güvenlik yaklaşımı ve feminist güvenlik yaklaşımda ortaktır.⁸

Feministlerce güvenlik alanındaki çalışmaların temelinde iki nokta vardır. Bunlardan birincisi kadınların güvenlik alanında görünür kılmak, ikincisi ise uluslararası

⁴ Bilal Karabulut, **Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi: II Güvenlik**, Barış Kitabevi, Ankara, 2015, s.61.

⁵ Dipti Tamang, 2016, s.228.

⁶ Zeynep Arıöz, **Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminizm, Yeni Savaş Bağlamında Feminist Güvenlik Yaklaşımı**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2012, s. 63.

⁷ Muhittin Ataman, "Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti", **Alternatif Politika**, Cilt 1, Sayı 1, 2009, s.11.

⁸ Zeynep Arıöz, 2012, s. 68.

ilişkilerde yer alan geleneksel güvenlik anlayışına karşı çıkararak, kadınlara özgü değerlendirmelerin de dikkate alınmasıdır.⁹

Feministler güvenlik tanımının yeniden yapılması gerektiğini savunmaktadırlar. Onlara göre güvenlik sadece ülke sınırlarının korunması olmayıp, kimlik ve kültürel olguların da bu tanımın içine dâhil edilmesi gerekmektedir. Güvenlik tanımı ülkelere ve zamana göre değişmektedir. Batının orta sınıf kadınları için güvenlik endişeleri nükleer savaşla bağlantılı iken, Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşayan kadınlar için güvenlik emperyalizm, militarizm, ırkçılık ve cinsiyetçilik de bağlantılıdır.¹⁰ Bu nedenle güvenliğin sosyal boyutunun olduğunu ve bu bakış açısıyla da değerlendirilmesi gerektiği ifade ederler.¹¹ Güvenlik konusunda kadınlara verilen rol korunması gereken varlıklar ve kurban olmaktır. Kadınların üzerine yapılandırılan bu rol onların doğasında olan bir durum değildir. Aksine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ataerkil sistemin bir sonucudur. Kadınlar, savaş dönemlerinde maruz kaldıkları tecavüzlerin nesnesi olarak, erkeklerin düşman olarak gördükleri diğer erkekleri aşağılamak için kullanılırlar.¹² Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kaldırılması kadınların artık kurban rolünden çıkararak, özne olabilmelerinin önünü açar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal hiyerarşik yapılar kadınların her türlü şiddeti görmesine neden olmaktadır. J. Ann Tickner kadınların güvenliğini çok seviyeli ve çok boyutlu olarak belirterek güvenliği askeri, ekonomik ve cinsel şiddetin yokluğu olarak tanımlamıştır.¹³ Feministler tarafından realistlerin belirlediği güvenlik tanımı eksik bulunarak ev içi şiddet, tecavüz, yoksulluk, çevresel sorunların da en az savaş kadar tehlikeli olduğu savunulmaktadır.¹⁴

⁹ Çiğdem Aydın Koyuncu, "Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımları Açısından Güvenlik Konusunun Analizi", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 67, No. 1, 2012, s.116.

¹⁰ J. Ann Tickner, 1992, s. 34.

¹¹ Bilal Karabulut, 2015, s. 96.

¹² J. Ann Tickner, "Feminist Response to International Security Studies", **Peace Review**, 16:1, 2004, s. 45.

¹³ J. Ann Tickner, 1992, s. 40.

¹⁴ Zeynep Arıöz, 2012, s. 63.

Genel olarak güvenlik devletler için egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunması iken, bireyler için cinsel, sosyal ve etnik kimliğin korunması şeklindedir.¹⁵ Bu bağlamda bireylerin bu sosyal kimliklerinin devlet tarafından korunması da bireylerin sahip oldukları bir haktır. Güvenlik hakkı insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için temel haklarından. Güvenlik hakkı da diğer temel haklar gibi devlet tarafından vatandaşlarına sağlaması gereken önemli haklardan biridir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) bireylerin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkına yer vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 19. maddesinde¹⁶ ve AİHS'nin 5. maddesinde¹⁷ “Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.” ifadesi yer almaktadır. Bu maddelerin devamında hangi şartlar altında bu haktan yararlanılamadığı açıklanmıştır. Kişi güvenliğine yönelik çok boyutlu tehditler bulunmaktadır. Bunlar fiziksel tehditler (yaralama, ölüm), ekonomik tehditler (kişinin mallarına el konulması, çalınması veya kaynaklara ulaşmasının önlenmesi), haklara karşı tehditler (özgürlüklerinin elinden alınması), sosyal statüye karşı tehditlerdir (terfi ettirilmeme gibi).¹⁸ Devletin bu durum da iki rolü bulunmaktadır: Birincisi tüm bu tehditlere karşı kişinin güvenliğini sağlamak ve ikincisi de bireylerin/grupların güvenliğine yönelik tehdit oluşturmaktır.¹⁹

Bu noktada feministler kimin güvenliği ve ne tür tehditler sorusuna kadınların güvenliği ve kadınların güvenliğine yönelik tehditler yönünde cevap bulmaya çalışmaktadır. Böylece bireylerin güvenliğinin ulusal ve uluslararası politikalarla ilişkisi tespit edilmeye çalışılmaktadır.²⁰

¹⁵ Çiğdem Aydın Koyuncu, 2012, s.122.

¹⁶ https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹⁷ <https://tihv.org.tr/avrupa-insan-haklari-sozlesmesi/>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹⁸ Çiğdem Aydın Koyuncu, 2012, s.123.

¹⁹ Ibid., s.123.

²⁰ Ibid., s.123.

Güvenlik konusu hangi gelişmişlik düzeyinde olursa olsun tüm dünya ülkelerinin öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Küreselleşmeyle birlikte terör ve savaşlar tüm dünya geneline yayılmış bir haldedir. Terör örgütlerince yapılan silahlı saldırıları artık herhangi bir dünya ülkesinde herhangi bir zamanda gerçekleştirebilmektedir. Ülkelerin kendi içlerinde yaşadıkları savaşlar artık sadece o ülkeyi etkilememektedir. Suriye örneğinde olduğu gibi çeşitli nedenlerle ülkelerin ve uluslararası örgütlerin dâhil olmasıyla birlikte orada yaşanan iç savaş, gerek sınır güvenliği gerekse mülteciler bağlamında bir çok ülkeyi ekonomik ve sosyal açıdan etkilemektedir.

Yaşanan bu savaş ve çatışma halleri sonucunda değişmeyen belki de tek şey, en çok zarar gören kesimin kadın ve çocuklar olduğu gerçeğidir. Çatışma sırasında yaşanan kayıplar, cinsel şiddet, zorla evlendirilme, insan kaçakçılığı, başka ülkelere veya şehirlere göç etme zorunluluğu, bu zorunluluk sonucunda göç ettikleri yere adaptasyon en az savaşın kendi kadar travmatik, zarar verici ve birkaç nesli etkileyecek güce sahiptir.

Hem geçmiş dönemde hem de günümüzde yaşanan savaşlara ve silahlı çatışmalara bakıldığında yaşanan olayların sadece savaşma kararı alan politik liderler arasında ya da sahada savaşanlar arasında gerçekleşmediği, sivil halkın da bu çatışmaların sonuçlarından etkilenmesidir. 90'lı yıllarda Bosna ve Ruanda da yaşanan, günümüzde ise Irak ve Suriye'de devam eden iç savaş, sivil halkın özellikle kadın ve çocukların cinsiyet temelli şiddete maruz kaldığını, hatta sistematik tecavüzün bir savaş taktiği olarak siyasi sonuçlar elde etmek için politikacılar tarafından kullanıldığını göstermiştir. Bosna-Hersek ve Hırvatistan'da 60.000, Ruanda'da yarım milyondan fazla, Sierra Leone'da 64.000 kadın ve kız çocuğu tecavüze uğramış, demokratik Kongo Cumhuriyetinde ise 32.000 tecavüz vakası gerçekleşmiştir. İşkence, seks kölesi, zorunlu hamilelik ve kısırlaştırma gibi cinsiyet temelli şiddetin diğer biçimleri artmaktadır.²¹ Ayrıca Amerika tarafından

²¹ Aktr. Susan Willet, "Introduction: Security Council Resolution 1325: Assessing the Impact on Women, Peace and Security", **International Peacekeeping**, 17:2, 2010, s. 153.

Afganistan'a yapılan askeri müdahale esnasında oraya görevli olarak giden askerlerin Afgan kadınlara yapmış oldukları cinsel saldırılar ya da Kongo'da BM misyonlarında görev yapan çeşitli ülke ordu mensuplarının karışmış oldukları tecavüz vakaları özellikle kadın ve çocuklara yönelik yapılan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet bazlı şiddetin uluslararası boyutta ele alınmasının elzem bir ihtiyaç olduğunun bir kanıtıdır.

Rubina Saigol toplumsal çatışmaları ekonomik kaynakların, toplumsal ve siyasal iktidarın eşitsiz dağılımının bir ürünü olarak tanımlar.²² Feministler de toplumda yer eden sosyal ve hiyerarşik eşitsizlikleri şiddetin temel sebebi olarak görür ve gerçek bir güvenlik için bu şiddet biçimlerinin aralarındaki ilişkinin farkına varılması gerektiğini savunurlar.²³ Toplumsal cinsiyet ilişkileri savaşın öncesinde, savaş sırasında ve sonrasında yer almakta ve sınıfsal ve etnik ilişkilerle kesişmektedir.²⁴

Yaşanan savaş ve çatışma hali uzun yıllar tüm insanlığı etkilemektedir. Ancak bu etkiler kadınlar ve çocuklar üzerinde daha farklı sonuçlara neden olmaktadır. Yapılan güvenlik çalışmalarını ya da çatışma sırasında/sonrasındaki eylemlerin mutlaka toplumsal cinsiyet penceresinde değerlendirerek incelemek gerekmektedir. Aksi takdirde sadece eril bir bakış açısıyla olaylar ve sonuçlar değerlendirilerek, toplumun büyük bir kesiminin ihtiyaçları ve zararları göz ardı edilmiş olur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 2000 yılında almış olduğu 1325 sayılı karar, uluslararası boyutta, doğrudan ve açıkça kadın ve çocukların haklarının korunmasına ilişkin yapılan önemli bir çalışmadır. Bu tez çalışmasıyla 2000 yılında BMGK tarafından çıkarılan 1325 sayılı karar kapsamında ülkelere verilen tavsiyeler arasında olan ulusal eylem planı çalışmalarını incelemek, Türkiye için 1325 sayılı karar kapsamında bir ulusal eylem planının hangi boyutlardan oluşması gerektiğini ana

²² Rubina Saigol, "Militarizasyon, Ulus ve Toplumsal Cinsiyet Şiddetli Çatışma Alanları Olarak Kadın Bedenleri", **Vatan, Millet, Kadınlar**, Ayşe Gül Altınay (Der.), İstanbul, İletişim Yayınları, 2013, s. 227.

²³ Zeynep Arıöz, 2012, s. 65.

²⁴ Cynthia Cockburn, **Buradan Baktığımızda Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi**, (Çev. Füsün Özlen), Metis Yayınları, İstanbul, 2009, s. 278.

hatlarıyla belirlemek ve eylem planını diğer ülke örnekleriyle birlikte incelemek amaçlanmıştır.

Bu konunun seçilmesinin amacı, bu zamana kadar toplumsal cinsiyet veya kadın sorunlarına yönelik yapılan ulusal eylem planların (örneğin, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının²⁵ yapmış olduğu eylem planları) güvenlik alanı dışındaki diğer alanların üzerine hazırlanmış olması, BM ve NATO üyesi olarak uluslararası alanda uzun süreli bir çok barışı destekleme hareketi gerçekleştiren bir ülke olarak Türkiye'nin henüz 1325 sayılı karar kapsamında bir ulusal eylem planının olmaması ve gerek askeri gerek sivil ilgili kamu kurumlarında somut çalışmaların yapılmamasıdır. BMGK'nın 1325 sayılı kararıyla ilgili çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu tezin, 1325 sayılı karar ve bu kapsamda UEP hazırlanmasına yönelik araştırma yapmak isteyenlere, kadın ve güvenlik konusunda yol gösterecek bir yardımcı kaynak olabileceği değerlendirilmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde çalışmam ve TSK'da toplumsal cinsiyet konusunda yurt içi ve yurt dışı çalışmaları takip etmem sebebiyle tezimin odak noktasını ulusal eylem planı hazırlanması ve ülkelerin eylem planlarının incelenmesi olarak belirledim. Ülke içinde ve dışında yıllardan beri askeri hareket düzenleyen bir orduya sahip olarak Türkiye'nin güvenlik alanı özelinde bir eylem planına sahip olması önemlidir. Bir zamanlar daha az önem verilen kadın hakları, artık dünya tarafından her alanda daha fazla önem verilmektedir. Uluslararası ilişkiler çalışmalarından, annelere günü için yapılan reklamlara kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin öne çıkarıldığı ve üzerine çalışıldığı bir dönemdeyiz. Kadınların eşit hak talepleriyle başlayan bu yolculuk günümüzde artık her alanda kadınlara karşı yapılan ayrımcılığa ve şiddete karşı daha güçlü bir şekilde devam

²⁵ 2016-2020 dönemi UEP'sinin yayımlandığı dönemde söz konusu bakanlığın adı "Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı"ydı ve Plan metninde de bu isim kullanılmıştır. 10 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ismi "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir. Bu tez çalışmasında da Bakanlığın son resmi adı kullanılmıştır.

etmektedir. Her geçen gün kadınlar eğitim, sosyal ve ekonomik alanda var olmaya başlamıştır. Bu durum kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığın ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin güne yüzüne çıkmasına neden olmakta ve bu ayrımcılığın giderilmesine yönelik çalışmaların yapılmasına, devletler ve uluslararası kuruluşlar tarafından bu konuda politikalar üretilmeye başlanmasına yol açmaktadır.

Sadece bir cinsiyetin öne çıkarılması ve bütün hayatın bu bakış açısıyla kurgulanmasının ne kadar eksikliklere yol açtığı bilinmektedir. BMGK'nın 1325 sayılı kararı, bu eksik bakış açısının politik, ekonomik, sosyal ve kültürel her alanda tespit edilip, düzeltilmesine yönelik yapılan önemli çalışmalardan bir tanesidir. Bu nedenle 1325 sayılı karar kapsamında eylem planı hazırlanmasının, tek boyutlu bakılan güvenlik, çatışma ve kadın konularına başka boyutlar kazandırarak kadınların dâhil edilmesi ve yaşadıkları ayrımcılığın ve şiddetin giderilmesi için atılacak somut adımlardan bir tanesi olduğu belirtilebilir.

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlıkta çatışma dönemlerinde kadınların güvenlik problemleri ve BMGK'nın 1325 sayılı kararı anlatılmıştır. Öncelikle Anayasada yer alan güvenlik hakkından ve teorisyenler tarafından tanımı genişletilen güvenlik kavramının neleri kapsadığından bahsedilmiştir. Savaş dönemlerinde kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetten ve bu şiddetin kadına yüklediği ataerkil anlayış açıklanmıştır. İkinci alt başlıkta 1325 sayılı kararın çıkarıldığı 2000 yılına gelene kadar uluslararası alanda yapılan çalışmalar anlatılmıştır. Kararın BMGK'da çıkmasında öncülük eden WILPF, Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile güvenlik ve kadın konusunun ilk gündeme geldiği Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve Pekin Bildirisi anlatılmıştır. Böylece 1325 sayılı kararın oluşmasına neden örgütler, çalışmalar ve tarihi süreç incelenmiştir. Üçüncü ve beşinci alt başlıklar arasında ise 1325 sayılı kararın içeriği ve Kadınlar, Barış ve Güvenlik konusunda BMGK'nın çıkarmış olduğu diğer ilgili sekiz

karar açıklanmıştır. 1325 sayılı karar detaylı olarak incelenmiştir. Karar *Katılım, Koruma, Önleme ve Barış İnşası ve İyileşme* olmak üzere dört ana başlık altında incelenmiştir. Bu dört başlık ise Karar'ı oluşturan on sekiz madde üzerinden ve çalışma içerisinde maddelerin Türkçe çevirilerine yer verilerek incelenmiştir. Karar Türkçe ve İngilizce metin üzerinden çalışılmıştır. Karar'ın tam metin Türkçe çevirisi www.bm1325eylemplani.org sitesinden alınmıştır. İçerik incelemesi yapıldıktan sonra karar hakkında yapılan akademik çalışmalar incelenerek olumlu ve olumsuz eleştirilere yer verilmiştir. 1325 sayılı karar sonrasında çıkarılan sekiz kararın çıkarılış tarihi, amacı ve yapılan akademik çalışmalar incelenerek kararlara ilişkin eleştiriler belirtilmiştir. Söz konusu bu sekiz kararın Türkçe çevirileri bulunmamaktadır. Bu nedenle kararlar İngilizce orijinal metinler üzerinden incelenmiştir. Kararların hepsine BM internet sitesinden ulaşılmıştır. Birinci bölümün son iki başlığında ise 1325 sayılı karar kapsamında yapılması gerekenler ve NATO kapsamında yapılan çalışmalar, NATO bünyesindeki toplumsal cinsiyet birimleri açıklanmıştır. NATO'nun 1325 sayılı karar kapsamında kendi dokümanları incelenmiş ve verilen eğitimler anlatılmıştır.

İkinci bölümde 1325 sayılı karar kapsamında UEP'ler anlatılmıştır. Öncelikli olarak eylem planının ne olduğu ve plan bileşenleri detaylı olarak açıklanmıştır. Daha sonra da UEP'ye sahip ülkelerin eylem planları incelenmiştir. Planlar içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Öncelikle, analiz kriterleri farklı olan iki farklı çalışma incelenmiştir. Tez çalışmasında kullanılan içerik analizi yönteminde, F. Belgin Gümrü, Jan Marie Fritz ve Sharon Doering tarafından 2009²⁶ ve 2011²⁷ yılında yayımlanan makaleler ile 2014²⁸ yılında Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine tarafından

²⁶ F. Belgin Gumru, Jan Marie Fritz, "Women, Peace and Security: An Analysis of the National Action Plans Developed in Response to UN Security Council Resolution 1325", **Societies Without Borders**, 4 (2), Western Reserve University, 2010.

²⁷ Jan Marie Fritz, Sharon Doering, F. Belgin Gümrü, "Women, Peace, Security and the National Action Plans", **Journal of Applied Social Science**, 5 (1), 2011.

²⁸ Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine, "Women in Peace and Security through United Nations Security Resolution 1325: Literature Review, Content Analysis of National Action Plans, and

yayımlanan makalede kullanılan analiz kriterleri belirtilmiştir. Tez çalışmasında ise bu üç makalede kullanılan kriterlerin sentezi kullanılmıştır. Üç makalenin kriterleri de büyük oranda ortaktır. Bu tez çalışmasında bazı kriterler birleştirilmiştir. Yapılan ortak inceleme sonucunda 18 analiz kriteri belirlenmiştir. Bu kriterler ve açıklamaları detaylıca açıklanmıştır.

2018 yılı sonu itibarıyla 79 ülkenin 1325 sayılı karar kapsamında UEP'si vardır. Yapılacak UEP incelemesinde bütün ülkelerin planları incelenmemiştir. 79 ülke arasından 12 ülke seçilerek, bu ülkelerin UEP'lerinin içerik analizi yapılmıştır. Bu 12 ülkenin seçiminde de her coğrafik bölgeden ülke olmasına dikkat edilmiştir. Böylelikle çeşitli bir içerik analizi yapmak ve sonuçlar elde etmek amaçlanmıştır. Hiçbir UEP'nin Türkçe tercümesi yoktur. Bazı ülkelerin ise UEP'leri sadece kendi ana/resmi dillerinde hazırlanmış, İngilizce versiyonları bulunmamaktadır. İngilizce versiyonu bulunmayan ülkelerin planları elenmiştir. İngilizce olan UEP'lerden ise Türkiye ile denk veya benzer niteliklere sahip ülkeler seçilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde Türkiye'de ilgili Bakanlıklarca toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yapılmış eylem planları, 1325 sayılı karar bağlamında, UEP'lerinin içerik analizinde kullanılan 18 kritere göre incelenmiştir. Nicel veri analizi veya anket çalışması yapılmamıştır.

Genel olarak tez çalışmasının odak noktası BMGK'nın 1325 sayılı kararı ve bu karar kapsamında eylem planı hazırlanmasıdır. Bu nedenle ülkelerin UEP'lerinin incelenerek, Türkiye için 1325 sayılı karar kapsamında UEP hazırlanması sürecinde yol gösterici bir çalışma yapmak amaçlanmıştır. Türkiye'de 1325 sayılı karar ilgili devlet kurumları içerisinde çok bilinen bir konu değildir. Türkiye'de yapılan akademik çalışmalarda 1325 sayılı kararın ne olduğuna dair çok kısaca değinilmiştir. Bu nedenden

Implementation", **Working Paper 13**, Institute for Global and International Studies, George Washington University, Washington, DC, 2014.

dolayı bu konuya yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Ülkemizde bu kadar az bilinmesine rağmen, NATO ve BM gibi uluslararası iki büyük politika üreten kuruluş için oldukça önem verilen bir konudur. Bu iki kuruluşa da üye olan ve önemli bir ortak olarak kendi değerlendiren Türkiye'nin bu konuya oldukça uzak durması öncelikle kadın hakları açısından ve uluslararası siyaset açısından bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. İçeriği ve uygulama alanı olarak Türkiye için oldukça önemli ve uygulanabilir olan bu karara dikkat çekmek ve ileride karar kapsamında çalışma yapmak isteyenlere yardımcı olması bu tez çalışmasının amaçlarından biridir.

BÖLÜM 1

ÇATIŞMA BÖLGELERİNDEKİ KADINLARIN GÜVENLİK HAKLARINA İLİŞKİN PROBLEMLER VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 1325 SAYILI KARARI

1.1. Çatışma Bölgelerindeki Kadınların Güvenlik Problemleri

Kadınlar için savaş dönemlerinde güvenlik sadece hayat kalmak, öldürülmemek değildir. Güvenlik denilince artık insanların politik, sosyal, kültürel ve sağlık durumlarıyla ilgili hak ve ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Bu durum aslında güvenlik tanımının genişletilerek temel ihtiyaçların karşılanması şeklinde tanımlanmasına neden olmuştur.²⁹ Feministler tarafından da bu genişletilmiş tanıma toplumsal cinsiyet katılarak, özel olarak savaş ve barış zamanlarında kadınların güvenliği tartışılmaktadır.³⁰ “İnsan güvenliği teorisyenlerince” güvenlik korkudan ve ihtiyaçtan azade olmak şeklinde siyasi, toplumsal, ekonomik, çevre, gıda, sağlık ve kişisel olmak üzere yedi kategoride tanımlanmaktadır.³¹

Siyasi güvenlik, halkına tehdit oluşturmayan istikrarlı bir yönetimin varlığıdır. *Toplumsal güvenlik* toplumun kültürel ve dini geleneklerinin korunması ve yaşatılmasıdır. *Ekonomik güvenlik* kişinin kendisinin ve ailesinin geçindirecek imkanlara ulaşmasıdır. *Çevre güvenliği* yerel ve küresel olarak ikiye ayrılmıştır. *Yerel çevre güvenliği* sağlık konusunda çevre tehditlerinin olmaması; *küresel çevre güvenliği* ise küresel yönetim ve küresel hava modellerinin istikrarıdır. *Gıda güvenliği* gerekli beslenme düzeyine erişimdir. *Sağlık güvenliği* sağlıklı olmayı, ihtiyaç duyulan önleyici

²⁹ Cynthia Cockburn, 2009, s. 281.

³⁰ İbid., s. 281.

³¹ Laura Sjoberg, **Toplumsal Cinsiyet, Savaş ve Çatışma**, (Çev.Onur Aydın), Altın Bilek Yayınları, İstanbul, 2015, s.183.

ve tedavi edici sağlık hizmetlerine erişimdir. *Kişisel güvenlik* aile içi şiddet, savaş ve çatışma dönemlerinde kişinin bedenine yönelik şiddet korkusunun olmamasıdır.³² İnsan güvenliği teorisyenlerince bu güvenliklere erişimi olmayanlar güvende değildir ve insanların güvende olmaya ihtiyacı ve hakkı vardır.³³

Bu yedi kategori de ayrı ayrı ele alındığında kendi içlerinde kadınlara özgü farklı tehdit durumları içermektedir. Her bir güvenlik durumu kadın ve erkekler için farklı seviyelerde güvensizlik oluşturabilir. Bu nedenle bireylerin ne ölçüde ve şekilde etkilendiğini anlamak için yapılan analizlerde toplumsal cinsiyet bir analiz kategorisi olarak ele almak gerekir. Böylece savaş dönemlerinde devletler veya uluslararası örgütler tarafından yapılan çalışmalarda (bunlar askeri hareketler ya da sivillere yönelik yardım çalışmaları olabilir) insanların ihtiyaçlarının daha doğru belirlenmesine yardımcı olur.

1994 yılında BM Kalkınma Raporu'nun konusu da devlet temelli güvenlik anlayışına karşın, birey temelli insan güvenliği yaklaşımıdır.³⁴ Güvenliğin kaynağı olarak ilişkilendirilen silahlanma yerine artık kalkınma konulmuştur.³⁵

Savaş dönemlerinde kadınların doğrudan cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldıkları en büyük şiddet tecavüzdür. Savaş dönemlerinde tecavüz, salt erkeklerin kadınlara uyguladığı fiziksel şiddetin çok ötesinde bir anlam ve amaç içermektedir. Bu durum kadınlara yüklenen anlam ve misyondan kaynaklanmaktadır. Nira Yuval-Davis ve Floya Anthias kadınların etnik ve ulusal süreçlere katılımlarının beş yol üzerinden olduğunu söylemektedir: a) Etnik toplulukların üyelerinin biyolojik yeniden üreticileri, b) Etnik /ulusal grupların sınırlarının yeniden üreticileri, c) Topluluğun ideolojik olarak yeniden üretiminin merkezinde, o topluluğun kültürünün aktarıcısı olarak, d) Etnik/ulusal kategorilerin inşası, üretimi ve dönüşümde kullanılan ideolojik tartışmaların odağı ve

³² İbid, s.183-184.

³³ İbid, s.184.

³⁴ Gizem Bilgin Aytaç, "Feminist Yaklaşım Çerçevesinde İnsan Güvenliği: Sivil Toplum Gözüyle Irak Örneği", **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 2-1, 2018, s.13.

³⁵ İbid, s.30.

sembolü olarak, etnik/ulusal farklılıkların göstereni, e) Ulusal, ekonomik, politik ve askeri mücadelelere katılarak.³⁶ Ataerkil sistem tarafından verilen bu roller özellikle savaş dönemlerinde kadınların ne boyutta bir şiddetle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Tecavüz ilkel savaşlardan beri var olan bir işkence yöntemi olup, cinsiyetçi, ataerkil sistemin kadını konumlandırışıyla bağlantılıdır.³⁷ Böylece tecavüz, bir topluluğun kimliğini yok etmek ve aşağılamak için bir savaş stratejisi veya silah olarak kullanılmaktadır. Bosna Savaşı'nda askeri bir strateji olarak kullanılmış olup, kadınlara ailelerinin gözü önünde tecavüz edilmiş, Sırp askerleri tarafından zorla hamile bırakılmıştır. Ruanda'da yaşanan savaş sırasında 250.000'den fazla kadın tecavüze uğramış, toplum tarafından dışlanmış ve çocukları şeytanın çocukları olarak adlandırılmıştır.³⁸ Toplum tarafından dışlanan tecavüze mağdurları yaşadıkları yerden zorunlu olarak göç etmek durumunu kalırlar, ya da aileleri tarafından namus cinayetine kurban edilirler. Toplu tecavüzler sonrasında ortaya çıkan ve toplum arasında yayılan AIDS gibi hastalıklar ise başka bir boyuttur.³⁹ Hatta İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonya işgal ettiği yerlerde askerlerinin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla rahatlatıcı kadınlar sistemi uygulayarak tecavüzü kurumsallaştırmıştır.⁴⁰

Karşı tarafı öldürerek yok etmenin yanı sıra, tecavüzle birlikte kimliklerini, kültürlerini, soylarını bozmak ve daha uzun süreli tahribata yol açmak amaçlanmaktadır. Tecavüz kadın bedeni üzerinden erkekler arasında bir iletişim yoludur. Böylece tecavüz eden taraf, karşı taraf üzerinde hakimiyet kurduğunu belirtmiş olur.⁴¹ Ayrıca toplumların bir daha bir arada yaşama olasılıklarını yok etmek için uygulanan stratejilerden de biridir.⁴²

³⁶ Nira Yuval-Davis, Floya Anthias, **Woman, Nation, State**, The Macmillan Press, Londra, 1989, s. 7.

³⁷ Çiğdem Akgül, 2011, s. 185.

³⁸ J. Ann Tickner, **Gendering World Politics**, Columbia University Press, New York, 2001, s. 50.

³⁹ İbid., s.50.

⁴⁰ Murat Ülgül, "Suriye İç Savaşı'na Feminist Bir Yaklaşım", **Alternatif Politika**, 9 (3), 2017, s. 445.

⁴¹ İbid., s.445-446

⁴² Cynthia Cockburn, **Mesafeyi Aşmak**, (Çev. Ebru Kılıç), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 286.

Kadınların savaş dönemlerinde yaşadıkları tek sorun tecavüz değildir. Mülteci kamplarına yerleştirilen kadınların kaynaklara ulaşma konusunda sıkıntılar yaşamaktadır. Yiyecek, su ve sağlık imkanlarının kısıtlı olması veya ulaşımının zorluğu, kamp alanlarında karşılaştıkları cinsel saldırılara ilave olarak eşlerinin savaşa katılması nedeniyle çocuklarına tek başına bakma zorunda kalmaktadır. Eşleri ölen kadınlar maddi imkansızlık nedeniyle zorunlu olarak evlendirilmekte ya da kız çocukları küçük yaşta evlendirilmektedir.

Göçmen ya da mülteci olarak başka ülkelerde bir yaşam sürmek oldukça zordur. O ülkenin mülteciilere bakış açısına bağlı olarak o ülkenin kültürüne ve kurallarına uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler. Göçmenlere veya mülteciilere yönelik sistematik bir politika oluşturulmamış ise eğitim, sağlık, gıda, konaklama gibi temel ihtiyaçlara ulaşmada oldukça sıkıntı yaşarlar. Sağlıksız şartlarda yaşamak zorunda kalmaları salgın hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca ucuz iş gücü kaynağı oluşturmaları iş verenler açısından bir fırsat olarak değerlendirilip, çok daha az ücretle, kötü koşullarda çalışmak zorunda bırakılarak ekonomik açıdan sömürmelerine yol açmaktadır. Bu durumlar sığındıkları ülkenin vatandaşları tarafından mülteciilere/göçmenlere yönelik bir nefret yaklaşımının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bütün bu sosyal, kültürel ve ekonomik meseleler sistematik bir şekilde çözülmediği sürece kriminal olayların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Yakın geçmişte Bosna, Ruanda, Afganistan, günümüzde ise Suriye’de yaşananlar çatışma dönemlerinde kadınları ve çocukları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen tehditlere yönelik geniş çapta çalışmalar yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

1.2. 1235 Sayılı Kararın Tarihsel Süreci

BMGK'nın 1325 sayılı kararı kadın ve güvenlik konusunda önemli bir belgedir. 81 dile çevrilen Karar⁴³, çatışma dönemlerinin kadınların ve kız çocuklarının üzerinde daha farklı etkileri olduğunu belirtir. 1325 sayılı kararın çıkarılması için yapılan çalışmalar, uluslararası kadın örgütlerinin ve feministlerin çalışmalarıyla BMGK'nın kadın gündemi yerine BM'nin ana gündemine alınması, kadın haklarının bu kadar üst seviyeden ve eril nitelikli olarak kabul edilen bir konuya yönelik ele alınması toplumsal cinsiyet ve kadın hakları çalışmaları için önemli bir adımdır. Bu kararın çıkması için ilk defa bütün bir oturum kadın sorunlarına ayrılmıştır.

Cynthia Cockburn "bizim başarımız" dediği bu kararı, temel çalışmaların, diplomasinin, lobinin, taslak hazırlamanın ve tasarlanmanın neredeyse tamamen sivil toplum kuruluşlarınca ve tüm bu süreç içinde çalışanların kadın olduğu ilk ve tek Güvenlik Konseyi kararı olarak belirtir.⁴⁴

1325 sayılı kararın incelenmesine başlamadan önce, bu kararın çıkışına giden yolda yer alan ve bunun için çalışan yapılara ve uluslararası diğer çalışmalara bakmak faydalı olacaktır. 1325 sayılı karar çatışma, güvenlik ve kadın hakları konusunda önemli bir karar olmasına rağmen, bu konuyla ilgili uluslararası mecrada yapılan ilk çalışma değildir. 1325 sayılı kararın çıkışına kadar uluslararası arenada güvenlik ve kadın konusunda yapılan önemli çalışmalar ve kuruluşlar bulunmaktadır.

⁴³ <http://www.peacewomen.org/SCR-1325> internet sayfasında tercüme edilmiş bütün versiyonları bulunmaktadır. Son erişim tarihi 29.10.2019.

⁴⁴ Cynthia Cockburn, "Snagged On the Contradiction: NATO, UNSC Resolution 1325, and Feminist Responses", **Women in Action**, 2011, s.1.

1.2.1. Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği (WILPF)

Hem savaşa kadınların birlik olarak seslerini uluslararası çapta duyuran, hem de 1325 sayılı kararın çıkarılmasında önemli rol oynayan, kadın hakları ve barış konusunda çalışmalar yapan ve merkezi Cenevre’de olan “Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği (WILPF)”nin tarihi Birinci Dünya Savaşı dönemine kadar uzanmaktadır. 1915 yılında kurulan WILPF halen oldukça geniş ve resmi yapıya sahip bir sivil toplum örgütüdür. Afrika, Pasifik Asya, Güney Asya, Orta Doğu, Avrupa ve Amerika olmak üzere toplam 6 bölge ve 37 ülkede şubeleri bulunmaktadır.⁴⁵

WILPF 1948 yılından beri BM’de Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla danışmanlık statüsüne sahiptir ve bu statüyü kazanan ilk örgüttür. Ayrıca Roma’daki Gıda ve Tarım Teşkilatı, Cenevre’deki Uluslararası İşçi Teşkilatı ve BM Çocuk Fonuyla da özel danışmanlık ilişkisi vardır.⁴⁶ Kuruluşundan bugüne yaşanan siyasi gelişmelerden etkilenen ve zaman zaman ayrılmayan yaşayan WILPF, hala dünya üzerinde bu kadar fazla ülkede etkinliğe sahip tek kadın örgütü diyebiliriz.

WILPF’in ilgi alanı oldukça geniştir. Kurulduğu tarihten bu yana ana hedefi silahsızlanma, savaş ve barış konuları olsa da, küresel ve ekonomik adalet, çevre konuları, yerel halkların haklarının korunması, yoksulluk, insan hakları ve demokratikleşme, ırkçılık konularıyla ilgili de çalışmalarını eylem planlarına dâhil etmekte ve bu konulara yönelik faaliyet göstermektedir.

⁴⁵ www.wilpf.org, Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁴⁶ Cynthia Cockburn, 2009, s. 175.

1.2.2. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)⁴⁷

CEDAW, BM tarafından kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi amacıyla hazırlanarak 18 Aralık 1979 tarihinde BM Genel Kurulunda kabul edilmiş, 1 Mart 1980 tarihinde üye devletlere imzaya açılmış ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 11 Haziran 1985 tarihinde taraf devlet olarak katılmıştır. Sözleşmenin amacı, sözleşmeyi imzalayan devletler tarafından kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için;

- Eğitim, sağlık, çalışma, vatandaşlık, temsiliyet, ekonomik ve sosyal haklarda eşitliğin sağlanmasına,
- Kadınların satılmasını önlemeye,
- Cinsiyetlere karşı önyargıların ve olumsuz geleneklerin tasfiye edilmesine,
- Kırsal alanlarda yaşayan kadınların haklarının korunmasına,
- Evlenme ve aile ilişkilerine yönelik hakların sağlanmasına,
- Hayatın tüm alanında kadınların haklarının korunması ve sağlanmasına yönelik politika üretmek ve uygulamaktadır.

Sözleşmede Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Komitesinin yapısı, görevi, taraf devletlerin rapor yükümlülükleri, sözleşmenin kabulü ve değişikliğine yönelik maddeler bulunmaktadır.

Sözleşme dört bölümden ve 30 maddeden oluşmaktadır. Sözleşme, taraf devletlere kadınlara karşı yapılan eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılması yükümlülüğü vermesine ilave olarak rapor yükümlülüğü de vermiştir. Devletler

⁴⁷ Sözleşme <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf> adresinde bulunmaktadır. Son erişim tarihi 02.11.2019.

sözleşmeyi kabul ettikten bir yıl sonra ilk raporu, daha sonra her dört yılda bir söz konusu komiteye rapor sunmak zorundadır.

Ayrıca 1997'den sonra komiteye sadece taraf devletlerin değil, kadın örgütlerinin de *gölge rapor* sunması yaygınlaşmıştır. Bu gölge raporlar, sivil toplum kuruluşları tarafından CEDAW Komitesi'ne sivil bir bakış açısı kazandırmakta ve ülkelerdeki kadın hakları konusunda Komite'nin inceleme sürecini daha şeffaf ve katılımcı olmasını sağlamaktadır.⁴⁸

CEDAW kadın haklarını siyasal, kültürel, ekonomik, sosyal ve aile yaşantısı çerçevesinde gelen oldukça kapsamlı tek sözleşmedir.⁴⁹ Sözleşme maddeleriyle kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın, toplumsal kabullerle yerleştiğinin ve bu toplumsal kültürün ayrımcılığı sürdürdüğü ifade edilmektedir.

CEDAW kadın haklarına ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik çıkarılmış, somut uygulamaları olan ve üye devletlere gerek ayrımcılığın kaldırılmasına ilişkin çalışmalar yapmak, ihtiyaçları belirlemek ve gerekli tüm düzenlemeleri yapmak gerekse ülkelerin kadın hakları konusundaki durumlarını raporlama konusunda yükümlülük vermiştir. Bu yönüyle kadın haklarına yönelik çıkarılmış bir tavsiye kararı olmayıp, toplumda kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik devletlerin somut adımlar atmasını zorunlu kılan kapsamlı bir sözleşmedir.

CEDAW'da savaş ve çatışma bağlamında özel olarak maddelere yer verilmemiştir. CEDAW'ın çalışma hakkını içerdiği 11. maddesi çalışma hayatında kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması için kadınlara verilmesi gereken haklara belirtilmiştir. İstihdam alanındaki eşitliğin sağlanmasına yönelik olarak emeklilik, işsizlik, hastalık vb. hallerde

⁴⁸ <https://catlakzemin.com/11-haziran-1985-turkiye-cedaw-sozlesmesini-onayladı/>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁴⁹ Aktr. Umut Belek Erşen, **Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Denetim Mekanizması**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, 2006, s. 14

sahip olması gereken sosyal güvenlik hakkı ile çalışma şartlarında sağlığın ve doğurganlık yeteneklerinin korunmasına ilişkin güvenlik hakkıyla ilgilidir.⁵⁰

1.2.3. Dördüncü Dünya Kadın Konferansı ve Pekin Bildirisi

Kadın ve güvenlik konusunda yapılan önemli bir diğer çalışma 4–15 Eylül 1995 tarihinde 189 ülke temsilcilerinin katılımıyla Çin'in başkenti Pekin'de yapılmıştır. Pekin'de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Pekin Bildirisi ve Eylem Planı⁵¹ kadın ve yoksulluk, eğitim, sağlık, şiddet, çatışma/savaş, ekonomi, siyasete ve karar alma süreçlerine katılım, medya, çevre, kız çocukları konularında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ilişkin bir çok tespit ve tedbir içermektedir. Pekin Bildirisi, hükümetleri kadının güçlenmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin geliştirilmesi ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ana politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir. Eylem Platformu ise, kadının güçlendirilmesinin gündemi olarak tanımlanmaktadır. Eylem Platformu kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabileceğini ifade etmektedir.⁵² Katılımcı devletler söz konusu eylem planından sorumlu tutulmuştur.

⁵⁰ CEDAW'ın 11. maddesinin,

“e) Özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, malullük, yaşlılık ve diğer iş göremezlik gibi hallerde sosyal güvenlik hakkı ile birlikte ücretli izin hakkı;

f) Sağlığın korunması ve doğurganlık yeteneğinin korunması da dâhil, çalışma şartlarında güvenlik hakkı;” fıkraları taraf devletlerin istihdam alanında erkek kadın eşitliğini sağlaması için kadınlara verilmesi gereken haklar olarak belirtilmiştir.

⁵¹ <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁵² 5-9 Haziran 2000 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilen “Kadın 2000: 21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış” (PEKİN+5) Başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Özel Oturumunun hazırlık dönemi ve sonuçları hakkında bilgi notu. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/pekin-5%20Kad%20C4%B1n%202000%2021.Y%20C3%BCzy%20C4%B11%20%20C4%B0%20C3%A7in%20Toplumsal%20Cinsiyet%20E%20C5%9Fitli%20C4%9Fi,%20Kalk%20C4%B1nma%20ve%20Bar%20C4%B1%20C5%9F.pdf, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Bu bildirin en dikkat çeken noktası ilk defa kadın ve güvenlik konusunda bir çalışma olmasıdır. Bu bölüm BMGK'nın 1325 sayılı kararının ön çalışması ya da bu kararın çıkması için hazırlayıcı bir çalışma olduğu söylenebilir. Eylem Planı'nın Kadın ve Silahlı Çatışma adlı bölümde yer alan stratejik hedefler aşağıda belirtildiği şekildedir:

- a. Kadınların çatışma çözümlerinde yer almaları ve çatışma altında olan veya yabancı işgali altında bulunan kadınların korunması.
- b. Aşırı askeri harcamaları azaltmak ve silahlanmayı kontrol altına almak.
- c. Çatışmaların çözümünde şiddete dayalı olmayan yöntemleri yaygınlaştırmak ve insan hakları ihlallerinin oluşlarını azaltmak.
- d. Barış kültürünü yayma çabasında kadının rolünü artırmak.
- e. Mülteci kadınlara ve yerinden edilmiş kadınlara gerekli eğitim desteğini sağlamak.
- f. Sömürgelerde ve özerk olmayan bölgelerde yaşayan kadınlara yardım sağlamak.

Bu hedeflere yönelik ülkelerden yapılması gereken eylemler bildiride belirtilmiştir. Stratejik hedeflere bakıldığında 1325 sayılı kararın kadınların karar alma mekanizmalarında yer almalarına ve kadın ve kız çocuklarının korunmasına ilişkin maddeleri ile benzerlikler olduğu tespit edilmektedir.

1.2.4. Kararın Çıkışı

1995 yılında Pekin'de yapılan Dördüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kadınlar ve silahlı çatışmalar başlığının yer alması ve bunun temel sorunlardan biri olarak ele alınması neticesinde BM Kadın Statüsü Komisyonu (UN Commission on the Status of Women-UN CSW) tarafından 1998 yılında yapılan bir konferansta tartışma konusu olarak gündeme getirildi. Bu konferansta ortaya çıkan öneriler doğrultusunda bir taslak

bildiri hazırlandı. İki hafta süren bu çalışmalara dünyadan bir çok sivil toplum kuruluşu, akademisyen ve çeşitli çatışma bölgelerindeki kadın örgütlerinden kadınlar katıldı. Bu iki haftalık toplantılarda görüşülen önerilerin pratikte nasıl gerçekleştirileceğine dair WILPF'in koordinatörlüğünde, Kadınlar ve Silahlı Çatışma Komitesi adlı uluslararası bir sivil toplum örgütü sonuç bildirisi hazırladı. Bu toplantılarda amaç aktivistlerin sayesinde silahlı çatışmayı BM'nin kadın gündemine sokmaktan ziyade BM'nin ana gündemine kadın ve silahlı çatışma konusunun alınmasını sağlamak olarak evrildi. Böylece çalışmalarının hedefini BM Güvenlik Konseyi olarak belirlediler.⁵³ Bu çalışmalar esnasında BM yapısı içindeki Kadınların Gelişimi Departmanı (Division for the Advancement of Women-DAW), Genel Sekreterlik Toplumsal Cinsiyet Meseleleri Özel Danışmanlığı ve BM Kadınlar İçin Gelişim Fonu (United Nations Development Fund for Women-UNIFEM) ile bağlantıya geçerek kadınlar ve silahlı çatışma konusunun Güvenlik Konseyinde oturuma açılması sağlandı. Bunun için Ekim ayında Güvenlik Konseyi Başkanlığına gelecek olan Namibya büyükelçisi Martin Andjaba ile görüşüldü ve tarihte ilk defa Güvenlik Konseyi'nin bir oturumu sadece kadınlara yönelik yapıldı ve 31 Ekim 2000 tarihinde 1325 sayılı BMGK kararı kabul edildi.⁵⁴

1.3. 1325 Sayılı Kararın İçeriği

BMGK'nın 1325 sayılı kararı, çatışmaların kadınların ve çocukların üzerinde erkeklerden daha farklı bir etkisi olduğunu kabul ederek, çatışmaları önlenme ve çözüme aşamasında kadınların katılımının önemini vurgulayıp, sayılarının arttırılmasını belirtir. Karar, savaşımlardan en çok etkilenen siviller olduğunu özellikler kadın ve çocukların bu grubu oluşturduğunu içermektedir. Kararda,

⁵³ Cynthia Cockburn, 2009, s. 177.

⁵⁴ Çiğdem Akgül, 2011, s. 266.

- a. Kadınların çatışmaların önlenmesi, çözümlenmesi ve barışın tesisindeki rollerinin önemli olduğu,
- b. Çatışmaların önlenmesinde ve çözümlenmesine yönelik kararların alınmasında kadınların rollerinin arttırılması,
- c. Kadın ve kızların haklarının korunması için hukukun tamamen uygulanmasının gerekliliği,
- d. Barışı koruma operasyonlarında toplumsal cinsiyet anlayışının hâkim kılınmasının acil bir ihtiyaç olduğu,
- e. Barışı destekleme operasyonlarına katılan askeri personele kadın insan hakları, özel gereksinimleri ve kadın ve kız çocuklarının çatışma durumlarından korunmasında yönelik özel eğitim verilmesinin önemli olduğu,
- f. Taraf devletler tarafından mayın temizleme ve mayın bilgilendirme programlarında kadın ve kız çocuklarının gereksinimlerinin dikkate alınması,
- g. Mayın temizleme ve bilgilendirme konusunda kadın ve kız çocuklarının özel gereksinimlerini dikkate alınması,
- h. Silahlı çatışmaların kadın ve kız çocukları üzerindeki etkilerine ilişkin bir anlayış geliştirilmesi ve onları korunması, barış süreçlerine dahil edilmesi için gerekli kurumsal düzenlemelerin yapılması uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ve ilerletilmesinde yararlı olacağı ifade edilmiştir.⁵⁵

Bu karar bir çok açıdan önemli noktalara sahiptir. Öncelikle BMGK tarihinde ilk defa bir oturum tamamen kadınlara yönelik olmuştur.⁵⁶ Karar, 18 maddeden oluşmaktadır ve temel olarak dört ana başlık altında incelenebilir. Bu başlıklar şunlardır:

⁵⁵ BMGK'nin 1325 sayılı kararı, 2000.

⁵⁶ Çiğdem Akgül, 2011, s. 266.

*Katılım (Participation), Koruma (Protection), Önleme (Prevention) ve Barış İnşası ve İyileştirme (Peace building, Recovery)*⁵⁷.

1.3.1. Katılım

Kadınların askeri ve sivil alanda her seviyede karar alma mekanizmalarında yer almaları konusu 1325 sayılı kararın temelinde yer alan ve onun başlıca amacını oluşturan bir konudur. Kararın ilk dört maddesiyle kadınların çatışma sırasında ve sonrasında karar alma süreçlerinin her aşamasına katılımlarına vurgu yapılmaktadır. Ulusal, bölgesel ve uluslararası kurumları; çatışmayı önleme, yönetme ve çözümüme gibi mekanizmaları; barış görüşmelerini; barış operasyonlarında asker, polis ve sivil olarak ve aynı zamanda BM özel temsilcileri olarak katılımları içerir⁵⁸. Karar'ın 6. maddesi kadınların katılımları ve temsillerini kolaylaştırmaya yardımcı olacak eğitim kılavuzları ve materyallerinin onlara sağlanmasını içermektedir.⁵⁹ Katılım hususuna yönelik maddeler aşağıda belirtilmiştir:

“Madde 1. Üye Devletleri, çatışmaların önlenmesi, yürütülmesi ve çözümlenmesiyle ilgili ulusal, bölgesel ve uluslararası kurum ve mekanizmalarda kadınların her karar verme düzeyinde daha fazla temsil edilmelerini sağlamaya teşvik eder.

⁵⁷ Çeşitli yabancı metinlerde *Önleme (Prevention)* ve *Barış İnşası/İyileştirme (Peace Building/Recovery)* başlıkları *Toplumsal Cinsiyetin Ana Akımlaştırılması (Gender Mainstreaming)* olarak yer almıştır. Ancak 1325 sayılı karar bu tez çalışmasının bütününde, yukarıda yazıldığı gibi dört başlığa ayırarak açıklanmıştır.

⁵⁸ <http://bm1325eylemlani.org/>

⁵⁹ Laura J. Sherpherd, **Gender Violence and Security Discourse As Practice**, Zed Books, London, 2008, s. 112.

Madde 2. Genel Sekreteri çatışmaların çözümü ve barış süreçlerine kadınların karar verme düzeylerinde katılımlarının arttırılmasını öngören stratejik planını uygulama konusunda destekler.

Madde 3. Genel Sekreteri kendisini temsil etmek üzere daha fazla kadın personeli elçi veya özel temsilci olarak görevlendirmeye teşvik eder ve bu bağlamda, Üye Devletlere düzenli olarak güncellenecek ortak bir liste için adaylarını Genel Sekretere bildirmeye çağırır.

Madde 4. Genel Sekreteri Birleşmiş Milletler'in saha operasyonlarında ve özellikle askeri gözlemciler, sivil polis, insan hakları ve insani yardım personeline kadınların rol ve katkılarını genişletmek için çalışmaya teşvik eder.

Madde 6. Genel Sekreter'den, Üye Devletlere kadınların korunması, hakları ve özel ihtiyaçları ve bütün barış koruma ve tesis etme tedbirlerine kadınların katılmasının önemi hakkında, eğitim kılavuzları ve malzemeleri sağlamasını talep eder; Üye Devletleri bu hususları (ve HIV/AIDS konusunda eğitimi), göreve hazır askeri personel ile sivil polisin ulusal eğitim programlarına dahil etmeye davet eder; ve ayrıca Genel Sekreter'in, barış koruma operasyonlarındaki sivil personelin benzer bir eğitim almasını sağlamasını talep eder. “

1.3.2. Koruma

Kararın koruma başlığında kadınların ve çocukların çatışma sonrası dönemde özel gereksinimleri olduğu, kadınların ve çocukların haklarının korunması için taraf devletler tarafından her türlü ihtiyaçlarının sağlanması ve gerekli hukuki ve güvenlik önemlerinin alınması ifade edilmektedir. Çatışma taraflarının kadın ve kız çocuklarının cinsel ve

cinsiyete bağlı Şiddetten korunmasına yönelik tedbirler almasını ve bu tür cinsel saldırılara karışmış kişilerin yargılanmasına yönelik çağrıda bulunur. Barışı koruma hareketlerinde görev yapacak olan askeri ve sivil personele eğitim verilmesini talep eder.

Konuyla ilgili maddeler şunlardır:

“Madde 8. Bütün ilgili tarafları, barış anlaşmalarının görüşülmesi ve uygulanması sırasında, toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemeye davet eder. Bu kapsamda, diğerleri yanında; a) çatışma sonrası geri dönme ve geri yerleşme ve rehabilitasyon, yeniden bütünleşme ve çatışma sonrası yeniden inşa sırasında kadın ve kızların özel gereksinimleri; b) Yerel kadınların barış girişimlerini ve çatışmaları zmeye yönelik yerel süreçlerini destekleyecek ve barış anlaşmalarının bütün uygulama mekanizmalarında kadınları içerecek tedbirler; c) kadın ve kızların insan haklarının sayılması ve korunmasını, özellikle anayasa, seçim sistemi, polis ve adalet çerçevesinde sağlayacak tedbirler,...

Madde 9. Tüm tarafları, silahlı çatışmalarda sivil kadın ve kızların, hakları ve korunmalarıyla ilgili, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1977’de buna eklenen Protokoller, 1951 tarihli Mülteci Sözleşmesi ve 1967 tarihli ek Protokol, 1979 tarihli Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Sekilleriyle Kaldırılması Sözleşmesi ve 1999 tarihinde eklenen İhtiyari Protokol, 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklar Sözleşmesi ve 25 Mayıs 2000’de eklenen iki İhtiyari Protokol ile stendikleri yükümlülükler de dâhil olmak üzere, uygulanabilir tür uluslararası hukuk kurallarına uygun davranmaya çağırır ve Uluslararası Ceza Mahkemesi’ni kuran Roma Antlaşması’nın ilgili hükümlerini hatırlatır.

Madde 10. Silahlı çatışmaların tüm taraflarını, kadın ve kızları cinsiyete bağlı şiddetten, özellikle tecavüz ve diğer cinsel suçlardan ve silahlı çatışma durumlarındaki bütün şiddet türlerinden korumaya yönelik özel tedbirler almaya çağırır.

Madde 12. Silahlı çatışmaların tüm taraflarını, mülteci kampları ve yerleşimlerinin sivil ve insani niteliğine saygı göstermeye, tasarımları da dâhil olmak üzere, kadın ve kızların özel gereksinimlerini dikkate almaya davet eder; 19 Kasım 1998 tarih ve 1208 sayılı ve 19 Nisan 2000 tarih ve 1296 sayılı kararlarını hatırlatır."

1.3.3. Önleme

Karar'ın üçüncü boyutu kadınlara yönelik cinsel ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesidir. Çatışan iki taraf arasında ilişki kurma ve arabuluculuk rollerinde kadınların rolünü artırarak kadınların çatışmayı önlemeye katkısı da vurgulanmaktadır. Mülteci kamplarında kadınların ve kız çocuklarının gereksinimlerinin ve güvenliklerinin sağlanmasını belirtir. İlgili Karar maddeleri aşağıda belirtilmiştir:

"Madde 8. Bütün ilgili tarafları, barış anlaşmalarının görüşülmesi ve uygulanması sırasında, toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemeye davet eder. Bu kapsamda, diğerleri yanında; a) çatışma sonrası geri dönme ve geri yerleşme ve rehabilitasyon, yeniden bütünleşme ve çatışma sonrası yeniden inşa sırasında kadın ve kızların özel gereksinimleri; b) Yerel kadınların barış girişimlerini ve çatışmaları çözmeye yönelik yerel süreçlerini destekleyecek ve barış anlaşmalarının bütün uygulama mekanizmalarında kadınları içerecek tedbirler; c) kadın ve kızların insan haklarının sayılması ve

korunmasını, özellikle anayasa, seçim sistemi, polis ve adalet çerçevesinde sağlayacak tedbirler,...

Madde 11. Tüm Devletlerin kadın ve kızlara karşı cinsel şiddet içerenler de dâhil olmak üzere soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları gibi suçlardan sorumlu olanların yargılanmasındaki ve dokunulmazlıklarına son verilmesindeki sorumluluklarını vurgular ve bu bağlamda, bu suçları olanaklı tüm hallerde af hükümleri dışında tutmanın gerekliliğini vurgular.

Madde 12. Silahlı çatışmaların tüm taraflarını, mülteci kampları ve yerleşimlerinin sivil ve insani niteliğine saygı göstermeye, tasarımları da dâhil olmak üzere, kadın ve kızların özel gereksinimlerini dikkate almaya davet eder; 19 Kasım 1998 tarih ve 1208 sayılı ve 19 Nisan 2000 tarih ve 1296 sayılı kararlarını hatırlatır.”

1.3.4. Barış İnşası ve İyileştirme

Karar'ın son başlığı ise çatışma sonrası dönemin bir fırsat olarak kullanılarak, kadınların ve kız çocuklarının özel ihtiyaçları ve önceliklerini dikkate alarak, kadınların katılımını ve cinsiyet eşitliğini artırmaktır.⁶⁰ Böylece savaş sonrası yeniden yapılanma ve ihtiyaçların belirlenmesi sürecinde kadınların seslerini duyurması ve kendi ağızlarında ihtiyaçlarının dile getirilmesi toplumsal cinsiyet anlayışının yaygınlaştırılması açısından oldukça önemlidir. İlgili maddeler aşağıda belirtilmiştir:

“Madde 8. Bütün ilgili tarafları, barış anlaşmalarının görüşülmesi ve uygulanması sırasında, toplumsal cinsiyet bakış açısını benimsemeye davet

⁶⁰ <http://bm1325eyemplani.org>

eder. Bu kapsamda, diğerleri yanında; a) çatışma sonrası geri dönme ve geri yerleşme ve rehabilitasyon, yeniden bütünleşme ve çatışma sonrası yeniden inşa sırasında kadın ve kızların özel gereksinimleri; b) Yerel kadınların barış girişimlerini ve çatışmaları çözmeye yönelik yerel süreçlerini destekleyecek ve barış anlaşmalarının bütün uygulama mekanizmalarında kadınları içerecek tedbirler; c) kadın kızların insan haklarının sayılması ve korunmasını, özellikle anayasa, seçim sistemi, polis ve adalet çerçevesinde sağlayacak tedbirler,

Madde 13. Silahsızlanma, barışa dönme ve yeniden bütünleşmenin planlanmasıyla ilgili herkesi, kadın ve erkek savaşanların farklı gereksinimlerini göz önünde bulundurmaya ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin ihtiyaçlarını dikkate almaya yöreklendirir.

Madde 14. Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'nın 41. maddesi⁶¹ çerçevesinde tedbir alındığında, uygun insancıl istisnalar sağlamak üzere, kadın ve kızların özel gereksinimlerini dikkate alarak, tedbirlerin sivil nüfus üzerindeki olası etkilerini göz önünde bulundurmaya hazır olduğunu yeniden belirtir;

Madde 15. Güvenlik Konseyi görevlerinin yürütülmesinde, yerel ve uluslararası kadın gruplarıyla danışmalar da yapmak suretiyle toplumsal cinsiyet ve kadın haklarının gözetmesini sağlama konusundaki istekliliğini ifade eder.

⁶¹ Birleşmiş Milletler Kuruluş Yasası'na <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> adresinde bulunabilir. "Madde 41- Güvenlik Konseyi, kararlarını yürütmek için silahlı kuvvet kullanımını içermeyen ne gibi önlemler alınması gerektiğini kararlaştırabilir ve Birleşmiş Milletler üyelerini bu önlemleri uygulamaya çağırabilir. Bu önlemler, ekonomik ilişkilerin ve demiryolu, deniz, hava, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim ve ulaştırma aralarının tümüyle ya da bir bölümüyle kesintiye uğratılmasını, diplomatik ilişkilerin kesilmesini içerebilir."

Madde 16. Genel Sekreteri, silahlı çatışmaların kadın ve kızlar üzerindeki etkileri, kadınların barışın tesisi, barış süreçlerinin toplumsal cinsiyet boyutu ve çatışma çözümlerindeki rolü hakkında bir çalışma yapmaya davet eder ve ayrıca Güvenlik Konseyi, ne bu çalışmanın sonuçları hakkında bir rapor sunmaya ve bunu tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletleri'nce erişilebilir kılmaya davet eder.

Madde 17. Genel Sekreter'den, barış güçlerinin görev yaptığı dönem boyunca toplumsal cinsiyet bakış açısı ve kadın ve kızlarla ilgili diğer tüm konularda kaydedilen ilerlemeleri, uygun olduğunca Güvenlik Konseyi'ne verdiği raporlara dahil etmesini talep eder.”

BGMK'nın 1325 sayılı kararı kadınların, çatışma sırasında ve sonrasındaki yapılacak olan barış görüşmelerinde, insani yardım çalışmalarında ve barış inşa sürecinde askeri, siyasi ve sivil toplum kuruluşları nezdinde karar alma mekanizmalarının her seviyesinde yer almalarının önemini vurgulayan ve BM üyesi ülkelere ve sivil toplum kuruluşlarına buna yönelik çağrıda bulunan bir dokümandır. Ayrıca uluslararası en üst seviyeden çıkarılan ve savaşın toplumsal cinsiyetçi niteliğini ve kadınlara kasten zarar verildiğini belirten dokümandır.⁶² 1325 sayılı kararın çıkış hikayesi aslında kendisini feminist olarak adlandıran veya adlandırmayan ama kadın hareketi içerisinde yer alan bir çok kadının çalışmasını anlatmaktadır. Böylelikle kadın hareketinin taleplerinin ve feminist teorisyenlerin fikirlerinin uluslararası arenada dile getirildiğinin ve küresel yönetimde söz sahibi olabileceğinin bir göstergesidir.⁶³

Bu Karar sonrasında çeşitli çatışma bölgelerine cinsiyet birimleri kurularak, cinsiyet danışmanları atanmıştır. Güvenlik Konseyi ve yerel kadınların görüşmelerini

⁶² Cynthia Cockburn, 2009, s. 191.

⁶³ İbid, s. 191.

sağlayan toplantılar yapılmış ve kadınlar taleplerini getirme imkanı elde etmiştir.⁶⁴ Bu Karar sayesinde kadınların savaş kurbanı mağdur kadın imgesinin, barış sürecinin aktif katılımcısına dönüştürdüğüne yönelik yorumlar bulunmaktadır.⁶⁵

Ancak Karar'a ilişkin farklı eleştirilerde bulunmaktadır. Bunlarda birincisi kararda yer alana koruma ifadesidir. Bu ifadenin kadınların mağdur olmaya daha müsait olduğuna yönelik geleneksel algıyı çağrıştırdığı iddia edilmiştir. Buna ilave olarak bu böyle bir algının ABD'nin Afganistan'a müdahalesi gibi devletlerin askeri amaçlarını kadınların korunması adı altında gerçekleştirebileceklerine yönelik eleştiriler yapılmıştır.⁶⁶ Bu durum aslında kadını, korunması ve kollanması gereken varlıklar olarak konumlandıran geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine veya daha güçlü bir şekilde altının çizilmesine neden olmaktadır.

Diğer bir eleştiri ise kararda savaşa nasıl son verileceğine, kadınların dışlanması ve maruz kaldıkları haksızlıklara neden olan toplumsal cinsiyet rejimine ve erkeklerin fazla temsiliyetine yer verilmemesidir.⁶⁷ Kararda yaşanan sorunlara karşı çözümler bulunmaya çalışılmıştır. Ancak sorunların kaynaklarının neler olduğuna, nelerin etki ettiğine yönelik herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Temsiliyet konusunda kadın ve erkekler arasındaki bu büyük eşitsizliğin nedenleri hakkında da bir sorgulama ya da nedenlerini aramaya ilişkin bir çaba bulunmamaktadır. Carol Cohn 1325 sayılı kararla ilgili, Karar'ın savaşı engellemeye yönelik olmadığını, savaşı üreten sistemlerin sorgulanmadığını ve *“kadınların karar alma mercilerine gelmesine izin vermenin, savaş sisteminin olduğu gibi kalması uğruna ödenen cüzi bir bedel”* olduğunu ifade etmiştir.⁶⁸ Felicity Hill, *“1325 sayılı kararın güvenliğin nasıl sağlanacağı, korunacağı ve güçlendirileceğiyle ilgili*

⁶⁴ Çiğdem Akgül, 2011, s. 268.

⁶⁵ Report from Expert Seminar Women in Conflict Prevention and Crisis Management, Folke Bernadotte Academy, Vienna, 20 Haziran 2005, s. 22-28.

⁶⁶ Cynthia Cockburn, 2009, s. 185.

⁶⁷ İbid, s. 185.

⁶⁸ İbid, s. 188.

anlayışları değiştirme potansiyeli açısından devrimci bir doküman olduğunu ancak müzakere masalarındaki erkek egemenliğinin kırılabilmesi için dikkatlerin kadınlardan erkeklere çevrilmesi gerektiğini ancak henüz bunun gerçekleşmediğini” belirtmiştir.⁶⁹ Sandra Whitworth ise “BM belgelerinde militarizm, militarize edilmiş erkekliklerle ilgili herhangi bir tartişma olmadığını” dile getirmiştir.⁷⁰ Ayrıca kararın diline ilişkin feminist araştırmacılar tarafında kadın ve toplumsal cinsiyet ifadelerinin birlikteliğinin ve değişebilirliğinin BM’nin barış ve güvenliği çözüme yeteneğini zayıflattığı ileri sürölmüştür.⁷¹

1325 sayılı karar metinsel olarak incelendiğinde Karar’da toplumsal cinsiyet – gender- ifadesinin yer almasına rağmen erkekler için herhangi konumlandırma bulunmamaktadır.⁷² Karar içerisinde cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) terimlerinin anlamsal olarak karıştırıldığı, toplumsal cinsiyetten kastın kadının (woman) olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum aslında toplumsal cinsiyet ifadesinin anlamına ters düşmekte ve toplumsal cinsiyet kelimesinin kapsayıcılığını oldukça daraltmaktadır.

Karar’da kullanılan dile yönelik bir eleştiri de Aisling Swaine tarafında dile getirilmiştir.⁷³ Swaine alışmasında, BMGK’nın terörlle mücadeleyle ilgili 1372 sayılı kararı örnek vererek bahse konu kararda “*bildirmek (decides), karar vermek (declares), yönlendirmek (directs)*” kelimeleri kullanılırken, 1325 sayılı Karar’da *ifade etmek (express), vurgulamak (emphasizes), talep etmek (requests)* kelimelerinin kullanıldığı belirtir. Bu durumun kararın dili zayıf gösterdiğini, böylece askeriye tarafından kararın

⁶⁹ İbid, s. 189.

⁷⁰ İbid, s. 189.

⁷¹ Nadine Puechguirbal, “Discourses on Gender, Patriarchy and Resolution 1325: A Textual Analysis of UN Documents”, **International Peacekeeping**, 17:2, 2010, s. 184.

⁷² Laura J. Sherpherd, 2008, s. 126.

⁷³ Aisling Swaine, “Assesing The Potential of National Aciton Plans to Advance Implementation of United Nations Security Council Resolution 1325”, **Yearbook of International Humanitarian Law Volume 12**, 2009, s. 431.

ciddiye alınmadığı ifade eder. Kararın uygulamaları için silahlı kuvvetlerin önemli bir destek unsuru olması nedeniyle üzücü olduğunu söyler.

Karar'ın çıktığı 2000 yılından itibaren BM ve NATO kapsamında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Komiteler kurulmuş, düzenli olarak konferanslar, toplantılar yapılmakta, çeşitli ülkelere toplumsal cinsiyet konusunda askeri ve sivil alandaki görevlere yönelik eğitimler verilmektedir.

Karar'ın ana noktası savaş ve çatışma durumlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi olduğu için bu kararın sorumluluk ve uygulama sahalarından biri de - belki de en önemlilerinden biri- silahlı kuvvetlerdir. Askeri alandaki çalışmalara bakıldığında ülkelerin savunma bakanlıklarının ya da ordularının konuyla ilgili çalışmalarıyla karşılaşılmaktadır. Askeri hareket planlamalarından, kadınların silahlı kuvvetlerdeki yerlerine, görev yapma şartlarına ve askeri personelin bu konuda eğitilmesine kadar çeşitli alanlarda yazılı ya da uygulamalı çalışmalar vardır.

Birleşmiş Milletlerden sonra bu karar özelinde çalışan bir diğer yapıda NATO'dur. Günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde var olan bir savaş veya silahlı çatışma durumunda aktörlerden biri olması ya da NATO üyesi ülkelerin aktör olması bu yapı içerisinde 1325 sayılı karara yönelik çalışmaların yapılmasını neden olmuştur. Bu tez çalışmasında ayrı başlık olarak NATO kapsamında nelerin yapıldığı daha detaylı açıklanacaktır.

1325 sayılı kararın çıkarılmasından sonra BMGK tarafından ilgili yedi karar çıkarılmıştır. Bu kararlar çatışmalarda cinsel şiddetin önlenmesi, çatışma ve çatışma sonrası süreçte kadınların rolüne ilişkin konuları içermektedir. Bir sonraki bölümde kısaca bu kararların neler olduğu açıklanacaktır.

1.4. BMGK'nın İlgili Diğer Kararları

1325 sayılı kararın 2000 yılında çıkarılmasından sonra, bu karardaki eksikliklerin giderilmesi, cinsel ve cinsiyet temelli şiddetin artması ve kadınların katılımı istenilen seviyeye ulaşmadığı için BMGK tarafından çatışma ve savaş durumunda kadınların ve çocukların yaşadıklarına yönelik tedbirlerin alınması maksadıyla yedi karar çıkarılmıştır. Bu kararların kendi içlerinde hedefledikleri özel konular olmakla birlikte, temelinde savaş ve çatışma sırasında ve sonrasında kadınların ve çocuklarının haklarının korunması, kadınların barış görüşmelerinde katılımlarının artırılması ve cinsel ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümde bahse konu sekiz BMGK kararının⁷⁴ içerikleri hakkında bilgi verilecektir.

1.4.1. 1820 Sayılı Karar

1820 sayılı karar 19 Haziran 2008 tarihinde barışı destekleme hareketleri gibi BM'nin yapmış olduğu görevlerde yer alan güvenlik güçlerinin işlediği tecavüz ve cinsel şiddet suçlarının artışından sonra çıkarılmış bir karardır. Karar 16 maddeden oluşmaktadır. Karar'ın ana amacı savaş sırasında kadınlara yapılan cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesine yönelik devletler tedbirlerin alınmasıdır.

Tecavüz ve cinsel şiddeti bir savaş taktiği olarak tanıyan ilk karardır. Karar'da sivillerin silahlı çatışmalarda etkilenen en büyük grup olduğu ve kadınların ve kız çocuklarının özellikle cinsel şiddetin hedefinde oldukları belirtilmiştir. 1325 sayılı kararda olduğu gibi barış inşa sürecinde, çatışmaların çözümü ve önlenmesinde

⁷⁴ BMGK tarafından çıkarılmış bütün kararlar <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions> internet sitesinde bulunmaktadır. Son erişim tarihi 29.10.2019.

kadınların rollerinin önemi tekrar edilmiştir. Tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimlerinin savaş suçu, insanlığa karşı suç ya da soykırım konusunda kurucu bir eylem oluşturabileceği belirtilmiştir.⁷⁵ Ayrıca kadınların barış inşa süreçlerine katılımıyla ilgili 1325 sayılı kararı yineleyen maddelere de tekrar yer verilmiştir.

Karar'da Genel Sekreter, üye devletler ve taraflardan,

- a. İşbirliği içinde çalışarak cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin derhal ve kalıcı bir şekilde sona erdirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması,
- b. Barış hareketlerinde görev alan personelin kadın ve kız çocuklarının korunmasına yönelik eğitim almaları gerektiği,
- c. Bu tür suçlara karışmış personelin hesap verilebilirliği için uygun önlemlerin alınması,
- d. Harekatlara katılan personelin duyarlılığının artırılması için ve daha fazla kadın barış gücü personelinin harekatlarda görev alması vurgulanmıştır.

Ayrıca Karar'ın önemli iki maddesi bulunmaktadır. Karar'ın 3. maddesinde *askeri eğitimlerde cinsel şiddetin artmasına neden olan mitleri yok edilmesine, güvenlik güçlerinin geçmiş tecavüz ve cinsel şiddet eylemleri dikkate alınarak sorgulanmasına ve birlikleri cinsel şiddetin yasaklanması konusunda eğitilmesine* yer verilmiştir. Özellikle askeri eğitimin erkeklik ve cinsel saldırı arasında bir bağ kurması ve bunu belirtilmesi oldukça önemli bir noktadır.⁷⁶

Diğer önemli madde ise 15. maddedir. Bu madde ile 30 Haziran 2009 tarihine kadar Güvenlik Konseyine çatışma bölgelerinde görülen cinsel şiddet vakalarıyla ilgili bir analiz yapılması ve bu tür şiddetin azalmasına yönelik önerilerin yer aldığı bir rapor sunulması talep edilmiştir. Bu iki maddenin gereği olarak yapılması talep edilenler,

⁷⁵ Laura J. Shephard, "Sex, Security and Superhero(in)es: From 1325 to 1820 and Beyond", **International Feminist Journal of Politics**, 13:4, 2011, s. 507.

⁷⁶ Çiğdem Akgül, 2011, s. 274.

kadına yönelik şiddetin takip edilmesi ve önlenmesi adına atılmış önemli adımlar olarak değerlendirilebilir.⁷⁷

1820 sayılı karara iki eleştiri getirilmiştir. İlki sadece çatışma alanlarındaki cinsel şiddeti odak aldığı için kadınların yaşadığı diğer tecavüz ve cinsel şiddet vakaları arasında bir hiyerarşi kurulduğu izlenimi yarattığıdır.^{78 79} Diğeri ise karar kapsamında BMGK'nın kadınların güçlenmesini desteklemesinden ziyade kadınları koruma rolünü üstlendiğidir.⁸⁰ Böylece geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürülmesine katkı sağlanmaktadır.

1.4.2.1888 Sayılı Karar

1888 sayılı karar Amerika Birleşik devletlerinin Bakanlığında 30 Eylül 2009 tarihinde BMGK tarafından çıkarılmıştır. 29 maddeden oluşan bu karar 1820 sayılı kararın tamamlayıcı niteliğindedir.⁸¹

Bu Karar'da da kadınların toplumun yeniden inşa sürecine katılımlarının önemine vurgu yaparak, resmi siyasi süreçlerde kadınların temsilinin ve katılımlarının artırılması önerilmektedir. 1888 sayılı karar, 1820 sayılı kararın uygulamalarının belirtildiği bir kılavuz olarak değerlendirilebilir.⁸²

Karar'ın önemli maddelerinden biri de BM'nin çatışmalarda yaşanan cinsel şiddetle ilgili çalışmalarında yer alacak ve ilerletecek Genel Sekreter'e Özel Temsilcisi atanma çağrısının yapıldığı 4. maddedir. Bununla birlikte Genel Sekreterden BM hareketlerinde cinsel istismara sıfır tolerans politikasını uygulamak için yapılan çalışmalara devam

⁷⁷ İbid s. 275.

⁷⁸ İbid s. 274.

⁷⁹ Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine, 2014, s. 3.

⁸⁰ Aisling Swaine, 2009, s. 406.

⁸¹ İbid, s. 408.

⁸² Robert Egnell, Petter Hojem, Hannes Berts, **Implementing a Gender Perspective in Military Organisations and Operations The Swedish Armed Forces Model**, Uppsala Universitet, 2012, s. 13.

edilmesi, görev yapan personele görev öncesi eğitim verilmesi, gerekli teknik desteğin sağlanması ve cinsel istismar suçlarına karışan hareket personelin tam olarak hesap verilebilirliği sağlamak için diğer eylemlerde bulunmalarına yönelik talepte bulunur. Bir önceki kararda olduğu gibi yıllık olarak rapor hazırlanmasına devam edilmesi talep edilmiştir.

1888 sayılı Karar'da 1820 sayılı Karar'a göre daha ilerici bir dil kullanılmış olmasına rağmen, burada da kadınlar "korunması" gereken "kurban" kategorisindeki varlığını sürdürdüğü değerlendirilmektedir.⁸³

1.4.3.1889 Sayılı Karar

Vietnam'ın başkanlığında 5 Ekim 2009 yılında çıkarılan 1889 sayılı karar 20 maddeden oluşmaktadır. Karar'ın giriş bölümünde kadınların arabuluculuk süreçlerinde, barış görüşmelerinde ve karar alma mekanizmalarında düşük olan katılım sayısı hakkında derin üzüntü içinde olduğu belirtilmiştir. Kadınların barış süreçlerinin her aşamasında tam, eşit ve etkili katılımının önemli olduğunu, kadınların ihtiyaçlarının ve bakış açılarının dikkate alınması için çatışma sonrası stratejilerinin uygulanması ve geliştirilmesinde kadınların katılımına ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Ayrıca kadınların marjinalleşmesinin nedenleri olarak sosyo-ekonomik faktörleri, eğitime erişim eksikliği, kadınlara karşı fanatik bakış açısının yükselmesi belirtilmiştir. Bu etmenlerin de kalıcı barış, güvenlik ve uzlaşmanın sağlanmasını geciktireceği ifade edilmiştir.

Bu kapsamda 1889 sayılı kararın bundan önceki kararlara göre daha ilerici bir içeriğe sahip olduğu ve kültürel ayrımcılıktan bahsederek kadın haklarına yönelik en geniş çapta hazırlanmış karar olduğu söylenebilir. Karar içeriğine bakıldığında kadınların

⁸³ Aisling Swaine, 2009, s. 408.

korunmasından ziyade güçlendirilmesine yönelik maddelerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca sağlık, üreme, eğitim, ekonomik haklardan diğer kararlara göre daha detaylı bahsedilmesi kadın haklarına daha geniş bir biçimde yer verildiğini göstermektedir. Diğer iki kararda olduğu gibi 1889 sayılı kararda da Genel Sekreterden Güvenlik Konseyine sunmak üzere kadınların çatışma sonrası süreçlerde yaşadıkları zorluklar ve kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarının belirlenmesinde ulusal ve uluslararası düzeyde ekonomik ve kurumsal düzenlemelere ilişkin bir rapor hazırlanması talep edilmiştir. Ayrıca Genel Sekreterden küresel seviyede 1325 sayılı kararın uygulama süreçlerinin takip edilmesi için Güvenlik Konseyine bir gösterge dizisi⁸⁴ sunulmasını talep edilmiştir. Bu gösterge dizisinin amacı ülkelerin eylem planlarının bu göstergeler çerçevesinde hazırlanmasını sağlamaktır.⁸⁵

Kararın giriş bölümünde kadınların çatışma sırasında ve sonrasında mağdur olarak belirtildiği, çabalarının ve aktif katılımlarının hala tanınmadığı vurgulanmıştır.⁸⁶ Böylece kadının sadece mağduriyeti vurgulanmamış, kadınların çatışma sonrası süreçlerin planlaması ve uygulanmasında yer almalarının gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca kadınlara karşı kültürel ayrımcılığın olduğunu belirtmesi ve sağlık, doğum, çalışma, mülkiyet, eğitim hakkı gibi temel haklara yer vermesi diğer kararlara göre 1889 sayılı kararın daha ilerici bir karar olduğunu göstermektedir.⁸⁷

1.4.4.1960 Sayılı Karar

19 maddeden oluşan 1960 sayılı karar, 16 Aralık 2010 tarihinde BMGK tarafından çıkarılmıştır. Bu kararın da ana hedefi 1820, 1888 ve 1889 sayılı kararlarda olduğu gibi

⁸⁴ http://www.un.org/womenwatch/ianwge/taskforces/wps/Strategic_Framework_2011-2020.pdf sayfasında bu göstergelere ulaşılabilir. Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁸⁵ Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine, 2014, s. 25-26.

⁸⁶ Çiğdem Akgül, 2011, s.276.

⁸⁷ İbid, s.276.

çatışma sırasında yaşanan cinsel ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesi, gerekli izleme ve hesap verme mekanizmalarının kurulmasıdır.⁸⁸ Karar'da devletlere cinsel şiddet mağdurlarının yeniden uyum sağlaması için gerekli sosyo-ekonomik, psikolojik ve hukuki desteğin sağlanmasının önemi ve yapılan görevlerde yerel gruplarla iletişimde olmanın gerekliliği belirtilmektedir.

Çatışma temelli cinsel şiddetin önlenmesi için hesap verme sistemini destekleyen Karar ayrıca, hazırlanacak yıllık raporlarla cinsel şiddet uygulayan ya da şüpheli tarafların faillerinin listelerinin yer almasını gerektirmektedir.

Çatışma ile ilgili cinsel şiddete ilişkin Güvenlik Konseyine brifing, koordinasyonlu ve zamanında bilgi toplanması şart koşarak ve ülkelerden konu ile ilgili belirli zamana bağlı taahhütler oluşturma çağrısında bulunulmasına yönelik çağrıda bulunur.

Diğer kararlarda olduğu gibi üye devletleri, BM barışı sürdürme hareketlerinde daha fazla sayıda kadın askerin ve polisin görevlendirilmesine, görevli tüm personele cinsel ve cinsiyete bağlı şiddet konusunda gerekli eğitimlerin verilmesine ve personelin sorumluluklarını yerine getirmesine teşvik eder.

1.4.5. 2106 Sayılı Karar

2106 sayılı karar 24 Haziran 2013 tarihinde çıkarılmıştır ve 23 maddeden oluşmaktadır. Karar'ın girişinde kadınların sosyal, siyasi, ekonomik güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadında karşı şiddetin bütün biçimleriyle mücadele çabasındaki erkeklerin ve erkek çocuklarının aranması, silahlı çatışmalarda ve sonrasında cinsel şiddetin önlenmesi için yapılan uzun dönemli çabaların merkezinde yer aldığı

⁸⁸ <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/global-norms-and-standards> internet sayfasında tüm Kararlarla ilgili çok kısa bilgiler ve kararlar yer almaktadır. Son erişim tarihi 28.10.2019.

belirtilmiştir. Bununla birlikte 1325 sayılı kararın tam olarak uygulanmasının önemi de vurgulanmıştır.

Diğer kararlardan farklı olarak bu Karar'da çatışma sırasında ve sonrasında yaşanan cinsel şiddetin kadın ve kız çocuklara yönelik olduğunu belirtirken, erkeklerin ve erkek çocuklarının da aile bireylerine karşı uygulanan cinsel şiddete şahit olduklarından dolayı etkilendiklerini belirtmektedir. Bu Karar'da erkekler ve erkek çocuklarına ilişkin herhangi bir madde yer almazken, cinsel şiddet konusunda onlara da yer verilmesi – aile üyelerinin yaşadıkları cinsel şiddete şahit olarak ikincil bir durumda değerlendirilmiş olsalar da- önceki kararlardan farklı bir noktaya değindiğini göstermektedir.

Cinsel şiddet ve HIV enfeksiyonu arasındaki ilişkiye dikkat çekerek BM kuruluşlarından, üye devletlerden ve yardımda bulunanlardan ulusal sağlık sistemlerinin geliştirilmesine destek olunmasını ve çatışma sırasında ve sonrasında, HIV ve AIDS hastası kadın ve kız çocuklarına sürdürülebilir yardımın sağlanması için sivil toplumla iletişimin sağlanmasına yer verilmektedir.

Kadınların çatışma sırasında ve sonrasında cinsel şiddete karşı korunması konusunda, sivil toplum örgütlerinin ve kadın örgütlerinin öneminin altı çizilmiştir. Bu kurumlarla iletişimin şiddetin önlenmesi ve hayatta kalanlara destek olmak ve onların adalete ulaşmaları açısından etkili olabileceği ifade edilmiş ve önceki kararlarda olduğu gibi, Genel Sekreterden Konseye sunulmak üzere kadınlar, barış ve güvenlik uygulamalarına ilişkin yıllık rapor hazırlanmasına devam edilmesi talep edilmiştir.

1.4.6. 2122 Sayılı Karar

18 Ekim 2013 tarihinde çıkarılan karar 19 maddeden oluşmaktadır. 2122 sayılı kararda dile getirilen ana mesajlardan biri, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesinin uluslararası barış ve güvenlik için önemli olduğunu ve kadının

ekonomik olarak güçlenmesinin çatışma sonrası toplumların istikrara kavuşmalarına önemli katkı sağlayacağı belirtilmektedir.

Karar, hiçbir ayırım olmaksızın tecavüzden kaynaklı hamilelikler dâhil olmak üzere tüm cinsel ve üreme sağlık hizmetlerine ulaşımın sağlanması için gerekli insani yardım ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Sivil toplum ve kadın örgütleri ile Konsey üyelerinin ana merkezde ve Konseyin saha görevleri sürecinde iletişimde olunması ve sahadaki kadın örgütleri ve yerel kadınlarla görüşmek için periyodik saha ziyaretlerinin önemli olduğu belirtilmiştir.

Karar'da Genel Sekreterden diğer kararlarda olduğu gibi BM'nin arabulucu takımlarında, barış görüşmelerinde ve arabuluculuk süreçlerinde toplumsal cinsiyet uzmanlarının yer almaları ve tüm taraflardan kadınların karar alma seviyelerinde tam ve eşit katılımı için çağrıda bulunulmuştur.

Harekatlarda kadınların daha fazla görev almalarına ve tüm personelin cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesine ve sorumluluklarını yerine getirmelerine yönelik, BM görevleri öncesi senaryo tabanlı eğitimlerin verilmesi teşvik edilmektedir. Ayrıca, diğer Kararlardan farklı olarak çatışma sonrası dönemde yapılacak seçim ve anayasa reform çalışmalarının önemi ve bu süreçlere kadınların tam ve eşit düzeyde katılım sağlamalarının önemi vurgulanmıştır.

Bu Karar'da da önceki kararlarda olduğu gibi, Genel Sekreterden Konseye sunulmak üzere kadınlar, barış ve güvenlik gündeminin tüm alanlarındaki gelişmelerin güncellemeleriyle öne çıkan eksiklikler ve zorluklara ilişkin yıllık rapor hazırlanmasına devam edilmesi talep edilmiştir.

1.4.7. 2242 Sayılı Karar

2242 sayılı karar 13 Ekim 2015 yılında çıkarılmış ve 18 maddeden oluşmaktadır. 1325 sayılı kararın 15. yıldönümüne denk gelen 2242 sayılı kararda, genel olarak Gayri Resmi Uzmanlar Grubunun (Informal Experts Group) kurulması, finansman ve kurumsal reformlar dahil kadınlar, barış ve güvenlik gündeminin uygulanmasındaki kalıcı engellerin ele alınması, terörle mücadele ve şiddet içeren aşırılığa karşı daha fazla entegrasyona odaklanması ve kadınlar, barış ve güvenlik konularında Güvenlik Konseyi'nin çalışmalarının geliştirilmesi için çağrıda bulunmaktadır. Karar'da 1325 sayılı kararın önemi vurgulanarak, erkeklerin ve erkek çocuklarının partner olarak katılımlarının, kadınların çatışma sırasında ve sonrasında barış inşa süreçlerinin çözümünde ve önlenmesinde kadınların katılımının artırılmasının önemli olduğu ifade edilmiştir.

1325 sayılı kararın uygulanmasının önemi tekrarlanarak, bütün ülkeler için kadınlar, barış ve güvenlik anlayışının entegrasyonun önemine değinilmiştir. Ayrıca sivil toplum örgütleriyle işbirliğinin öneminin altı çizilmiştir.⁸⁹ Sağlık, eğitim ve sosyal hayata katılımları açısından terörizmin ve şiddet içeren aşırılığın, kadın ve kız çocuklarının hakları üzerinde farklı etkileri olduğu ve kadın ve kız çocuklarını sıklıkla terör örgütlerinin hedefi yaptığı, bazı terör örgütleri tarafından cinsel ve cinsiyet temelli şiddeti, stratejileri ve ideolojileri olarak finans, örgütlerine katılım sağlamak ve toplumların yıkımı için bir terör taktiği olarak kullanıldıkları ifade edilmiştir.

Karar'da terörizm için elverişli olan, özellikle artan şiddet içeren aşırılıkla bağlantılı olarak, barış ve güvenliği değişen küresel içeriğin değiştiği, yerinden edilenlerin ve göçmenlerin sayılarının arttığı, iklim değişikliğinin etkileri ve küresel bulaşıcı

⁸⁹ <http://peacewomen.org/SCR-2242>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

hastalıklara yer verilmiştir. Ayrıca ülkeler, kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik kadınlar, barış ve güvenlik gündemi çerçevesinde eğitimler, analizler ve programlar için fonlarını arttırmaları yönünde teşvik edilmiştir.

1.4.8. 2467 Sayılı Karar

Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda BMGK tarafından çıkarılan son karar olan 2467 sayılı karar 23 Nisan 2019 tarihinde çıkarılmıştır. 37 maddeden oluşan kararın odak noktası çatışmalarda yaşanan cinsel şiddettir.

Kararın başında 29 Mart 2019 tarihinde yayımlanan rapora⁹⁰ atıfta bulunarak özellikle kadın ve çocuklara karşı uygulanan cinsel şiddetin önlenmesi ve ele alınması sürecinin yavaş bir şekilde gerçekleşmesinden üzüntü duyulduğu ve cinsel şiddetin tüm dünyada çatışma süresince ve sonrasında meydana geldiği belirtilmiştir. Kadın ve çocukların artan bir şekilde risk altında oldukları ve genellikle özel olarak hedef alındıkları ifade edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerlemesi, kadınların politik, sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesinin çatışma sürecinde ve sonrasında yaşanan cinsel şiddetin önlenmesinde çok önemli olduğu belirtilmiştir. Çatışma önleme, çözüme, barış inşasında ve cinsel şiddeti önleme ve karşılık vermede, özellikle kadın liderlerin ve kadın derneklerinin dâhil olduğu sivil toplumun katkılarının önemli olduğu vurgulanmıştır. Çatışma sürecinde ve sonrasında cinsel şiddetin önlenmesinde ve bunlara karşılık vermede *mağdur merkezli bir yaklaşıma* (survivor centered approach) ihtiyaç duyulduğu

⁹⁰ NATO Genel Sekreterin 29 Mart 2019 tarihli raporuna <https://undocs.org/en/S/2019/280> internet adresinden ulaşılabilir. Raporun içeriği çatışma kaynaklı cinsel şiddettir. BMGK tarafından yayımlanan 35 sayfalık raporda özetle, çatışma kaynaklı cinsel şiddetin tanımı yapılarak, çatışma halinde olan ülkeler özelinde yaşanan cinsel şiddet durumları ve bu vakalara karşı öneriler ile bu ülkelerde cinsel şiddeti uygulayan örgütlerin listesi yer almaktadır.

belirtilmiş ve üye devletlerden mağdurların gerekli tıbbi, psikososyal ve özel ihtiyaçlarına hiçbir ayırım gözetilmeden ulaştıklarına emin olmaları için çağrıda bulunulmuştur.

Yerel otoriterler cinsel şiddet konusunda hesap verilebilirliği teşvik etmek için mevzuatların güçlendirilmesi yönünde teşvik edilmiş ve çatışmalarda cinsel şiddetin önlenmesi ve azaltılması için üye ülkelerin soruşturma ve adli sistemlerinin kritik bir rolü olduğu vurgulanmıştır.

Çatışmalarda ve sonrasında yaşanan cinsel şiddet ve HIV enfeksiyonu arasındaki bağlantıya dikkat çekilerek, kadın ve kız çocukları üzerindeki HIV ve AIDS'in orantısız yükü, kalıcı bir engel ve toplumsal cinsiyet eşitliği için bir mücadele olarak tanımlanmıştır.

Üye devletler, Genel Sekreter'in ve BM'nin ilgili kuruluşlarının destekleriyle birlikte, ulusal silahsızlanma, barışa dönme ve yeniden bütünleşme (*Disarmament, Demobilization, Reintegration*) süreçlerinde, eğitimin ve toplumsal cinsiyet analizinin uygulanması ve eskiden silahlı gruplarla ilişkisi olan kadınların travma hizmetlerinde, yeniden sosyalleşme ve yeniden entegrasyon birimlerine ulaşmasının sağlanması için teşvik edilmiştir.

Kararda çatışma sürecinde ve sonrasında yaşanan cinsel şiddetin kadın ve kız çocuklarını orantısız bir şekilde etkilediği, bununla birlikte erkeklerin ve erkek çocuklarının da cinsel şiddetin hedefi oldukları belirtilmiştir. Ayrıca üye devletler, cinsel şiddet mağduru erkek ve erkek çocuklarını korumaya ve erkeklerin bu tür şiddete karşı dayanıklılıklarına ilişkin kültürel varsayımlara meydan okumaya teşvik edilmiştir. Ayrıca çatışma temelli cinsel şiddet hakkında izleme, analiz ve raporlama düzenlemelerinin, erkekler ve erkek çocukları dâhil olmak üzere tüm etkilenen topluluğa karşı, cinsel şiddetin toplumsal cinsiyete özgü doğasına daha fazla odaklanması talep edilmiştir.

Çatışmalarda cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet eylemlerinin bir ideolojinin veya stratejik hedefin bir parçası olabileceği, silahlı çatışmalarda bir savaş taktiği olarak

kullanılabileceği vurgulanmıştır. Cinsel şiddetin önlenmesinde ve bunlara cevap verilmesinde, özellikle yerel, köklü kadın liderliğindeki örgütlerin, toplumsal ve dini liderlerin, kız çocuklarının ve gençlerin liderliğindeki örgütlerin desteğinin önemi belirtilmiştir. Ayrıca bu kararda da tekrarlanarak, üye devletlere bütçe tahsisi yapılmış bir ulusal eylem planı hazırlanmaları veya var olan planları düzenli bir şekilde güncellemeleri konusunda teşvik edilmiştir.

2467 sayılı kararın BMGK'da tartışılması sürecinde A.B.D., Rusya ve Çin'in itirazları nedeniyle, üreme ve sağlık hizmetleri ifadesi kürtaajla bağlantılı olduğu gerekçesiyle metinden çıkarılmıştır. Taslak metinde sadece bir kez kullanılan bu ifadeyle çatışma temelli cinsel şiddet mağdurlarının, üreme ve sağlık haklarına yönelik bir mekanizma kurulması (BMGK çatısı altında bir çalışma grubu) amaçlanmıştır.⁹¹ Yapılan bu itirazlar neticesinde yayınlanan metinden bu ifade çıkarılmıştır. Bu durum, hem BMGK'da yer alan diğer ülkelerin kararın onay sürecinde, hem toplumsal cinsiyet konusunda çalışan STK'lar tarafından kararın yayımlanması sonrası eleştirilmiştir.⁹²

1.5. 1325'ten 2467'ye: BMGK Kararları

BMGK'nın 1325 sayılı kararı kabul etmesi barış ve güvenlik konusunda önemli bir adım ve çalışmadır. Kadın örgütlerinin seslerini duyurmaları ve haklarını savunmaları için önem bir araçtır.

BMGK tarafından 1325 sayılı kararın çıktığı 2000 yılından itibaren küresel çatışma ve terör durumundaki değişikliklere ve bağlı olarak içeriklerinin geliştirildiği sekiz ilave

⁹¹ <https://www.peacewomen.org/security-council/security-council-open-debate-sexual-violence-conflict-april-2019>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁹² Hollanda merkezli olan Toplumsal Cinsiyet Adaleti İçin Kadın Girişimciler adlı örgüt konuya ilişkin eleştirilerini bir yazıyı 25 Nisan 2019 tarihinde internet sitesinde yayınlamıştır. <https://4genderjustice.org/uncategorized/statement-on-the-un-security-council-resolution-2467/#>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

karar çıkarılmıştır. Toplam bahse konu dokuz kararın ortak noktası, kadınların korunması ve çatışma, çatışma sonrası ve barış inşa süreçlerine katılımlarının artırılması ve her seviyede olması gerektiğidir. Bütün kararlarda ortak olan bir diğer husus da, harekatlarda görev yapan sivil, asker ya da polisler görev öncesinde cinsel şiddetin önlenmesine yönelik eğitim verilmesidir.

Sonradan çıkan sekiz karar, 1325 sayılı kararın eksikliklerini tamamlayan, yol haritası oluşturan ve uygulamalara daha detaylı olarak yer verilen dokümanlardır. Dünyadaki siyasi ve savaş durumlarına göre karar maddelerinin oluşturulduğu görülmektedir. Buna en somut örnek, 2015 yılında çıkarılan 2242 sayılı kararda “*terörizm*” ve “*terörist grup*” ifadelerinin yer almasıdır. Son yıllarda tüm dünyada yaşanan terör olaylarının ve IŞİD’in kadınlara uyguladığı cinsel şiddetin etkileri, son Karar’ın maddelerinde görülmektedir.

1889 sayılı karar ve sonrasındaki kararlarda kadınların korunmasıyla birlikte güçlendirilmesine ve kadın haklarına yönelik maddelere de yer verilmiştir. Özellikle 1325 ve 1888 sayılı ilk iki kararda kadınlar daha çok korunması gereken grup olarak betimlenmiş olup, karar içeriğinde de kadınların korunmasına yönelik maddelere ağırlık verilmiştir.

Kararların içeriği çok büyük oranda kadın ve kız çocuklarına yöneliktir. Kadın ve kız çocuklarının çatışmalarda, erkeklerden ve erkek çocuklarından daha farklı etkilenmesi ve terör örgütlerince doğrudan hedef olarak değerlendirildiklerinden dolayı, karar maddelerinin de hedef kitlesi kadın ve kız çocukları olmuştur. 2106 ve 2242 sayılı kararlarda erkek ve erkek çocuklarına ilişkin maddeler yer almaktadır. 2106 sayılı kararda cinsel şiddete tanık olarak ikincil dereceden etkilenenler olarak nitelendirilmiştir. Kadın ve çocukların biyolojik nedenlerden dolayı “kurban” kategorisine konulması, geleneksel toplumsal kalıpların sürdürülmesi neden olmaktadır.

2019 yılında çıkarılan 2467 sayılı karar baştan sona çatışma sürecinde ve sonrasında yaşanan cinsel şiddete ve mağdurlarına yönelik hazırlanmıştır. 2467 sayılı kararda da, 2106 ve 2242 sayılı kararlarda olduğu gibi, erkekler ve erkek çocuklarına ilişkin maddelere yer verilmiştir. Bu kararda erkeklerin ve erkek çocuklarının da cinsel şiddetin hedefi oldukları belirtilerek, ataerkil toplumda kabul gören erkeklere ilişkin toplumsal kabullerle mücadele edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu madde, toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel kodlar hakkında yazılmış en açık ifadedir. Böylece sadece kadınların değil, erkeklerin de cinsel olarak hedef olabilecekleri ve cinsel şiddete uğrayabilecekleri vurgulanmıştır.

Ancak 2019 yılında çıkarılan bu karar, BMGK'nın oturumunda tartışmalar ve itirazlarla çıkmıştır. Çin ve Rusya'nın da desteğiyle A.B.D.nin karara ilişkin itirazı olmuştur. Yabancı basın sitelerinden yayınlanan haberlere⁹³ göre, A.B.D. kararın üreme ve sağlık konusundaki dilinden dolayı kararı veto etmekle tehdit etmiştir. Son zamanlarda A.B.D. kürtaja destek verdiği gerekçesiyle cinsel ve üreme sağlığıyla ilgili BM belgelerini reddetmek gibi bir yol izlemeye başlamıştır⁹⁴. Habere göre üreme ve sağlık hizmetleri ifadesi, taslak kararda sadece bir yerde geçmekteydi. Ancak yapılan bu itirazlar sonucunda söz konusu ifade tamamen karar metninden çıkarılarak, üreme ve sağlık hizmetleri kapsamında BMGK altında bir çalışma grubu kurulması engellenmiştir. Bu duruma, diğer ülkeler tarafından eleştiri getirilmiş olmasına rağmen, A.B.D.nin itirazı karar için yapılan çalışmada geri adım atılmasına neden olmuştur. Böylece 15 ülkeden Rusya ve Çin'in olumsuz oylarına karşılık, 13'ü olumlu oy ile BMGK'dan bu haliyle geçmiştir.

⁹³ 22 Nisan 2019 tarihinde The Guardian'ın internet sitesinde yayınlanan haber <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/22/us-un-resolution-rape-weapon-of-war-veto>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

⁹⁴ <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/22/us-un-resolution-rape-weapon-of-war-veto>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

1.6. 1325 Sayılı Karar Kapsamında Yapılması Gerekenler

1325 sayılı karar, uluslararası alanda çıkarılmış önemli bir belgedir. Ülkeler için yol gösterici, bu konu üzerine yapacakları çalışmalarda referans alacakları önemli bir karardır. Ancak, ülkeler açısından bağlayıcılığı ve yaptırım mekanizması yoktur. Uluslararası bir antlaşma veya kanun niteliğinde olmadığından, Karar'ın içeriğinde yer alan tavsiyelerin ülkelerin gerçekleştirme durumlarının kontrol edilmesi ve buna göre bir yaptırım uygulanması söz konusu değildir. Bu kararda yer alan maddelere yönelik çalışmaların yapılması, ülkelerin politik durumlarına, toplumsal cinsiyet ve kadın konusuna verdikleri öneme göre değişkenlik göstermektedir. Kadınlar, barış ve güvenlik konusunda çalışmaların yapılması tamamen ülkelerin inisiyatifine kalmış durumdadır. Yapılan çalışmaların içeriği, ülkelerin konuya, cinsiyet eşitliğine ve insan haklarına vermiş oldukları önem seviyesine göre değişmektedir. Bazı ülkeler 1325 sayılı karar kapsamında akademik alanda, askeri ve siyasi alanda çalışmalar yapmakta, hatta başka ülkelere bu konuda yol göstermektedirler.

1325 sayılı karar ve diğer ilgili kararlarda belirtildiği gibi, BM kurum kuruluşlardan ve ülkelere talep edilenler aşağıda belirtilmiştir:

- a. Öncelikle kadınların, barış görüşmelerinde ve çatışma çözümlerinde katılımlarının artırılması,
- b. Güvenlik güçlerinde ve barış hareketlerinde görev yapan kadın asker ve polis sayısının artırılması,
- c. Güvenlik güçlerinde görev yapan kadın personelin çalışma şartlarına yönelik düzenli raporların tutularak, eksikliklerin tespit edilmesi ve bu eksikliklerin giderilmesi,
- d. Barış hareketlerinde görev yapan tüm personele cinsel ve cinsiyet temelli şiddetin önlenmesine yönelik eğitim verilmesi ve eğitime yönelik eğitim kılavuzları ve materyallerinin hazırlanması,

- e. Devletler tarafından 1325 sayılı karar kapsamında ulusal eylem planı hazırlanması,
- f. Devletler tarafından mülteci kamplarında kalanların, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli her türlü tedbirin alınması,
- g. Harekatlarda toplumsal cinsiyet danışmanlarının (Gender Advisor, Gender Focal Point) görevlendirilmesi,
- h. BMGK tarafından kadınlar, barış ve güvenlik gündemine yönelik yapılan çalışmalar, eksikliklerle ilgili yıllık raporlar hazırlanması,
- i. Toplumsal cinsiyet perspektifinin ülkelerin askeri ve siyasi politikalarına dâhil edilmesi.

1325 sayılı karar kapsamında yapılması talep edilen ve yukarıda belirtilen maddeler arasında en somut olan husus *Ulusal Eylem Planı (UEP)* hazırlanmasıdır. 1325 sayılı karar kapsamında hazırlanan UEP'lerin en önemli özelliği, toplumsal cinsiyet anlayışı çerçevesinde, çatışma sırasında ve sonrasındaki süreçte harekatlarda görev yapan personele, çatışma mağdurlarına ve ülkelerin ordularında görev yapmakta olan, özellikle kadınlara yönelik olarak ihtiyaçların, eksikliklerin tespit edilmesi ve bu tespitlere ilişkin yol haritasının belirlenmesidir. UEP'lerle ilgili daha detaylı bilgi ilerleyen bölümde açıklanacaktır.

1.7. NATO'nun 1325 Sayılı Karar Kapsamındaki Çalışmaları

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetlere karşı bir savunma oluşturmak üzere 12 ülkenin⁹⁵ önderliğinde 4 Nisan 1949 tarihinde kurulan NATO'nun amacı, üye devletlerin

⁹⁵ Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri.

güvenlik ve özgürlüklerinin korunmasıdır. Halihazırda 29 üye ülkeden oluşan örgüte Türkiye, 1952 yılında katılmıştır.

NATO bünyesinde BMGK'nın 1325 sayılı kararı kapsamında bir çok çalışma vardır. Öncelikle NATO 1325 sayılı kararın uygulamalarını kendi planlamalarına ve çalışmalarına entegre edeceğini taahhüt etmektedir.⁹⁶ NATO yapısı içerisindeki birimlerden, 1325 sayılı karara yönelik eylem planları ve dokümanlar hazırlanmış, cinsiyet danışmanlığı kadroları ve birimleri açılmıştır. Bu birimler tarafından da yıllık olarak, gerek NATO karargahının bulunduğu Belçika'da, gerekse çeşitli ülkelerde toplantılar konferanslar yapılmaktadır.

Bu başlık altında yukarıda bahsedilen çalışmalar ve birimler hakkında daha detaylı bilgi verilecektir.

1.7.1. NATO Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Komitesi (NATO Committee on Gender Perspective-NCGP)

NATO bünyesinde toplumsal cinsiyet konusuyla ilgili doğrudan bağlantı birim, NATO Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Komitesi'dir. Bu komite aslında NATO bünyesinde, kadınlarla veya toplumsal cinsiyet konusuyla ilgili kurulan ilk komite değildir. NCGP'yi anlatmadan önce bu komitenin ilk versiyonu olan NATO Kuvvetlerindeki Kadınlar Komitesi'ne (Committee on Women in NATO Forces-CWINF) bakmak faydalı olacaktır.

1961 yılından itibaren NATO'daki Kıdemli Kadın Subaylar, üye ülkelerin ordularındaki kadınlar için yapı, statüleri, çalışma şartları ve kariyer olasılıklarıyla ilgili

⁹⁶ NATO, **How Can Gender Make A Difference To Security In Operations**, 2011, s.13. Söz konusu kitapçığa https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20120308_1869-11_Gender_Brochure.pdf adresinden ulaşılabilir. Son erişim tarihi 02.11.2019.

konuları tartışmak maksadıyla geçici olarak konferanslar düzenlemekteydiler. 19 Haziran 1976 yılında NATO Askeri Komitesi CWINF'i kurdu.⁹⁷ CWINF Askeri Komitede temsilen edilen üye ülkelerden seçilen bir başkan, üç başkan yardımcısı ve delegeden oluşmaktaydı. Delegeler, kendi ordularında toplumsal cinsiyet ve çeşitlilik konularında görev yapan kıdemli askeri personeldir. Yıllık olarak düzenlenen konferanslara üye ülkeler dışında Barış İçin Ortaklık (Partnership for Peace) ve Akdeniz Diyalogu⁹⁸ (Mediterranean Dialogue) ülkeleri de gözlemci olarak davet edilmekteydi. CWINF'in amacı, Askeri Komite'yi daimi temsilci ve bir bağlantı noktası olarak NATO Kuvvetlerindeki kadın askeri personelle ilgili konularda desteklemektir.⁹⁹

1998 yılında Askeri Komite tarafından daimi bir NATO Kuvvetlerin Kadınlar Ofisi kuruldu. Bu ofisin görevi, toplumsal cinsiyet ve çeşitlilik konularında bilgi sağlamak ve CWINF'in çalışmalarında destek olmaktır.¹⁰⁰

Mayıs 2009 tarihinde CWINF'in adı değiştirilerek komitenin adı NATO Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Komitesi (NATO Committee on Gender Perspective-NCGP) olarak değişmiş olup, hala bu isimle varlığını sürdürmektedir. NCGP'nin amacı, komitenin bir önceki halindeki gibi, sadece kadın askeri personelin çalışma durumlarıyla ilgili konular değil, 1325 sayılı karar ve diğer ilgili kararların uygulamalarını NATO'nun yapısına eklemek ve desteklemek olarak genişletilmiştir. NCGP'nin misyonu, BMGK'nın ilgili kararlarının uygulamaları da dâhil olmak üzere toplumsal cinsiyet konularında, NATO liderlerine ve üye ülkelere tavsiyeler vermektir.¹⁰¹ NCGP, Askeri Komite'nin silahlı kuvvetler ve müttefikler için toplumsal cinsiyet politikaları hakkında danışma organıdır.

⁹⁷ İbid, s. 17.

⁹⁸ Barış için Ortaklık Programı, NATO ile Avrupa ve eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında güven oluşturmaya yönelik bir programdır. Program, Ermenistan, Avusturya, Azerbaycan, Belarus, Bosna Hersek, Finlandiya, Gürcistan, İrlanda, Kazakistan, Kırgızistan, Malta, Moldova, Rusya, Sırbistan, İsveç, İsviçre, Tacikistan, Makedonya, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan olmak üzere 22 ülkede oluşmaktadır. Akdeniz Diyalogu Cezayir, Mısır, İsrail, Ürdün, Moritanya, Fas ve Tunus olmak üzere 7 ülkeden oluşmaktadır. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/51288.htm> internet adresinde ülkeler yer almaktadır.

⁹⁹ NATO, **How Can Gender Make A Difference To Security In Operations**, 2011, s. 17.

¹⁰⁰ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm, Son erişim tarihi 03.11.2019.

¹⁰¹ NATO, **How Can Gender Make A Difference To Security In Operations**, 2011, s. 17.

NCGP de CWINF gibi, NATO üyesi ülkelerin delegelerinden oluşmaktadır. Komite bir yürütücü komite tarafından yönetilmektedir. Yürütücü komite, delegeler tarafından seçilen dört askeri personelden oluşmaktadır ve komite başkanı kadındır. NCGP, başkanı kadın olan tek NATO komitesidir.¹⁰² NCGP, üye ülkelerden delege ve gözlemci olarak katılım sağlayarak Brüksel’de yılda bir kez olmak üzere bir hafta süren bir konferans düzenler. Yılda bir kez yapılan konferansa, NATO üyesi ülkeler, Barış İçin Ortaklık Programına ve Akdeniz Diyaloğuna dahil olan ülkeler davet edilmektedir.

Komite tarafından her sene bir ana tema belirlenir. Bu ana tema çerçevesinde konferansa katılan ülkeler, NATO ve BM bünyesinde birimler tarafından toplumsal cinsiyet konusundaki çalışmalar görüşülmektedir. O yılki ana tema kapsamında çalışma grupları oluşturularak, yapılan çalışmalar sonucunda Askeri Komite’ye sunulmak üzere kararlar hazırlanmaktadır. Askeri Komite’de kabul edilen kararlar, NATO’nun politikalarına dahil edilmektedir.

Komite, her sene üye ve partner ülkelerden yıllık ulusal rapor talep eder. Ulusal rapor, orduların Kadınlar, Barış ve Güvenlik konusunda BMGK’nın 1325 sayılı kararının uygulamalarına ilişkin istatistikler, politikalar ve programların kapsamlı bir özeti dir. Raporlar üye ve partner ülkelere cevaplanan anket formundadır. Anket internet ortamından cevaplandırılmaktadır. NCGP tarafından hazırlanan ve ülkelere cevaplanan ankette,

- a. Üye ve partner ülkelerin ordularındaki kadın ve erkek askeri personelin rütbe ve statü açısından sayısına,
- b. Personel temin durumlarına,
- c. Çalışma ve ordudan ayrılma durumlarına,
- d. Özlük haklarına (doğum izni vb.),

¹⁰² İbid, s. 17.

e. 1325 sayılı kararın uygulamaları ve toplumsal cinsiyet perspektifinin ordu politikalarına entegrasyonuna,

f. Toplumsal cinsiyet konusunda silahlı kuvvetlerinin yapmış olduğu çalışma ve eğitimlere,

g. Silahlı kuvvetler içinde yaşanan cinsel istismar vakalarına yönelik sorular yer almaktadır.

Ülkelerin silahlı kuvvetleri ya da savunma bakanlıklarının sorumlu birimleri tarafından cevaplanan anketler, NCGP tarafından analiz edilerek, her sene düzenlenen konferansta katılımcılara detaylı bir rapor halinde sunulmaktadır. Hazırlanan raporlar NATO'nun internet sayfasında¹⁰³ yayınlanmakta ve konferans katılımcılarına kitap olarak verilmektedir.

Komite'nin 2019 yılında yapılan yıllık toplantısında toplumsal cinsiyet anlayışının daha önceden kabul edilen halkla ilişkiler, hukuk danışmanlığı, bilgi yönetimi gibi NATO için bir yetenek¹⁰⁴ olarak tanımlanması alınan kararlar arasındadır. Toplumsal cinsiyet anlayışı, hareketlarda kilit faktörlerin dikkate alınmasını sağlamak için belirli bir alanda konu uzmanlığı sağlayan bir personel fonksiyonu olarak tanımlanmıştır. Toplumsal cinsiyetin NATO planlamalarının, doktrinlerinin ve eğitimlerinin merkezinde olması gerektiği NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg tarafından dile getirilmiştir.¹⁰⁵

¹⁰³ 2008-2014 yıllarına ait raporlar https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132097.htm internet sayfasında, 2015-2017 yıllarına ait raporlar ise https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132342.htm internet sayfasında yer almaktadır. Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹⁰⁴ NATO terminolojisinde yetenek (capability), doktrin, personel, eğitim, malzeme, liderlik gelişimi, birlikte çalışabilirlik olarak kategorize edilmiş unsurların kullanımıyla etki yaratma becerisi olarak tanımlanmaktadır.

¹⁰⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_167021.htm, Son erişim tarihi 28.10.2019.

1.7.2. Bi-Stratejik Komuta Direktifi 40-1 (Bi-Strategic Command Directive (BI-SCD) 40-1)¹⁰⁶

1325 sayılı karar kapsamında NATO'nun uygulamalarından biri de Karar'ın, diğer ilgili kararların ve toplumsal cinsiyet perspektifinin NATO komuta yapısına, kuvvet yapısına ve NATO hareketlarına entegre edilmesini amaçlayan Bi-SCD 40-1 direktifinin çıkarılmasıdır. Direktif'in giriş bölümü olan birinci bölümde direktifin amacı, gerekçesi, BM ve NATO kapsamında çerçevesi, terimlerin tanımları (*gender, gender perspective, gender equality, sexual violence, gender mainstreaming, integration of gender perspective, gender analysis*) ve konsept açıklanmıştır.

Direktif'in gerekçesi¹⁰⁷ olarak, kadınların ve çocukların çatışmalarda farklı etkilendikleri, bu farklılıkların tüm topluluk için güvenli, istikrarlı bir çevre oluşturmak için analiz edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu direktifle NATO, faaliyetlerinin tüm aşamalarında toplumsal cinsiyeti yaygınlaştırmayı hedeflemiştir.¹⁰⁸ Gerekçe bölümünde ayrıca, kadınların, kız ve erkek çocuklarının silahlı çatışmalarda cinsel ve cinsiyete temelli şiddete, tehditlere ve saldırılara karşı daha savunmasız oldukları belirtilmiştir. Tecavüz, zorunlu fuhuş, seks köleliği, zorunlu kısırlaştırma ve cinsel şiddetin diğer biçimlerinin bir savaş silahı stratejisi olarak kullanılabilmesi, kadın ve çocukların haklarının ve güvenliklerinin güçlendirilmesi için kadınların barış süreçlerinde, karar alma süreçlerinin tüm seviyelerinde, ekonomik ve politik alanlarda güvenlik ve istikrar

¹⁰⁶https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_04/20150414_20120808_NU_Bi-SCD_40-11.pdf, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹⁰⁷ NATO, **Bi-SCD 40-1**, s.3. Direktifte amaç, "1-1. Aim. This Bi-SC Directive aims to ensure implementation of United Nations Security Council Resolution (UNSCR) 1325, related resolutions and integration of gender perspective in military organisations and forces in the NATO Command Structure (NCS) and NATO Force Structure (NFS) of the Alliance and within NATO-led operations." şeklinde belirtilmiştir.

¹⁰⁸ İbid, s. 3.

önlemlerin alınmasında yer almaları ve temsil edilmelerinin zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

Direktif, NATO hareketlarının yürütülmesi ve planlanmasında toplumsal cinsiyet perspektifinin, kararların ve protokollerin entegre edilmesi için bir kılavuz olarak belirtilmiştir. Direktif'te toplumsal cinsiyet danışmanları (Gender Advisor (GENAD), Gender Focal Point (GFP), Gender Field Advisor (GFA)), komutanlara ve NATO personeline hareketlarda toplumsal cinsiyet boyutunda operasyonel destek ve tavsiye sağlayıcılar olarak tanımlanmıştır.¹⁰⁹ Buna yönelik olarak Direktif'in EK-A'sında toplumsal cinsiyet danışmanlarının görevleri belirtilmiştir.

Direktif'in ikinci bölümü eğitime ve öğretime ayrılmıştır. NATO kapsamında toplumsal cinsiyet konusunda görev öncesi ve toplumsal cinsiyet danışmanlarına verilecek eğitimlerin neleri içermesi gerektiğine yönelik açıklamalar yer almaktadır.

Son bölüm olan üçüncü bölümde ise NATO hareketlarına uygulamaları hakkında neler yapılacağı açıklanmıştır. Harekatların BMGK'nın kararlarına, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesine ve NATO'nun toplumsal cinsiyet bağlamında çıkarmış olduğu diğer karar, plan ve direktiflere göre planlanması ve yürütülmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.¹¹⁰ Toplumsal cinsiyet anlayışının bir bütün olarak toplumun anlaşılması için bir araç olarak ifade edilmiştir.¹¹¹ Doğru anlaşılması ve analiz edilmiş bir çevrede gerçekleştirilen görevlerden doğru ve istenilen sonuçlar elde edileceğinden toplumsal cinsiyet anlayışının planlamalara dahil edilmesi ve uygulanmasının, kadınların askeri görevlerde yer almalarının önemli olduğu belirtilmiştir.

¹⁰⁹ İbid, s. 3.

¹¹⁰ İbid, s. 11.

¹¹¹ İbid, s. 11.

Sonuç olarak, 22 sayfada oluşan bu Direktifle askeri harekâtların doğru ve başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için toplumsal cinsiyet anlayışının tüm sürece dahil edilmesinin önemi belirtilmiştir. Gerek karargahlarda gerekse hareket alanında, toplumsal cinsiyet danışmanı görevlendirilmesinin önemi vurgulanmış ve sorumlulukları belirtilmiştir. BGMK'nın kararlarında da belirtildiği gibi, eğitime ve tatbikatlara toplumsal cinsiyet konusunun dahil edilmesinin gerektiğine yer verilmiş, eğitimlerin planlaması ve içerikleri detaylandırılmıştır.

1.7.3. Toplumsal Cinsiyet Danışmanları

BMGK'nın Kadınlar, Barış ve Güvenlik başlıklı kararları¹¹² ve Bi-SCD 40-1 direktifinde silahlı kuvvetler bünyesinde ve NATO ve BM görevlerinde askeri ve sivil toplumsal cinsiyet danışmanı görevlendirilmesine ilişkin maddeler konulmuştur. BMGK'nın bahse konu tüm kararlarında NATO ve BM hareketlerinde ve misyonlarında görevlendirilmesinin ve bu danışmanlar tarafından yapılan çalışmaların -izleme, raporlama, planlama vb.- önemine yer verilmiştir.

Bi-SCD 40-1 direktifinde toplumsal cinsiyet danışmanları üç gruba ayrılmaktadır. Bu ayırım görev yerlerine göre yapılmıştır. Toplumsal Cinsiyet Danışmanı (GENAD), barış zamanı stratejik ve operatif seviyedeki karargahlarda görev yaparken, Toplumsal Cinsiyet Saha Danışmanı (GFA) ve Toplumsal Cinsiyet Odak Noktası (GFP) operatif ve taktik seviyedeki karargahlarda görev yaparlar.¹¹³ GENAD'ların teşkilat yapısı içerisinde doğrudan görev yaptıkları askeri birliğin komutanına bağlı olmalıdır. Çünkü danışmanlık görevleri olduğundan, komutana doğrudan ulaşma imkanlarının olması gerekmektedir.

¹¹² BGMK'nın 1889 sayılı kararın 3. maddesi, 2106 sayılı kararın 8.maddesi.

¹¹³ NATO, **Bi-SCD 40-1**, s.Ek-A-1.

Askeri hareketlerin planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyet anlayışının uygulamasında komutanların en iyi danışmanlarıdır.

GENAD'lar taktik ve operatif seviyede görev yapan GFA'ları izler, görevlerinde destekler ve sıkı bir koordine içerisinde. Ayrıca toplumsal cinsiyet perspektifini hareket planlamalarına, uygulamalarına ve değerlendirmelerine dahil edilmesini sağlamak ve bunun için karargahın tüm birimleriyle iletişim kurmak da görevleri arasındadır.¹¹⁴ GFA'lar taktik seviyede görev yaparlar. Aslında bakıldığında görevleri GENAD'lardan çok farklı olmamakla birlikte, GFA'lar toplumsal cinsiyet perspektifinin hareket alanındaki uygulayıcıları olarak tanımlanabilir. GFP'ler olan personel de GFA'lar gibi taktik seviyede görev yapar. GFP'ler Taktik seviyede toplumsal cinsiyet perspektifinin, hareketin günlük görevlerine tam olarak dahil edilmesini sağlamakla görevlidir.¹¹⁵

NCGP tarafından yayınlanan 2017 yılına ait ulusal yıllık rapora göre NATO üyesi ülkelerin ordularındaki eğitim almış toplumsal cinsiyet danışmanı sayısı 594, 2017 yılında görevlendirilen danışman sayısı 23'tür.¹¹⁶ Ükelere göre danışman sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

¹¹⁴ İbid, s.Ek-A-1.

¹¹⁵ İbid, s. Ek-A-3.

¹¹⁶ NCGP'nin yayınlamış olduğu 2017 yılına ait ulusal rapora https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_09/20190909_190909-2017-Summary-NR-to-NCGP.pdf internet sitesinden ulaşılabilir. Son erişim tarihi 28.10.2019.

NATO Üyesi Ülkeler	2017 Yılında Eğitim Almış Danışman	2017 Yılında Görevlendirilen Danışman	Toplam Görevlendirilen Danışman
Belçika	20	0	0
Bulgaristan	5	0	2
Kanada	15	1	1
Hırvatistan	8	2	6
Çek Cumhuriyeti	1	0	0
Danimarka	6	0	0
Estonya	1	0	0
Almanya	9	0	0
İzlanda	2	2	2
İtalya	180	0	4
Karadağ	1	0	0
Hollanda	24	3	24
Norveç	22	0	12
Polonya	3	1	1
Slovenya	3	1	1
İspanya	276	8	50
Türkiye	5	2	7
Birleşik Krallık	10	2	6
A.B.D.	3	1	3
Toplam	594	23	119

Tablo-1: NATO üyesi ülke ordularındaki toplumsal cinsiyet danışmanları verileri.¹¹⁷

Tabloya bakıldığında tüm ülkeler içinde en yüksek eğitim alan ve görevlendirilen danışman sayısına sahip ilk iki ülke, İspanya ve İtalya'dır.

Raporda genel olarak NATO'daki kadın personelin durumu, temin şartları, özlük hakları, erkek personelle kıyaslanması ve toplumsal cinsiyet konusunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi ve istatistikler detaylı olarak yer almaktadır.

Türkiye'ye bakıldığında ise halihazırda silahlı kuvvetlerde ya da Mili Savunma Bakanlığı bünyesinde toplumsal cinsiyet danışmanı olarak görev yapan bir personel ya da bir kadro bulunmamaktadır. Ancak NATO'nun Afganistan'daki Kararlı Destek

¹¹⁷ NATO, **Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the Committee on Gender Perspectives 2017, 2019, s.46.** https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_09/20190909_190909-2017-Summary-NR-to-NCGP.pdf, Son erişim tarihi 02.11.2019.

Misyonu (Resolute Support Mission-RSM) kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri bir tane Toplumsal Cinsiyet Danışmanı kadrosuna sahiptir. 2015 yılından itibaren personel görevlendirilmesi yapılmaktadır. Afganistan Kabil’de konuşlu Kabil Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanlığında (KEYD) yer alan danışman kadrosuna altı aylık sürede görev yapmak üzere, 2015 yılında beri personel görevlendirilmesine devam edilmektedir. Bu göreve seçilen personel Kabil’de görev yapan kadın asker, polis ve Afgan Harp Okulunda eğitim görev kız öğrencilerle düzenli görüşmeler yaparak, ihtiyaçlarına (eğitim, kıyafet, bina vs.) ilişkin rapor hazırlamakta ve bunu RSM’deki genel toplumsal cinsiyet birimine bildirmektedir. Afganistan’ın diğer bölgelerinde görev yapan danışmanlar düzenli aralıklarla görüntülü toplantılar yaparak Afgan güvenlik güçlerinde görev yapan kadınların durumlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapmakla görevlidirler.

Türkiye’ye verilen bu kadro, sivil kadrodur. Böylece kadroya görevlendirilecek personel, kadro gereği olarak Genelkurmay Başkanlığında görev yapan kadın memurlar arasından seçilmektedir. NATO kadrosu olduğu için görevlendirilen personelin belli bir seviyede (Yabancı Dil Sınavından en az 75 puan dil notu şartı aranmaktadır) İngilizce bilmesi gerekmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinde toplumsal cinsiyetle ilgili ayrı bir birim bulunmamaktadır. Ancak 1325 sayılı karar kapsamında yapılan çalışmalar Genelkurmay Personel Başkanlığınca takip edilmektedir. Bu yüzden personel görevlendirmesi sırasında daha önce bu konuda çalışmış ya da görev yapan personelin görevlendirilmesi çok mümkün olmamaktadır. Kadroya görevlendirme yapılması ile birlikte danışman olarak seçilen ilk iki kişi, Genelkurmay Başkanlığında bu konuyu takip eden kişilerdir. Daha sonra bu görev için seçilen kişiler bu konu ile bağlantısız birimlerde görev yapmaktadır.

İstanbul’da bulunan ve bir NATO birliği olan 3’üncü Kolordu Komutanlığında da bir tane askeri cinsiyet danışmanı kadrosu bulunmaktadır. Bu kadro da Afganistan’daki kadro gibi NATO kadrosudur. Bu komutanlık bünyesinde yapılan tatbikat

planlamalarında toplumsal cinsiyet danışmanı olarak hareket planlamalarına katkı sağlanmaktadır.¹¹⁸

1.7.4. “Harekat Alanında Toplumsal Cinsiyet” Eğitimleri

BMGK'nın 1325 sayılı kararının altıncı maddesinde belirtildiği gibi üye devletlerden toplumsal cinsiyet, kadınların korunması ve barışı tesis etme konularında görev yapan asker, polis veya sivil personele eğitim verilmesi ve konuyla ilgili eğitim kılavuzlarının hazırlanması talep edilmektedir.

“Madde 6. Genel Sekreter'den, Üye Devletlere kadınların korunması, hakları ve özel ihtiyaçları ve bütün barış koruma ve tesis etme tedbirlerine kadınların katılmasının önemi hakkında, eğitim kılavuzları ve malzemeleri sağlamasını talep eder; Üye Devletleri bu hususları (ve HIV/AIDS konusunda eğitimi), göreve hazır askeri personel ile sivil polisin ulusal eğitim programlarına dahil etmeye davet eder; ve ayrıca Genel Sekreter'in, barış koruma operasyonlarındaki sivil personelin benzer bir eğitim almasını sağlamasını talep eder.”¹¹⁹

Ayrıca NATO'nun Bi-SCD 40-1 direktifinde de toplumsal cinsiyet danışmanı olarak görev yapacak personele verilecek eğitimlerin kapsamı belirtilmiştir.¹²⁰ Ülkelerin askeri eğitim merkezlerinde, hem kendi personeline hem de yabancı askeri ve

¹¹⁸ Ağustos 2015-Şubat 2016 tarihleri arasında Afganistan'da cinsiyet danışmanı olarak görev yaptım. 2013 yılından itibaren Genelkurmay Personel Başkanlığında İnsangücü Uzmanı olarak görev yapmaktayım. Kadro görevim yanı sıra TSK bünyesinde toplumsal cinsiyet konusu takip etmekteyim. Afganistan görevimden önce İsveç'te Toplumsal Cinsiyet Saha Danışmanı kursuna katıldım. Bu bölümde yer alan bilgileri görevim gereği bilmekteyim.

¹¹⁹ BMGK'nın 1325 sayılı kararı, 6.madde.

¹²⁰ NATO, **Bi-SCD 40-1**, s.9-10.

sivil personelin katılımına açık kurslar yapılmaktadır. Eğitim verme konusunda İsveç önemli bir kaynaktır. İsveç Silahlı Kuvvetleri Uluslararası Merkezi'nin (Swedish Armed Forces International Center-SWEDINT)¹²¹ bünyesinde bulunan Askeri Harekatlarda Toplumsal Cinsiyet için Nordik Merkezi (Nordic Center for Gender in Military Operations-NCGM) tarafından verilen toplumsal cinsiyet danışmanlığı eğitimleri uluslararası alanda öneme bir yere sahiptir. SWEDINT'te her seviyede BM ve NATO harekatlarına katılan veya bu kurumlarda görev yapan asker, polis ve sivil personel yönelik çeşitli eğitimler, konferanslar verilmektedir. NATO üyesi olmamasına rağmen eğitim merkezinde verilen toplumsal cinsiyet danışmanlığı kursu NATO'ya akretide edilmiş bir kurstur. Kurs eğitmenleri Norveç, İsveç, Danimarka ve Finlandiya Silahlı Kuvvetlerinin personelinin ortak katılımı ile askeri ve sivil personelden oluşmaktadır. İki haftalık kurs sürecinde toplumsal cinsiyet, BGMK ve NATO dokümanları, hareket planlamaları, sivil-asker işbirliği, kültürel çeşitlilik gibi konularda eğitimler verilmektedir. Uluslararası katılımcıların oluşturduğu kurs, grup çalışmaları yapılan interaktif bir içeriğe sahiptir. Kurs sonunda kursiyerler sözlü olarak sınava tabi tutulmakta ve kurs sonunda katılımcılara sertifika verilmektedir. Ayrıca eğitim merkezinde danışmanlık eğitimi yanında eğitici eğitimi de verilmektedir. Böylece diğer ülkelerde kendi eğitim merkezlerinde aynı eğitimi verme imkanına sahip olmaktadır.

NCGM tarafından her sene NATO'da NGCP tarafından düzenlenen konferansta eğitimler hakkında bilgi verilmektedir. Eğitimler sadece kendi eğitim merkezlerinde verilmemektedir. NCGM'nin mobil eğitim timleri aracılığıyla, talep eden ülkelere giderek toplumsal cinsiyet danışmanlığı ya de eğitici eğitimi kurslarını vermektedir.

Askeri harekatlarda toplumsal cinsiyet perspektifi ve danışmanlığı konusunda bir eğitim kaynağı da, NATO'un internet üzerinde oluşturduğu eğitim sitesidir¹²². NATO

¹²¹ <https://www.forsvarsmakten.se/en/swedint/>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹²² <https://jadl.act.nato.int/>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Müşterek Gelişmiş Dağıtılmış Öğrenme (NATO Joint Advanced Distributed Learning- JADL) adlı internet tabanlı eğitim sitesinde “*Harekatlarda Toplumsal Cinsiyet*” başlığında üç adet eğitim (*Role of Gender Advisors and Gender Field Advisors in Operations, Gender Awareness, Gender Focal Points*) bulunmaktadır.¹²³ Eğitimlerin tamamlanması sonucunda kişiye elektronik posta aracılığıyla sertifika verilmektedir. NATO’nun bu online eğitim sitesinden faydalanabilmek için resmi uzantılı bir elektronik posta hesabına sahip olmak gerekmektedir.

Yukarıda bahsettiğimiz eğitimlere benzer bir eğitim, NATO’ya akredite olan TSK Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi Komutanlığı tarafından 2015 yılında “*Barışı Destekleme Harekatların Toplumsal Cinsiyet Anlayışı*” adı altında verilmiştir. Bir hafta süreli olan kursa, yerli ve yabancı askeri ve sivil personel katılmıştır. Son yıllarda planlanmaya başlayan bu kurs, her yıl düzenli olarak yapılamamaktadır. Söz konusu eğitim merkezi Türkiye’de bu kapsamda eğitim veren tek kurumdur. Her yıl düzenli olarak eğitim planlanmasa da, bu alanda diğer ülkelerin verdikleri eğitici eğitimleri takip edilerek aralıklı olarak eğitim programlarına dahil edilmektedir.

Bu tür eğitimlerin ya da çalışmaların yapılması, sadece orduların harekatlardaki askeri başarısını etkilememektedir. Uluslararası ortamlarda ülkelerin kadın ve toplumsal cinsiyet konusunda görünürlüğü açısından da önemli bir fırsattır. Ayrıca özellikle uluslararası personelin katılımına açık olan eğitimler, ülkeler için hem maddi açıdan da bir kazanım, hem de ülkelerin ikili ilişkilerinin geliştirilmesinde bir araç olarak değerlendirilmektedir.

¹²³ <https://jadl.act.nato.int/CourseCatalog.pdf> internet sitesinde bütün eğitimler ve içerikleri yer almaktadır. Son erişim tarihi 28.10.2019.

BÖLÜM 2

1325 SAYILI KARAR KAPSAMINDA ULUSAL EYLEM PLANI

2.1. Ulusal Eylem Planlarının Önemi

Eylem planı devletlerin veya resmi/gayrı resmî kurum ve kuruluşların belirli bir zaman aralığı belirtilerek ulusal ya da küresel anlamda bir konuya yönelik sorunların tespit edildiği ve o sorunlara yönelik stratejilerin ve çözümlerin belirlendiği, çözüme ortak olan kurum/kuruluşların da ortaya konulduğu ve bu kurumlara görevlerin verildiği çerçeve doküman olarak tanımlanabilir.

Eylem planları devletlerin sahip oldukları politikalarla hedeflerine ulaşmak için hazırlanmış oldukları yol haritalarıdır. Amaçlarına ulaşmak için aşama aşama neler yapmaları gerektiğinin belirtildiği, süreç sonunda neler elde ettiklerini ve nereye vardıklarını tespit edebilecekleri rehberleridir. Ekonomik, sosyal, sağlık veya doğa ile ilgili ülkelerin kendi ihtiyaçlarına yönelik ulusal veya uluslararası boyutta hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılabilmektedir. Böylece kurumlar kendi görev alanlarına yönelik hedeflerini ortaya koyar ve belirledikleri zaman sürecinde bu hedeflerine yönelik çalışmalarda bulunurlar. Bazı eylem planlarında yer alan stratejiler veya hedeflerin gerçekleştirilmesi için belirli süreler belirtilirken, kimi hedefler için herhangi bir zaman kısıtı bulunmayabilir. Eylem planları üç, beş vb. yıl gibi kısa veya daha uzun dönemleri kapsayabilir. Bu planların herhangi bir hukuki bir bağlayıcılığı ya da yaptırımını bulunmamaktadır.

BM Güvenlik Konseyi'ni 2002 ve 2004¹²⁴ yıllarında hazırladıkları raporlarda 1325 sayılı karar kapsamında üye devletlerce ulusal eylem planı hazırlanması vurgulanmaktadır. Güvenlik Konseyi'nin 31 Ekim 2002 tarihli raporu, ulusal eylem planlarına yer verilen ilk dokümandır.¹²⁵ Söz konusu dokümanın “*Yeniden İnşa ve İyileştirme*” başlığı altında tüm aktörler –BM üye devletleri, BM temsilcileri ve sivil toplum örgütleri- yeniden inşa ve iyileştirme sürecinde toplumsal cinsiyet anlayışının, insani yardım operasyonlarına dâhil edilmesine yönelik hedeflerin ve zaman çizelgelerinin de olduğu net stratejiler ve eylem planları hazırlamak için göreve çağrılmaktadır.¹²⁶ Aynı şekilde yukarıdaki rapordan iki yıl sonra hazırlanan raporda da tekrar devletler eylem planı için çalışmaya çağrılmaktadır.¹²⁷

1325 sayılı karar kapsamında bu zamana kadar yapılan eylem planları, bölgesel ve ulusal olarak farklı kategorilerde yapılmıştır. UEP'ler ülkeler tarafından kendi ihtiyaçlarına göre hazırlanan dokümanlardır. Bölgesel eylem planları (*Regional Action Plan-RAP*) ise çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından bölgesel ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanan planlardır. Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve NATO gibi kuruluşlar tarafından çeşitli bölgesel eylem planları [*Avrupa Birliği Bölgesel Eylem Planı (2016)*, *NATO/EAPC WPS Policy and Action Plan (2018)*, *Dakar Bildirgesi ve Batı Afrika Ekonomi Birliği Bölgesel Eylem Planı (ECOWAS-2010)*, *Pasifik Bölgesel Eylem Planı (2012)*]¹²⁸ çıkarılmıştır. BMGK'nın Kadın, Barış ve Güvenlik Genel Sekreteri'nin 2008 yılına ait raporunda bölgesel eylem planlarının, 1325 sayılı kararın uygulamalarına

¹²⁴ BMGK'nın 31 Ekim 2002 ve 13 Ekim 2004 tarihli raporları <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/534/14/PDF/N0453414.pdf?OpenElement> internet sitesinde yer almaktadır. Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹²⁵ F. Belgin Gumru, Jan Marie Fritz, 2009, s.214.

¹²⁶ BM, **Report of the Secretary- General on Women, Peace and Security**, 2002, s. 10.

¹²⁷ F. Belgin Gumru, Jan Marie Fritz, 2009, s.214.

¹²⁸ Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine, 2014, s. 21.

sinerji, uyum ve tutarlılık sağlamasında dolayı BM tarafından memnuniyetle karşılandığı belirtilmiştir.¹²⁹

UEP'ler 1325 sayılı kararın temel maddelerini olan koruma, önleme, katılım, barış inşa ve iyileştirme konularını kapsamalıdır.¹³⁰ Bu konu başlıkları ülkelerin toplumsal ve sosyal ihtiyaçlarına, siyasi/askeri politikalarına göre düzenlenir veya genişletilir.

1325 sayılı karar kapsamında ulusal eylem planına sahip olan ülkeler aşağıdaki tabloda¹³¹ belirtilmiştir.

Tablo-2: 1325 sayılı karar kapsamında UEP'si olan BM ülkeleri.

peacewomen.org sitesinden alınan tabloda da görüldüğü üzere BM üyesi 82 ülke ulusal eylem planına sahiptir. Bu ülkeler tüm BM üyesi ülkelerin %42'sini oluşturmaktadır. Bazı ülkeler eylem planlarını revize ederek planlarının güncelliğini devam ettirmişlerdir. Ancak tabloda görülen bazı ülkelerin –Solomon Adaları, Moldova,

¹²⁹ Akt., Aisling Swaine, 2009, s. 431.

¹³⁰ Jan Marie Fritz, Sharon Doering, F.Belgin Gumru, 2011.

¹³¹ <https://www.peacewomen.org/member-states>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Mozambik, Tunus- eylem planlarına açık kaynaklardan ulaşılmamakta ya da henüz yayınlanmamıştır. 82 UEP'den 34'ünde, plan uygulamaları için ayrılmış bir bütçe planı; 23'ünde ise silahsızlanma, yasadışı silah ticareti ve toplumu silahsızlandırmak için özel eylemler yer almaktadır.¹³² Ülkelerin UEP'leri ile ilgili detaylı inceleme ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.

2.2. Ulusal Eylem Planı Bileşenleri

UEP'ler devletler için 1325 sayılı kararın uygulamalarına yönelik önemli bir mekanizma ve araçtır.¹³³ UEP'ler ülkelerin toplumsal ihtiyaçları/eksikleri için o dönemin ülke politikaları kapsamında hazırlanmaktadır. UEP'ler için planlama yapılırken temel planlama esaslarına göre yapılması, doğru ve uygulanabilir bir yol haritasının ortaya çıkarılmasına neden olur. Yapılacak bir planlamada tüm detayları göz önüne almalıdır.

Tablo-3: UEP Bileşenleri

¹³² <https://www.peacewomen.org/member-states>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹³³ Maria Villellas Arino, **Women, Peace and Security: 15 Years of UN Security Council Resolution 1325**, Report 12, Institut Catala Internacional, 2016, s. 13.

Öncelikli olarak ihtiyaçların ne olduğu belirlenmelidir. İhtiyaçların tespitinden sonra bu ihtiyaçlara karşılık alınması gerek tedbirler ve yapılacak çalışmalar için stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir. İhtiyaçların giderilmesi için hedefler belirlenmeli ve bu hedeflere yönelik gerçekçi çözümler belirlenmelidir. İhtiyaçların ve çözümlerin gerçekçi ve yapılabilir olması, planın uygulanabilir olması için önemli bir etmendir.

Planlamanın bir diğer bileşeni ise zamandır. Gerçekleştirmek istenilen hedeflere ne kadar bir sürede ulaşmayı hedeflenmesi yapılacak eylem planlarında belirtilmelidir. Bazı eylem planlarında zamansal bir süreç belirtilmeyebilir. Ancak ulaşılmak istenilen hedefler için bir zaman belirtilmesi veya yapılacak çalışmaların nasıl bir sıklıkta gerçekleştirileceğinin belirlenmesi, ayakları yere sağlam basan, uygulanabilir bir plan olması ve uygulayıcıların da bir disiplin içinde çalışmalarını sağlaması açısından önemlidir.

Bütçe planlamaların diğer bir önemli değişkenidir. Planın uygulamaları için yeterli kadar mali kaynak tahsis etmek planın başarılı bir şekilde uygulamasını etkileyen etmenlerden biridir.¹³⁴ Planlama sürecinin en başından beri dikkate alınarak ihtiyaçları tam olarak karşılayan bir bütçe çalışması, ilerleyen dönemde çalışmaların yarım kalması veya kaynak bulunamamasından dolayı hiç başlayamaması gibi bir sonucun oluşmasını önler. Özellikle geniş kapsamlı, çeşitli altyapı, eğitim vb. ihtiyaçların olduğu çalışmalarda bütçe çalışması, planlama sürecinin en başından beri gerçekçi ve doğru bir şekilde hazırlanmalıdır. İhtiyaçlara karşılık mali kaynaklar ortaya konulmalı ve zamanı geldiğinde kaynakların kullanılmasında bir sorunla karşılaşılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

¹³⁴ Aisling Swaine, 2009, s. 423.

UEP’da belirtilmesi gereken bir diğere önemli bileşen de planın uygulayıcılarının belirlenmesidir. Planın uygulama aşamasında her bir eylem maddesi için sorumlu kişilerin mutlaka açık bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bu bir nevi görev paylaşımı olarak da belirtilebilir. Böylece kimin ne yapması gerektiği açık bir şekilde belirlenmiş olur. Adresi belli olmayan eylem maddeleri olan bir plan uygulanabilir olamaz. Ancak burada bir parantez açmak gerekir. Uygulayıcılardan kasıt sadece planın gerçekleştirme aşamasında sorumluluk verilen kurumlar değildir. Her ne kadar planın uygulanması ve belirlenen hedeflere ulaşmak asıl amaç olsa da, ayakları yere basan bir plan hazırlanmadıkça ne uygulaması, ne de elde edilen sonuçlar doğru olur. Özellikle planın hazırlık aşamasında uygulayıcıların yanında mutlaka akademisyenler ve ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de yer almalıdır. Böylece plan sadece devletin kendi penceresinden hazırlanan resmi bir dokümanı olmak yerine, geniş katılımlı ve çok sesli bir hazırlık sürecinden çıkan daha kapsamlı ve boyutlu bir plan olur. Sivil toplum kuruluşları eylem planının uygulama aşamasındaki önemli aktörlerindedir. Eylem maddelerinin devletle birlikte uygulanmasını sağlayan ve en önemlisi bu uygulamaların takibini yapan denetleme organlarıdır. Günümüzde bir çok ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları çatışma bölgelerine giderek, devletlerle ortaklaşa çalışmaktadır. UEP’nin uygulanmasından ana sorumlu olması nedeniyle tüm sürecin yol göstericisi devlettir. Ancak özellikle sivil toplum kuruluşları olmak üzere farklı aktörler arasındaki etkileşim UEP’nin iyi bir şekilde tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi için zorunludur.¹³⁵

Bunlara ilave olarak uygulama aşamasına yönelik planın etkinliğini ortaya koyan diğere etmenler ise izleme, raporlama ve değerlendirme sistemlerinin plana dâhil edilmiş olmasıdır.¹³⁶ Planda yer alan eylem maddelerinin takibinin başta sorumlu birimlerce

¹³⁵ Maria Villellas Arino, 2016, s. 13

¹³⁶ Aisling Swaine, 2009, s. 423.

yapılması gerekmektedir. Düzenli takip ve raporlama sistemiyle ilk aşamada sorumlu birimin kendi çalışmalarının gelişim süreci ve başarısı değerlendirilir. Bu çalışma aşaması eylem maddelerinden sorumlu birimler tarafından düzenli olarak yapılmalı ve bir üst birime düzenli raporlama mekanizması bildirilmelidir. Böylece uygulamaların gelişmeleri takip edilebilir ve planlama sürecinde öngörülemeyen hususlar tespit edilebilir. 1889 sayılı kararda, 1325 sayılı kararın uygulamaların ve süreçlerin takip edilmesi, kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarının sistematik olarak takip edilip, değerlendirilmesi, analiz edilmesi, buna ilişkin verilerin toplanması ve raporlanması talep edilmektedir.¹³⁷ Bu izleme, raporlama ve değerlendirme aşamalarıyla geri bildirimler elde edilerek eylem planları güncellenebilir. Böylece canlı, sürekli kendini yenileyen ve geliştiren bir plan ortaya çıkarılmış olur. Eylem planlarının başarısı ve gerçekleştirilmesinin ölçülmesi aslında tamamen bu aşamayla ölçülür. Bir planın ya da çalışmanın ne aşamada olduğu, sürecin nasıl ilerlediği, bu süreç içerisinde nelere ihtiyaç duyulduğu tamamen gözlemlenilebilir. Takip edilmeyen, elde edilen sonuçlarla geliştirilip, güncellenmeyen bir çalışmada istenilen sonuca ulaşmak oldukça zordur. Çünkü eylem planlarının uygulama süreci canlı bir süreçtir. Öngörülemeyen durumlar ve değişen ülke ve dünya gündemine göre ihtiyaçların yeniden belirlenmesi gerekebilir.

Sonuç olarak eylem planları, birer yol haritası ve hedeflere ulaşmak için kullanılan araçtır. Belirli konuda ulaşılması istenilen hedeflerin belirlendiği, bu hedeflere ulaşmak için yapılacak çalışmaların hangi paydaşlar/sorumlular tarafından, ne kadar sürede yapılacağıın mali boyuta da belirlenmiş bir şekilde yer aldığı rehberlerdir. UEP'leri sadece bir "yapılacaklar listesi" olarak kabul etmek veya bu bakış açısıyla bir plan hazırlamak göstermelik, uygulanabilir olmayan bir dokümanın ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu nedenle hazırlık aşamasından itibaren çok katılımlı, zaman ve bütçe planı

¹³⁷ BMGK'nin 1325 sayılı kararı, 6., 17. ve 18. maddeler.

belirlenmiş, uygulama aşaması için bürokratların yanı sıra sivil toplum örgütleri, medya ve akademiden temsilcilerin dâhil olduğu, izleme ve raporlama sistemlerinin var olduğu bir plan yapılmalıdır.

2.3. Diğer Ülkelerin Ulusal Eylem Planlarının İncelenmesi

82 BM üyesi ülke (2019 yılının sonu itibarıyla), BMGK 1325 UEP planına sahiptir. Bütün bu ülkelerin eylem planların peacewomen.org sitesinden ulaşılmaktadır. Bazı ülkelerin eylem planlarına ulaşamamaktadır. 16 ülkenin¹³⁸ ise eylem planları kendi dillerinde hazırlanmıştır.

Bu bölümde 1325 sayılı karar kapsamında hazırlanan UEP'ler incelenecektir. Uluslararası alanda yapılan diğer akademik çalışmalar incelendiğinde, planların analizinin yapılmasında benzer bir yöntem izlendiği görülmüştür. UEP'lerin analizinin yapıldığı üç akademik çalışma incelenmiştir.

Bu çalışmalardan ilk ikisi 20 kriterin esas alınarak yapıldığı, F. Belgin Gümrü ve Jan Marie Fritz'in 2009 yılında yayımlanan "*Women, Peace and Security: An Analysis of the National Action Plans Developed in Reponse to UN Security Council Resolution 1325*" ve Jan Marie Fritz, Sharon Doering, F. Belgin Gümrü'nün 2011 yılında yayımlanan "*Women, Peace, Security and the National Action Plans*" adlı makalelerdir. Her iki makalede de ortak yazarlar yer almaktadır ve kullanılan analiz kriterleri hemen hemen aynıdır. 2009 yayımlanan makalede yer alan "*Planın Hazırlanma Süresi*", "*Plan Uygulamalarının Seviyesi*", "*Uygulayıcı Birimler*" olan üç kriter, 2011 yılında yayımlanan makalede "*Planın Genel Yapısı*", "*Toplumsal Cinsiyet Anlayışı*", "*Sivil Toplum Tarafından İzleme*" olarak değiştirilerek kullanılmış, ancak kriter sayısı sabit

¹³⁸ Angola, Arjantin, Bosna Hersek, Burkina Faso, Filistin, İspanya, Kosova, Lüksemburg, Nijerya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Paraguay, Portekiz, Slovenya, Şili, Tacikistan, Togo.

tutulmuştur. Ayrıca ikinci çalışmada kabul tarihi yerine yayım tarihi esas alınmıştır.¹³⁹ İki çalışmada kullanılan kriter karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

S.No	2009 Kriterleri	2011 Kriterleri
1.	<i>Kabul Tarihi</i>	<i>Yayım Tarihi</i>
2.	Sayfa sayısı	
3.	<i>Hazırlanma Süresi</i>	<i>Genel Yapısı</i>
4.	Plan Dönemi	
5.	Uygulamalar için zaman çizelgesi	
6.	Hazırlık sürecine katılan kurumlar	
7.	Hazırlık sürecini yönlendiren kurumlar	
8.	<i>BMGK'nın 1235 sayılı Kararının içeriği ile kıyaslaması</i>	<i>BGMK'nın 1325, 1820, 1888, 1890 sayılı Kararlarının içeriği ile kıyaslaması</i>
9.	<i>Uygulamaların seviyesi (yerel, ulusal, uluslararası)</i>	<i>Toplumsal cinsiyet anlayışı (özellikli kelimelerin sıklığı ve kullanımı, kadınların rollerinin tanımlanması vb.)</i>
10.	Öncelik alanları	
11.	<i>Kurumların uygulamaları</i>	<i>Sivil toplum tarafından izleme</i>
12.	Farklı birimlerin rollerinin belirtilmesi	
13.	Kurumların iletişimi/İş birliği	
14.	Performans göstergeleri	
15.	Raporlama ve geri bildirim	
16.	Bütçe Tahsisi	
17.	Yaş duyarlılığı	
18.	Sivil toplum katılımının seviyesi	
19.	Coğrafi belirlilik	
20.	Tanıtım	

Tablo-4: 2009 ve 2011 yılında yayımlanan makalelerde kullanılan analiz kriterleri

UEP'lerin analizine ilişkin yapılan üçüncü çalışmada¹⁴⁰ ise 15 kriter kullanılmıştır.

Bu 15 kriter aşağıda belirtilmiştir:

1. Kabul tarihi
2. Plan dönemi
3. Sayfa sayısı

¹³⁹ Jan Marie Fritz, Sharon Doering, F. Belgin Gümrü, 2011, s.9.

¹⁴⁰ Barbara Miller, Milad Pournik, Aisling Swaine, 2014.

4. Süreci yönlendiren kurumlar
5. Hazırlık sürecinde yer alan kamu kurumları.
6. Sivil toplumun katılımı
7. Uygulamaların zaman çizelgeleri
8. Farklı birimlerin rollerinin belirtilmesi
9. Kurumlar arası iletişim
10. Öncelik alanları
11. Bütçe tahsisi
12. Diğer ülkelerle/yabancı organizasyonlarla işbirliği
13. Performans göstergeleri
14. Raporlama mekanizmasını varlığı
15. Sivil toplum tarafından izleme.

Çalışmalarda kullanılan analiz kriterleri bölümün başında belirtilen UEP bileşenlerini kapsayan başlıklardır. Bu tez çalışmasında ise her üç makalede kullanılan kriterleri içeren 14 maddelik bir içerik analizi yapılacaktır. Afganistan, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Danimarka, Finlandiya, Hollanda, Irak, İspanya, İsveç, İngiltere, Japonya UEP'leri incelenecek ülkelerdir.

UEP'si olan 79 ülkenin tamamı incelenmeyecektir. Bunun nedenlerinden biri bazı ülkelerin UEP'lerinin kendi ana/resmi dillerinde olması ve İngilizce çevirilerinin olmamasıdır. UEP'lerin İngilizceye çevrilmiş halleri incelenmiştir. Bu nedenle başka dillerde olan ülkeler inceleme dışında kalmıştır. Bir diğer ülke seçim kriteri de Türkiye için örnek alınabilecek ülkeler olmasıdır. Öncelikle Türkiye için böyle bir plan çalışmasında örnek alınabilecek UEP'leri olan, Türkiye ile denk veya benzer niteliklere sahip, UEP'ler arasında "en iyi örnek" olarak gösterilen planlara sahip, 1325 sayılı karar ve "Kadın, Barış ve Güvenlik" konusunda önemli çalışmalar yapan ülkelerdir. Ayrıca farklı her coğrafyalardan ülke seçimine dikkat edilmiştir. Böylelikle sadece bir bölgeye

veya kıtaya ait birbirine benzer UEP'ler yerine farklı coğrafyalardan, farklı şartlar altında olan ülkeler seçilmiştir.

Yapılacak içerik analizinde kullanılan kriterler ve açıklamaları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

S. No	Kriterler	Açıklama
1	Tarih	<i>Yayımlanma ya da kabul tarihidir.</i>
2	Uzunluğu ve genel yapısı	<i>UEP'nin sayfa sayısı gösterir. Eylem maddeleri tek tek belirtilmiş mi?</i>
3	Plan Dönemi	<i>UEP'nin kaç yıllık bir dönemi kapsadığı gösterir. Hazırlanan planda bir dönem belirtilmiş mi?</i>
4	Koordinatör/Katkı Sağlayan Kurumlar	<i>UEP'nin hazırlanmasını rol alan başlıca kurum hangisidir? UEP çalışmalarında yer alan katkı sağlayan yerli/yabancı resmi kurum, üniversite var mı? Hangileri?</i>
5	STK'ların Varlığı	<i>UEP çalışmalarında yer alan katkı sağlayan, görev verilen STK var mı? Hangileri?</i>
6	Zaman Çizelgeleri	<i>UEP'deki eylem maddelerinin gerçekleştirilmesi için bir takvim verilmiş mi?</i>
7	Kurumlara belirli görevler verilmesi	<i>UEP'deki eylem maddelerinin hayata geçirilmesi için kurumlar arası görev dağılımı yapılmış mı?</i>
8	Odak konular	<i>UEP'nin hedef aldığı başlıca konular nedir?</i>
9	Bütçe	<i>UEP'nin gerçekleştirilmesi için bir bütçe tahsisi/planlaması yapılmış mı?</i>
10	Performans göstergeleri	<i>UEP'deki eylem maddelerinin değerlendirilmesinde için belirlenmiş değerlendirme ölçütleri var mı?</i>
11	İzleme, Raporlama, Geri Bildirim	<i>Kamu kurumları veya STK'lar tarafında UEP'nin uygulanmasının takip edilmesi için bir sistem var mı? UEP'nin uygulama aşamasında işlem maddeleri için bir raporlama veya geri bildirim mekanizması var mı?</i>
12	Yaş duyarlılığı	<i>UEP'de vurgulanan hedef kitle kimler?</i>
13	Tanıtım/Eğitim	<i>UEP'nin tanıtımı veya eğitimi için neler yapılması planlanmıştır?</i>
14	Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu	<i>UEP'de herhangi bir ülke veya bölge özellikle belirtilmiş mi?</i>

Tablo-5: İçerik Analizinde Kullanılan Kriterler

Yukarıdaki kriterler kullanılarak toplam 12 ülkenin güncel UEP'leri incelenecektir.

2.3.1. Afganistan¹⁴¹

Tarih: Afganistan'ın UEP'si Haziran 2015 tarihinde yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 34 sayfadan oluşmaktadır. 1325 sayılı kararın temel dört bileşeni üzerinde kurgulanmıştır. Ek bölümü hariç toplam 9 bölümden oluşmaktadır. Ana bölümler metinsel şekilde hazırlanmışken, uygulama maddeleri için bir matris oluşturulmuştur. Ek bölümünde ise 1325 sayılı karar, yürütücü komitenin imzaları ve UEP'nin hazırlanma sürecinde yer kurumları belirten UEP Gelişme Süreci yer almaktadır. Oldukça detaylı ve açıklayıcı bir plan hazırlanmıştır.

Plan Dönemi: Plan 2015-2022 dönemi kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Planın "UEP Gelişim Süreci" başlıklı ekinde tüm çalışma grupları açıklanmıştır. Birinci grup Yönetim Komitesidir. UEP, Afgan Dışişleri Bakanının başkanlığında oluşan bir yönetimi kurulu tarafından hazırlanmıştır. Bu yönetim kurulunda başkan dışında 11 üye bulunmaktadır. Bu üyeler ilgili bakanlıklardan ve sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır. Diğer üyeler Savunma Bakanlığında, İçişleri Bakanlığında, Halk Sağlığı Bakanlığında, Mülteci ve Geri Dönüşler Bakanlığında, Kadın İşleri Bakanlığında ilgili bakan yardımcılardan; Adalet Bakanlığında kıdemli danışman, Dışişleri Bakanlığının İnsan Hakları ve Kadınların Uluslararası İlişkileri Müdürlüğünden bir yönetici, sivil toplum temsilcisi, Ulusal Güvenlik Müdürlüğünden, İdari İşler Ofisi ve Bakanlar Kurulu Sekreteryası Uluslararası ilişkiler Yöneticisi, Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu temsilcisinden oluşmaktadır.

¹⁴¹ <https://www.peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-afghanistan>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Bir diğer çalışma grubu da teknik çalışma grubudur. Bakanlık, kamu kurumları ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarından oluşur. Teknik grup, politika dokümanların ve mevzuatın değerlendirilmesinden sorumludur.

Danışman Grubu, Kabil'deki uluslararası kurumlarda ve yabancı diplomatik görevlerde yer alan temsilcilerden oluşur. Taslak komitesi Adalet, Kadın İşleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Müdürlüğü, Yüksek Barış Komitesi ve Dışışleri Bakanlığının İnsan Hakları ve Kadınların Uluslararası İlişkileri Müdürlüğü temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu komitenin amacı plan taslaklarının incelenmesi maksadıyla kurulmuştur. Koordinasyon komitesi, ulusal ve uluslararası kurumların birbirleri ile etkili iletişim sağlamaları maksadıyla olmuştur.

STK'ların Varlığı: UEP'de sivil toplumun, destekleyici uygulayıcı olarak önemli rolü olduğu belirtilir. Uygulama matrisinde de sivil toplum hep destekleyici kurum olarak yer almıştır.

Zaman Çizelgeleri: Uygulama matrisinde bütün işlem maddelerinin bir takvimi vardır. Bu faaliyet takvimlerine dikkat edilmesinin planın başarılı bir şekilde uygulanmasında önemli olduğu belirtilmiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Uygulama matrisinde “Ugulayıcı Kuruluşlar” sütunu yer almaktadır. Bu sütun “Yönetici ve Destekleyici” olarak ikiye bölünmüştür. Her bir işlem maddesinin yönetici ve destekleyici kuruluşu belirtilmiştir.

Odak Konular: UEP'nin giriş bölümünde planın hazırlanış amacı maddeler halinde belirtilmiştir. Planın başlıca hedefleri,

- a. Kadınların sivil hizmet, güvenlik, barış ve yeniden entegrasyonun yürütücü ve karar verme mekanizmalarına katılmasını sağlamak,
- b. Ulusal ve bölgesel seçimlere katılmasını sağlamak,
- c. Kadınların adalete ulaşmalarını sağlamak,
- d. Cinsel ve ev içi şiddet mağdurlarında sağlık ve psikososyal desteği sağlamak,
- e. Tüm şiddet ve ayrımcılıktan kadının korunmasını sağlamak,
- f. Kadınlarla ilgili eylemlere finansal kaynak bulunmasını sağlamak,
- g. Kız çocukları ve kadınların eğitime ulaşmasını sağlamak,
- h. Kadınların ekonomik güvenliklerini artırmak,
- i. Erkek çocuklarının ve erkeklerin kadına karşı şiddetle mücadeleye dahil etmek,
- j. Sivil toplumun destek ve gerçekleştirme kapasitelerinin artırmak,
- k. Kadına karşı şiddete ilişkin cezasızlığa son vermektir.

Bütçe: Planda UEP'nin uygulanması için tahsis edilmiş bir bütçeden veya bütçe kaynaklarından bahsedilmemektedir. Ancak planın uygulamalarını karşılayacak ekonomik kaynakların eksikliği potansiyel risk/sorun olarak belirtilmiş ve Yönetim Komitesinin plan dönemi süresince ulusal ve uluslararası bağışçılardan planın uygulamalarına için katkı yapmalarını teşvik etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Performans Göstergeleri: Her bir işlem maddesi için olmak üzere toplam 39 performans göstergesi belirtilmiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: UEP'nin işlem maddeleri için bir izleme ve raporlama mekanizması oluşturulmuştur. Her bir işlem maddesi için raporlama sisteminin nasıl olacağı belirtilmiştir. Bu raporlama sistemi yıllık, orta dönem (iki yıllık) ve son değerlendirme olmak üzere dört yıllık bir süre şeklinde oluşturulmuştur. Bu sistem

uygulamaların şeffaflığını ve etkili bir şekilde icra edilmesini sağlamak için UEP'i ekonomik yönden takip ve izlemeyi de içermektedir. Ayrıca devlet tarafından sivil toplumun, planın başarılı bir şekilde uygulanması için bağımsız bir gözetim organı olarak önemli bir rolü olduğu dile getirilmiştir.

Yaş Duyarlılığı: UEP'de kadın, erkek, kız ve erkek çocukları ifadeleri geçmektedir.

Ana hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: UEP'nin halka tanıtılmasına yönelik herhangi bir işlem maddesi ya da bir sistemden bahsedilmemiştir. Ancak devlet ve özel sektördeki medya araçlarının önemli rol oynadığına yer verilmiştir.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Afganistan'ın UEP'si ulusal bir plandır. Yurtdışında veya yurtdışında herhangi bir ülke veya bölgeye özgü uygulamalar yoktur.

2.3.2. Almanya¹⁴²

Tarih: 2016 yılında yayımlanmıştır. Almanya'nın ikinci UEP'sidir.

Uzunluğu ve Genel Yapı: 29 sayfadan oluşmaktadır. Plan'ın metin bölümünde odağına aldığı konular açıklanmış, daha sonra her bir odak konusunun işlem maddeleri basit bir matrisle açıklanmıştır. Matriste hedeflere yönelik yapılacak işlem maddeleri ve sorumlu bakanlıklar belirtilmiştir. Sade hazırlanmış bir plandır.

¹⁴² https://www.peacewomen.org/nap-germany_ Son erişim tarihi 28.10.2019.

Plan Dönemi: 2017-2020 dönemini kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Planın hazırlanmasından ve uygulamasından tamamen Federal hükümet sorumludur. Plan, Federal Dışişleri Bakanlığı, Federal Aile İlişkileri, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı, Federal İçişleri Bakanlığı, Federal Adalet ve Tüketici Koruma Bakanlığı, Federal Savunma Bakanlığı, Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı temsilcilerinin oluşturduğu Bakanlıklar Arası Çalışma Grubu 1325 tarafından hazırlanmıştır.

STK'ların Varlığı: Planda STK'ların katılımına ilişkin ayrı bir bölüme yer verilmiştir. STK'larla işbirliğinin uluslararası alan da önem kazandığı belirtilmiştir. Planın hazırlık sürecinde yer alan kurumlar arasında hiçbir STK'nın adı geçmemektedir. STK'lara uygulama aşamasında yer verilmiştir.

Zaman Çizelgeleri: Plandaki eylemlere yönelik herhangi bir zaman planlaması yoktur.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Odak alanlarının işlem maddelerinden sorumlu olan bakanlıklar uygulama matrisinde belirtilmiştir.

Odak Konular: UEP'nin beş tane odak konusu vardır.

a. Çatışma, kriz ve şiddetin önlenmesinde toplumsal cinsiyet perspektifinin sistematik olarak dahil etmek.

b. Savaş sonrası rehabilitasyon ve barış inşa döneminin yanı sıra çatışmanın önlenmesi, çözüm, istikrar, barış inşa ve yeniden yapılanmanın tüm aşamalarında ve seviyesinde kadınların katılımlarını genişletmek ve liderlik rollerini güçlendirmek.

c. Kadınların ve kız çocuklarının kalkınma, barış, güvenlik politikası ve insani önlemler konusundaki endişelerini ve ilgilerini analiz etmek ve dikkate almak.

d. Ulusal ve uluslararası seviyede cinsel ve toplumsal cinsiyete özellikli şiddette korunmayı geliştirmek ve faillerin cezasız kalmasına karşı çalışmak.

e. Kadın, Barış ve Güvenlik konusunun güçlendirmek ve ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede desteklemek.

Bütçe: Özellikle belirtilmiş bir bütçe tahsis planı yoktur. Hükümetin gerekli ekonomik desteği vereceği ifade edilmiştir.

Performans Göstergeleri: Planın eylem maddelerine yönelik herhangi bir performans göstergesi yoktur.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Federal Hükümet planın tüm aşamalarında sorumludur. Planın son döneminde Alman Meclisine planın ilerleme ve sonuçları hakkında bir rapor sunar. Bakanlık seviyesinde bir değerlendirme mekanizması ile planın uygulamaları ve hedefleri takip edileceği ifade edilmiştir. İzleme ve sonuçların kontrolünden Bakanlıklar Arası Çalışma Grubu 1325 sorumludur.

Yaş Duyarlılığı: Planda yer alan hedef kitle kadınlar ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Planın halka tanıtımına yönelik herhangi bir işlem maddesi yoktur.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Yurtiçinde veya yurtdışında herhangi bir ülke veya bölge vurgu veya özellikle belirtilen bir eylem maddesi yoktur. Ancak ulusal ve uluslararası boyutta hazırlanmış bir plandır. Bu da Almanya'nın hem NATO hem AB

hem de BM kapsamında askeri misyonlarda görev yapmasından kaynaklanmaktadır. Almanya'nın uluslararası alanda yer aldığı (2016 yılında Rusya ve Ukrayna'daki Barış Diyalogları) çalışmalardan bahsedilmiştir.

2.3.3. Amerika Birleşik Devletleri¹⁴³

Tarih: Haziran 2016 tarihinde yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 35 sayfadır. Diğer UEP'ler de olduğu gibi burada da amaçlar metin olarak açıklandıktan sonra her bir amaca yönelik belirlenen sonuçlar ve eylem maddeleri matris şeklinde açıklanmıştır. Bu matrislerde uygulayıcı birimler de belirtilmiştir. Planda fotoğraflar ve A.B.D.nin uluslararası alanda yer aldığı çalışmalar veya askeri operasyonlardan kısa örneklere yer verilmiştir.

Plan Dönemi: Plan için belirlenmiş bir dönem yoktur. Bir önceki ve aynı zamanda ilk UEP olan plan 2011 yılında yayımlanmıştır.

Koordinatör Kurum: Planın hazırlanmasından hükümet, Savunma Departmanı ve Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID-U.S. Agency for International Development) sorumludur.

STK'ların Varlığı: STK'dan planın hazırlık aşamasında yer almamış, beş ana hedefin eylem maddelerinde işbirliğinde ifade edilmiştir. Buradan STK'ların planın hazırlık aşamasında değil uygulama aşamasında yer alması planlandığı anlaşılmaktadır.

¹⁴³ https://www.peacewomen.org/nap-usa_ Son erişim tarihi 28.10.2019.

Zaman Çizelgeleri: Eylem maddeleri için belirlenmiş bir uygulama takvimi yoktur.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Eylem maddelerinin yer aldığı matrislerde uygulamadan sorumlu birimler her bir eylem için belirtilmiştir.

Odak Konular: Planda 5 yüksek seviye amaç belirlenmiştir. Her bir amaç için belirlenmiş toplam 16 tane sonuç ve bu sonuçların uygulamaları olan eylem maddeleri belirtilmiştir. UEP’de yer alan amaç şunlardır:

a. Çatışmadan etkilenen alanlarda devletin diplomatik, kalkınma ve savunmayla ilişkili çalışmalarında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın kurumsallaşmasını sağlamak.

b. Çatışmadan etkilenen alanlarda barış inşa, çatışma önleme süreçlerinde ve karar alma birimlerinde kadınların haklarının ve liderliklerinin desteklemek ve güçlendirmek.

c. Çatışmadan etkilenen alanlarda kadın ve çocukların zarar görmesini, istismara, ayrımcılığa ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet uğramasını, insan ticaretini engellemek ve faillerin cezalandırılmasını sağlamak.

d. Çatışmaların, toplu vahşetlerin ve aşırı şiddetin önlenmesinde ve kalıcı barış ve istikrarlı bir toplum için kadınların ve kız çocuklarının sağlık, eğitim ve ekonomik fırsatlara yönelik yatırımları desteklemek.

e. Kadınların ve kız çocuklarının doğal ve çatışma kaynaklı afet ve krizlerdeki farklı ihtiyaçlarına cevap vermek ve insani yardımlara güvenli ve eşit bir şekilde ulaşımını sağlamak.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır.

Performans Göstergeleri: Planda açıkça belirtilmiş uygulamaların değerlendirilmesine yönelik göstergeler belirtilmemiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: UEP'de raporlama sorumluluğu Kurumlar Arası Politika Komitesi (IPC-Interagency Policy Committee) verilmiştir. IPC devletin hedeflerini destekleyen hedefleri izler, gözden geçirir ve raporlama mekanizmasını idame ettirir.

Yaş Duyarlılığı: Planda ifade edilen hedef kitle oldukça geniştir. Sadece kadın ve kız çocukları değil, cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi konusunda biseksüel, transseksüel, lezbiyen bireyler de belirtilmiştir.

Tanıtım/Eğitim: Planın halka anlatılmasına ilişkin herhangi bir tanıtım, seminer vb. bir faaliyet yoktur.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Plan hem ulusal alanda hem de A.B.D.nin uluslararası alanda yer aldığı çalışmalar ve görevleri de kapsayacak şekilde hazırlanmış ve plan içerisinde iki boyut da ifade edilmiştir. Örnek olarak Kolombiya ve Burma'daki kadın liderliğinin yükseltilmesine yönelik yapmış oldukları eğitimler plan içerisindeki mavi metin kutularında anlatılmıştır.

2.3.4. Brezilya¹⁴⁴

Tarih: 2017 yılında yayımlanmıştır. Brezilya'nın ilk UEP'sidir.

¹⁴⁴ http://funag.gov.br/loja/download/1220-PNA_ingles_final.pdf, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Uzunluğu ve Genel Yapı: UEP 92 sayfadan oluşmaktadır. Planın ilk b6l6mlerinde BMGK'nın kararları açıklanmıştır. Planın hedefleri matris şeklinde sorumlu birimler de belirtilerek açıklanmıştır. Planın hazırlık s6resi metin olarak anlatılmıştır. Planda toplumsal cinsiyet konusu ile ilgili terimlerin açıklandığı s6zl6k b6l6m6 bulunmektedir. Ayrıca bir başka b6l6mde ise bir takım istatistiki bilgilere yer verilmiştir. Bu istatistiklerin olduğu b6l6mde diplomat, asker ve polis mevcutlarının cinsiyete g6re dağılımı tablolar halinde g6sterilmiştir. Bu veriler kadın/erkek sayısı ve cinsiyete g6re oransal dağılım olarak açıklanmıştır. Planın son b6l6m6nde ise kronolojik olarak Brezilya'nın diploması ve askeri alanında ilk olan (orduya katılan ilk kadın, ilk savaş pilotu, ilk diplomat vb.) ve 6nemli yere sahip kadınlar ile Brezilya'nın yer aldığı uluslararası askeri hareketler fotoğraflarla tanıtılmıştır.

Plan D6nemi: Plan 2017-2019 yıllarını içeren iki yıllık bir d6nemi kapsamaktadır.

Koordinat6r Kurum: UEP Dışışleri Bakanlığının koordinat6rl6ę6nde kurulan bir çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır. Bu alışma grubunda Dışışleri Bakanlığının yanı sıra 6 kuvvet komutanlıklarının da dahil olduğu Savunma Bakanlığı, Adalet ve Halk G6venliği Bakanlığı ve Kadınlar İçin Politika 6zel Sekreterliğinin temsilcileri yer almıştır. Kamu kurumlarının yanı sıra İgarape Enstit6s6 ve BM-Kadın temsilcileri de bu çalışma grubuna çalışmalar s6recinde katkıda bulunmuştur.

STK'ların Varlığı: STK'lar bu planda sadece uygulama aşamasında değil, hazırlık aşamasında da yer almıştır. Hazırlık s6recinde plana katkı sağlayan başlıca STK'lar BM-Kadın, Pandia Calogeras ve İgarape Enstit6leridir.

Zaman Çizelgeleri: UEP’de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Planda yer alan her bir eylem maddesi için koordinatör kurum ve katkı sağlayacak kurumlar belirtilmiştir.

Odak Konular: Brezilya, UEP’nin odağına dört temel amacı koymuştur. Bunlar;

- a. Barış ve güvenlik ile ilgili faaliyetlerde yerel sivil bireylerde de dahil olmak üzere kadınların görünürlüğü artırarak ve niteliklendirmek.
- b. Tüm kadın ve kız çocuklarının insan haklarını korumak ve çatışma öncesinde, sırasında ve sonrasında toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek.
- c. Brezilya’nın barış inşa ve insani yardım çalışmalarında toplumsal cinsiyet anlayışını güçlendirmek ve barışı sürdürmek.
- d. Brezilya toplumunda Kadın, Barış ve Güvenlik konusundaki farkındalığı geliştirmek.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır.

Performans Göstergeleri: Eylem maddelerinin değerlendirmesine yönelik göstergeler yoktur.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Her yıl sonunda sorumlu bakanlıklar tarafında rapor hazırlanacağı belirtilmiştir. Bu raporda hedeflerin gerçekleştirilmesi için alınan kararlar, elde edilen ilerlemeler ve zorluklar bildirilecektir. 2018 yılının sonunda plan çalışma grubu Plan’ın uygulamalarını ve ilerlemeyi görüşmek için tekrar toplanacak ve yeni bir UEP hazırlamak için kurumların tavsiyelerinin tartışılması planlanmıştır.

Yaş Duyarlılığı: Planda genel vurgu kadın ve kız çocukları üzerinedir.

Tanıtım/Eğitim: Planın eylem maddelerinden biri toplumsal cinsiyet anlayışının artırılması maksadıyla sivil, diplomat, askeri ve polis kurumlarında Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda seminerler vermektir.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Özellikle belirtilmiş bir ülke veya bölge bulunmamaktadır.

2.3.5. Danimarka¹⁴⁵

Tarih: 1325 sayılı karar kapsamında ilk UEP hazırlayan ülke olan Danimarka ilk planını 2005 yılında hazırlanmıştır. Şu an geçerli olan üçüncü plan ise 2014 yılında yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 34 sayfadır. Danimarka'nın UEP'si belirlenen temel amaçlar doğrultusunda eylem maddelerinin oluşturulması şeklinde hazırlanmamıştır. Diğer ülkelerin UEP'lerden farklı olarak Plan'ın hazırlık aşamasında var olan üç Bakanlığın görev alanlarına göre eylem maddeleri, bu maddelerin ilgili olduğu ülkeler ve değerlendirme göstergeleri matrislerde gösterilmiştir.

Her bakanlık ayrı bölümler halinde hazırlanmıştır ve bu bölümlerde bir önceki eylem planından çıkarılan dersler, bu eylem planında planlanan hedefler metinsel olarak belirtilerek, eylem maddeleri matrisler halinde ifade edilmiştir.

Plan Dönemi: Plan dönemi 2014- 2019 yıllarını kapsamaktadır.

¹⁴⁵ <https://www.peacewomen.org/nap-denmark>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Koordinatör Kurum: Planın hazırlık aşamasında Dışişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı yer almıştır.

STK'ların Varlığı: Planda STK'lara çok yer verilmemiştir.

Zaman Çizgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Plan halihazırda üç bakanlığın görev alanına göre hazırlandığından eylem maddelerine göre sorumlu makam belirlemek yerine sorumlu makamlara göre eylem maddeleri belirlenmiştir.

Odak Konular: Bu UEP'nin hedef aldığı konular, kadınların çatışma önleme, çözüm bulma ve çatışma sonrası dönemlerde tam ve eşit katılım, cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddetin cezalandırılması, barışı koruma konusunda uluslararası çalışmalara katılım, toplumsal cinsiyet anlayışının uluslararası hareketlere ve insani yardım çalışmalarına dahil edilmesidir.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır.

Performans Göstergeleri: Her eylem maddesi için belirlenmiş performans göstergeleri bulunmaktadır.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Bu UEP'de izleme ve değerlendirme konusunda detaylı bir planlama bulunmamaktadır.

Yaş Duyarlılığı: Planda vurgulanan kitle kadın ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Planın halka tanıtımına yönelik herhangi bir işlem maddesi yoktur.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Plan hedefleri ve eylem maddeleri üç bakanlığın görev alanı kapsamında hazırlandığından, Dışişleri Bakanlığının bölümünde hedefler ve eylemler Danimarka'nın yurtdışında görev yaptığı ülkelere (Afganistan, Lübnan, Mali, Myanmar, Nepal, Filistin, Somali, Güney Sudan, Zimbabve, Suriye), bölgesel çalışmalara ve uluslararası kurumlarla yapılan ortaklaşa görevlere özgü olarak planlanmıştır. Planın özellikle bu bölümü tamamen uluslararası bir özellik taşımaktadır.

2.3.6. Finlandiya¹⁴⁶

Tarih: 12 Mart 2018 tarihinde yayımlanmıştır. Finlandiya'nın üçüncü UEP'sidir. İlk UEP 2008 yılında yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Finlandiya'nın UEP'si 64 sayfadır. Fotoğraflar konularak görsel açıdan zengin bir plan hazırlanmıştır. UEP'nin hedefleri ve eylem maddeleri metin halinde açıklanmış, diğer planlar gibi matris kullanılmamıştır.

Plan Dönemi: 2018-2021 dönemini kapsamaktadır.

¹⁴⁶ <https://www.peacewomen.org/nap-finland>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Koordinatör Kurum: Plan Dışışleri Bakanlığı tarafından yayımlanmıştır. Plan'ın hazırlanması için oluşturulan çalışma gurubunda Finlandiya Kriz Yönetim Merkezi, Savunma Bakanlığı ve diğer bakanlıklar bulunmaktadır. Diğer bakanlıkların hangileri olduğu Plan'da belirtilmemiştir.

STK'ların Varlığı: Eylem maddelerinin uygulama aşamasında sorumlu birimler olarak belirtilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının izleme ve değerlendirme aşamasında önemli rolleri olduğu ve Plan'ın uygulamaları için oluşturulan takip grubunda oldukları belirtilmiştir. Plan'ın hazırlık, uygulama ve takip aşamalarında yer aldıkları belirtilmiştir.

Zaman izelgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Plan'daki her bir eylem maddesi için sorumlu olan kurumlar belirtilmiştir.

Odak Konular: Plan belirlenen beş temel hedef vardır. Bunlar;

- a. Kadınların barış ve geçiş süreçlerinde,
- b. Çatışma önleme ve barış inşa süreçlerinde kadınların katılımlarını sağlamak,
- c. Güvenlik alanında ve kriz yönetiminde toplumsal cinsiyet anlayışını yaygınlaştırmak,
- d. Kadın ve kız çocuklarının haklarını koruma altın almak ve çatışma süresince ihtiyaçlarına ulaşmalarını sağlamak ve
- e. Tüm hedefler için gerekli ulusal ve uluslararası politika, strateji ve çalışmaları desteklemektir.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır. Merkez hükümetin sivil toplumun 1325 sayılı karar ile ilgili çalışmalara ekonomik destek sağlaması gerektiği belirtilmiştir.

Performans Göstergeleri: Eylem maddelerinin değerlendirmesine yönelik göstergeler yoktur.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Plan'da izleme ve değerlendirme konusu ayrı bir başlık olarak yer almıştır. Hükümetin Kadın, Barış ve Güvenlik konusunun uygulamalardan sorumlu olduğu, STK'lar arasındaki iletişim ağının izleme ve değerlendirme sürecinde önemli rol oynadığı belirtilmiştir. Dışişleri Bakanlığının başkanlığındaki ulusal takip grubu UEP'nin uygulamalarını takip edecektir. Bu takip grubunda ilgili bakanlık temsilcileri, STK ve araştırma toplulukları bulunmaktadır. Eylem maddelerinin uygulamalarından sorumlu birimler tarafından Dışişleri Bakanlığına ve ulusal takip grubuna sunmak üzere yıllık rapor hazırlanacaktır. Hazırlanan bu rapora göre UEP'nin uygulamalarına yönelik Dışişleri Bakanlığı Parlamento'ya sunmak üzere yıllık bir rapor hazırlayacaktır. Ayrıca ara dönem ve final raporları da hazırlanacaktır. Bu final raporunun amacı planda belirtilen hedefler ile 1325 sayılı karardaki hedeflerin uygulama etkinliğini değerlendirmektir.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın topluma tanıtımına yönelik herhangi bir husus belirtilmemiştir.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Eylem maddelerinde herhangi bir ülke veya bölge özellikle belirtilmemiştir. Ancak Finlandiya'nın sadece Plan'da yer alan fotoğraflara bakıldığında bile Plan'ın uluslararası alanda yapılan çalışmalara yönelik hazırlandığı sonucuna varılabılır.

2.3.7. Hollanda¹⁴⁷

Tarih: 2016 yılında yayımlanan bu UEP, Hollanda'nın üçüncü planıdır. İlk plan 2007'de, ikinci plan da 2011 yılında yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan toplamda 25 sayfadan oluşmaktadır. Plan eylem maddeleri matrisler halinde belirtilmemiştir. Hedeflere yönelik belirlenen eylemler ve o eylemlerden sorumlu birimler kutular halinde ifade edilmiştir. Planda diğer iki UEP'den öğrenilen dersler bölümü bulunmaktadır.

Plan Dönemi: Plan, 2016-2019 dönemini kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Planda açık bir şekilde hangi kurumların planın hazırlık aşamasında yer aldığı belirtilmemiştir. UEP'nin iki koordinatör birimi olarak Dışişleri Bakanlığı ve Hollanda Toplumsal Cinsiyet Platformu-Kadın'dır (The Dutch Gender Platform WO=MEN). Plan, Hollanda hükümetinin kurumları arasındaki ortak çalışma yaklaşımı ile STK'lar ve BM bünyesindeki birimlerle ortaklaşa hazırlanmıştır. Ayrıca diğer iki plandan öğrenilen dersler de bu planın hazırlık aşamasında göz önüne alınan bir diğer etkidir. Hükümet toplumsal cinsiyet anlayışının yaygınlaştırılmasından,

¹⁴⁷ <https://www.peacewomen.org/nap-netherlands>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

politikalara ve stratejilere dahil edilmesinden, barış ve güvenli süreçlerine kadınların katılımının tam ve eşit şekilde sağlanmasından sorumlu olarak belirtilmiştir.

STK'ların Varlığı: Planda STK'lar yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda faaliyet yapan kalkınma, barış, insan hakları ve diaspora örgütleri olarak tanımlanmıştır. Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda etkili uygulamalar için politikaların ve çerçeve çalışmaların geliştirilmesi için STK'ların cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarının belgelenmesini ve raporlanmasını sağlayabileceği ifade edilmiştir.

Zaman Çizelgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Planda belirtilen her bir eylem maddeleri için sorumlu kurumlar belirtilmiştir.

Odak Konular: Planda üç temel amaç bulunmaktadır. Bu amaçlar;

- a. Kadınların ve kız çocuklarının çatışma ve çatışma sonrasında şiddetten daha iyi korumak,
- b. Sürdürülebilir barışa engel olan zararlı toplumsal cinsiyet normlarını yıkmak,
- c. Kadınların çatışma önleme, çözüm, barış inşa, yardım ve kurtarma süreçlerinin tüm seviyelerinde eşit katılımını sağlamak ve desteklemektir.

Bütçe: Dışişleri Bakanlığınca plan uygulamaları için yıllık bütçe tahsisi yapılacağı belirtilmiştir. Ancak açık bir bütçe planlaması belirtilmemiştir. İkinci UEP için 4 milyon dolarlık bir bütçe tahsisi yapıldığı belirtilmiştir.

Performans Göstergeleri: Eylem maddelerinin değerlendirmesine yönelik özel göstergeler belirtilmemiştir. Ancak izleme ve değerlendirme sisteminde spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir, gerçekçi ve zamanında göstergelere dayanan bir sistem oluşturulacağı belirtilmiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Plan uygulamalarının izlemesi, odak ülkeler bir araya gelerek spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir, gerçekçi ve zamanında göstergelere dayanan bir içerik izleme ve değerlendirme sistemiyle yapılacağı ifade edilmiştir. Bu sistem odak ülkeler ve Hollanda'da yapılacak toplantılarla gerçekleştirilecektir. Dışışleri Bakanlığı ve Hollanda Toplumsal Cinsiyet Platformu tarafından bir izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulacaktır.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın halka tanıtımına yönelik bir planlama bulunmamaktadır.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Planda sekiz odak ülke belirlenmiştir. Bunlar, Afganistan, Kolombiya, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Irak, Libya, Güney Sudan, Suriye ve Yemen'dir. Bu ülkeler çatışma durumuna, Hollanda politikasının odağını oluşturmasına, kurumların yeterli kapasiteye ve yerel ortaklara sahip olmalarına ve Hollanda'nın katıldığı sivil ve askeri görevlere göre belirlenmiştir. Bu odak ülkeler için ülke grupları oluşturulmuştur. Bu ülke gruplarında en az iki ayda bir toplanarak bilgi ve tecrübe paylaşımı yapılacaktır. Plan'a göre uygulamalarda daha büyük bir etki sağlamak için Hollanda'nın Kadın, Barış ve Güvenlik çalışmalarına ülkelere özgü olacak şekilde odaklanılmalıdır. UEP'si de uluslararası odaklı bir plandır.

2.3.8. Irak¹⁴⁸

Tarih: Şubat 2014 tarihinde yayımlanmıştır. Plan hem Irak'ın hem de Orta Doğu ülkelerinden çıkan ilk UEP'dir.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 30 sayfadır. Öncelikle Plan'ın prensipleri, temelleri ve hedefleri metinsel olarak belirtilmiştir. Amaçlara yönelik belirlenen eylem maddeleri detaylı olarak hazırlanan ve ek olarak yer alan matrislerde açıklanmıştır. Matrislerde her bir hedefe ilişkin eylem, beklenen sonuçlar, değerlendirme göstergeleri, sorumlu ve destekleyici kurumlar belirtilmiştir.

Plan Dönemi: Plan, 2014-2018 dönemini kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Plan Irak Federal Hükümeti ve Kürdistan Hükümeti'nin koordinatörlüğünde hazırlanmıştır. Plan çalışmalarında Bağdat'taki Kadın İşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Savunma Bakanlığı ile Kürdistan'daki İçişleri Bakanlığı, Kadınlar Yüksek Konseyi ve Irak UEP 1325 İnisyatifi ile işbirliği yapılmıştır.

STK'ların Varlığı: Plan çalışmalarında Irak UEP 1325 İnisyatifi yer almıştır. Bu İnisyatif'te kadınları hakları kuruluşları bulunmaktadır.

Zaman Çizelgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

¹⁴⁸ <https://www.peacewomen.org/nap-iraq>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Her bir eylem maddesi için sorumlu ve destekleyici kurumlar plandaki uygulama matrisinde belirtilmiştir.

Odak Konular: Irak'ın UEP'si altı temel üzerinde oluşturulmuştur. Bu temeller *Katılım, Koruma ve Önleme, Destekleme, Sosyal ve Ekonomik Yaptırım, Mevzuat ve Kanun Yaptırımı, Kaynak Mobilizasyonu, İzleme ve Değerlendirme*'dir. Her bir temel için iki stratejik hedef belirlenmiştir.

Bütçe: Plan yapısının altı temeli ve her temelin alt iki hedefi için yıllık bütçe tahsisi yapılmıştır. Buna göre toplam 36.05.600 A.B.D. Dolar tahsis edilmiştir.

Performans Göstergeleri: Her bir eylem maddesi için ayrı değerlendirme göstergeleri belirtilmiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: UEP'nin izleme ve değerlendirme sistemi plan için tahsis edilen bütçenin takibine yönelik bir hedeftir. Diğer eylem maddeleri ve hedefler için herhangi bir izleme ve değerlendirme maddesi bulunmamaktadır.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın halka tanıtımına yönelik bir planlama bulunmamaktadır.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Ulusal odaklı bir plandır, herhangi bir bölge veya ülkeye özellikle bir vurgu bulunmamaktadır.

2.3.9. İspanya¹⁴⁹

Tarih: İspanya'nın ikinci UEP'si Haziran 2017 yılında onaylanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: 52 sayfadan oluşmaktadır. Son yıllarda iç savaş gibi kendi içinde çatışma hali olmamasına rağmen uluslararası askeri harekatlara katıldığından, UEP'de bu görevlerden fotoğraflar bulunmaktadır. 7 ana başlıktan oluşan planda, dört ana hedef, bu hedeflere ilişkin eylem maddeleri, sorumlu birimler, eylem maddelerinin göstergeleri tablo şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca 4 tematik alan belirlenmiştir.

Plan Dönemi: 2017-2023 yıllarını kapsayan altı yıllık bir plandır.

Koordinatör Kurum: Bakanlıklar arası bir çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışma grubu Dışişleri ve İşbirliği Bakanlığı, Savunma Bakanlığı, Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı, Ekonomi, Endüstri ve Rekabet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık, Sosyal hizmetler ve Eşitlik Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan oluşmuştur. Bu alanda çalışan temel kurumlarla toplantılar yaparak planın hazırlık sürecine sivil toplum kuruluşları da dâhil edilmiştir.

STK'ların Varlığı: UEP'ye araştırma merkezlerinden, kalkınma örgütleri, feminist örgütler ve kadın derneklerinden temsilciler katılmıştır.

¹⁴⁹ İspanyan'ın UEP'sinin İngilizce metnine aşağıda yer alan internet adresinden ulaşılabilir: http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documents/2017_II%20PLAN%20NACIONAL%20ENG%20web.pdf, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Zaman Çizelgeleri: UEP’de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Her bir eylem maddesi için sorumlu ve destekleyici kurumlar plandaki uygulama matrisinde belirtilmiştir.

Odak Konular: Dört ana hedef belirlenmiştir. Bunlar;

- a. Toplumsal cinsiyet anlayışının barış inşa sürecinde, çatışmaların önlenmesinde, çözümünde ve yönetiminde anaakımlaştırılması,
- b. Çatışma süreçlerinde ve sonrasında karar alma mekanizmalarına kadınların katılımlarının artırılması,
- c. Çatışma sürecinde ve sonrasında kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının korunmasının garanti altına alınması,
- d. Çatışma mağdurlarının iyileşmelerine yönelik alınan önlemlerin tanımlarına toplumsal cinsiyet anlayışını dahil etmektir.

Her bir hedef için eylem maddeleri, sorumlu aktörler ve maddelerin göstergeleri ile birlikte matris şeklinde gösterilmiştir. Ayrıca yukarıda belirtilen dört ana temel hedef dışında Plan’ın dördüncü bölümünde dört tematik alan belirlenmiştir. Bu tematik alanlar, kadına karşı çatışmalarda cinsel şiddet ve şiddetin diğer türleri, mülteci ve yerinden edilmiş kadınlar ve kız çocukları, toplumsal cinsiyet ve şiddet, aşırılıkçılık ve terörizmi önleme ve karşı koyma, kadınların ve kız çocukların ticaretidir.

Belirlenen ana hedefler bu tematik alanları kapsamaktadır. Plan’da yer alan eylem maddeleri de bu alanlarda yapılması gereken eylemleri içermektedir.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır. Sadece Plan’ın uygulanması yıllık olağan bütçe kapsamında gerçekleşeceği belirtilmiştir.

Performans Göstergeleri: Her bir eylem maddesi için en az bir tane gösterge belirtilmiştir. Eylem maddelerinin değerlendirilmesi sayısal olarak belirlenmek istenmiştir. Bu kapsamda eylemlerin değerlendirme ölçütleri miktar olarak belirlenmiştir; örneğin, seminer sayısı, mevzuat çalışması sayısı, uzman sayısı eğitim saati vb.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Plan'ın değerlendirmesi kapsamında iki senede bir değerlendirme raporu hazırlanarak Parlamento'ya sunulacaktır. Bu rapor çalışma grubu tarafından hazırlanacaktır. STK'lardan oluşan Danışma Grubu tarafından da eylemlerin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla en az yılda bir kez toplantı yapılacaktır. Çalışma Grubu değerlendirme ve izlemeyi Danışma Grubu ile birlikte yapacaktır.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın ana hedef kitlesi kadınlar ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın tanıtımına yönelik herhangi bir planlama bulunmamaktadır. Ancak eylem maddeleri arasında çeşitli düzeyde seminer planlamalarına yer verilmiştir.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Özellikle bir ülke ya da bölge özel eylem maddeleri veya hedef belirtilmemekle birlikte gerek ifadelerden gerekse kullanılan fotoğraflardan da anlaşılacağı üzere daha çok İspanya'nın uluslararası alanda yapmış olduğu görevlere yönelik hazırlanmıştır. Plan'ın beşinci bölümünde öncelikli ülkeler belirtilmiştir. Bunlar Afrika: Mali ve Orta Afrika Cumhuriyeti, Asya: Afganistan, Yakın Doğu: Filistin ve Lübnan, Latin Amerika: Kolombiya, Avrupa: Ukrayna'dır.

2.3.10. İsveç¹⁵⁰

Tarih: İsveç'in üçüncü planı olan bu UEP Mayıs 2016 yılında yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 28 sayfadır. Az sayfadan oluşan kısa bir plandır. Görsel olarak birkaç fotoğrafla desteklenmiştir. Dört temel hedef belirlenmiştir. Bu hedeflere yönelik eylem maddeleri ve sorumlu birimlere verilmiştir.

Plan Dönemi: Plan, 2016-2020 dönemini kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Plan'ın hazırlık sürecindeki koordinatör bakanlık Dışişleri Bakanlığı'dır. Ancak Plan'ın hazırlık ve uygulama sürecinde dahil olan kurumlar ayrıca belirtilmiştir: İsveç Ulusal Mahkemeler İdaresi, Folke Bernadotte Akademisi, İsveç Savunma Üniversitesi, İsveç Silahlı Kuvvetleri, WILPF, İsveç Cezaevi ve Denetimli Serbestlik Hizmeti, İsveç Sivil Acil Durum Ajansı, İsveç Polis Otoritesi, Kızıl Haç, İsveç Kovuşturma Otoritesi, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı, İsveç Savunma Araştırma Ajansı, 1325 Politika Grubu.

STK'ların Varlığı: STK'lara UEP'nin hazırlık ve uygulama aşamalarında yer verilmiştir.

Zaman Çizelgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

¹⁵⁰ <https://www.peacewomen.org/nap-sweden>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Ana hedefler için belirlenen eylem maddeleri için bir den fazla sorumlu aktör belirtilmiştir. Bu aktörler çoğunlukla kamu kurumlarıdır.

Odak Konular: UEP’de dört ana hedef belirlenmiştir. Bu hedefler, 1325 sayılı Karar’ın üç temel bileşenini kapsamaktadır. Birinci hedef *barış süreçlerine ve barış inşa süreçlerine kadınların etkilerini ve katılımlarını görünür kılmak ve güçlendirmektir.* İkinci hedef *çatışmaların önlenmesidir.* Diğer bir hedef, *çatışma sürecinde ve sonrasında kadınların ve kız çocuklarının her türlü cinsel şiddetten korunmasıdır.* Son hedef ise *barış ve güvenlik çalışmalarında toplumsal cinsiyet anlayışının ve uzmanlığının güçlendirmektir.*

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır. Ancak kalkınma bütçesinin İsveç’in gayri milli safi hasılasının yüzde birine ulaşmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Performans Göstergeleri: Eylem maddelerinin değerlendirmesine yönelik özel göstergeler belirtilmemiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Plan’ın takibi ve değerlendirilmesi için Dışişleri Bakanlığı yılda iki kez toplantı düzenleyeceği belirtilmiştir. Hazırlık çalışmalarına katılan referans grup temsilcileri söz konusu raporlama, değerlendirme sürecine de katılacaktır. Dışişleri Bakanlığının öncülüğünde, ilgili devlet kurumları tarafından UEP’nin uygulanması ve değerlendirilmesi için bir matris hazırlanacağı ve bu matrisin UEP’nin yıllık raporlamasında kullanılacağı ifade edilmiştir.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın ana hedef kitlesi kadınlar ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın tanıtımına veya duyurulmasına yönelik bir planlama bulunmamaktadır.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: İsveç de kendi içinde çatışma yaşamayan bir ülke olduğu için UEP'deki hedefler başka ülkelerdeki görevlere yönelik hazırlanmıştır. Plan'ın altıncı bölümünde coğrafik önceliklendirme yapılmıştır. Buna göre Afrika'da Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Liberya, Mali ve Somali, Asya'da Afganistan ve Myanmar, Avrupa'da Bosna-Hersek ve Ukrayna, Latin Amerika'da Kolombiya, Orta Doğu'da Irak, Filistin ve Suriye'dir. Bu ülkelere özel eylem maddeleri belirtilmemiştir.

2.3.11. İngiltere¹⁵¹

Tarih: Ocak 2018 tarihinde yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: Plan 29 sayfadan oluşmaktadır. Diğer planlarda görülen hedeflerin ve eylem maddelerinin belirtildiği matris şeklinde bir anlatım bu planda yoktur. Daha çok metinsel anlatım biçimi tercih edilmiştir. Plan, fotoğraflar ve şekillerle daha açıklayıcı bir biçimde hazırlanmıştır.

Plan Dönemi: 2018-2022 dönemini kapsamaktadır.

¹⁵¹ <https://www.peacewomen.org/nap-uk>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Koordinatör Kurum: Yabancı ve Milletler Topluluğu, Uluslararası Kalkınma Departmanı ve Savunma Bakanlığı'nın sahipliğinde ve İstikrar Biriminin desteğiyle hazırlanmıştır. Ayrıca STK'lar ve akademi de hazırlık sürecinde yer almıştır.

STK'ların Varlığı: STK'lar Plan'ın hazırlık ve uygulama aşamasında önemli ve kritik partner olarak ifade edilmiştir. Özellikle odak ülkelerde var olan STK'ların stratejik hedeflerin uygulanması aşamasında birlikte çalışılacağı belirtilmiştir.

Zaman Çizgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Plan'da yer alan hedeflerin gerçekleştirilmesi ilgili sorumlu aktörler belirtilmemiştir.

Odak Konular: İngiltere'nin UEP'de yedi stratejik amaç belirlenmiştir. Bu yedi hedefin 1325 sayılı kararın bileşenlerinden hangileriyle bağlantılı olduğu görselle anlatılmıştır. Planda belirtilen hedefler aşağıda belirtilmiştir:

- a. Kadınların karar alma süreçlerinde katılımlarını ve liderliklerinin artırılması.
- b. Barışı koruma operasyonlarında toplumsal cinsiyet anlayışının uygulanması.
- c. Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti önlemek ve şiddetin önlenmesi için alınan etkili önlemlerin ve müdahalelerin sayısının artırılması.
- d. Kadınların ve kız çocukların ihtiyaçlarının etkin bir şekilde ilgili aktörler tarafından karşılanması.
- e. Güvenlik ve adalet aktörlerinin kadınlara ve kız çocuklarına karşı daha fazla sorumlu olması ve haklarına duyarlı olması.

f. Şiddet aşırılığını önlemek için geliştirilen stratejilerde kadınların katılımını ve liderliğini sağlamak.

g. Birleşik Krallık Hükümeti'nin Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda çalışmaları, süreçleri ve liderliğini devam ettirmek.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır.

Performans Göstergeleri: Plan'ın hedefleri için belirlenen göstergeler ayrı bir bölüm olarak planda yer verilmiştir. Diğer UEP'lerden farklı olarak eylem maddeleri yerine hedeflerin değerlendirme göstergeleri ve gösterge verilerinin hangi kurumlar tarafından yapılacağı da belirtilmiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Plan'ın değerlendirmesi sonucunda odak ülke ekipleri ve hükümet tarafından yapılan çalışmalar yıl boyunca Kadın, Barış ve Güvenlik hükümetler arası çalışma grubu tarafından izleneceği belirtilmiştir.

Yaş Duyarlılığı: Plan'ın ana hedef kitlesi kadınlar ve kız çocuklarıdır.

Tanıtım/Eğitim: Plan'ın tanıtımına veya duyurulmasına yönelik bir planlama bulunmamaktadır.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: İngiltere'nin UEP'si de dışa dönük bir plandır. Plan'da dokuz odak ülke belirlenmiştir. Bu ülkeler şunlardır: Afganistan, Burma, Güney Sudan, Irak, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Libya, Nijerya, Somali, Suriye.

2.3.12. Japonya¹⁵²

Tarih: Japonya'nın ilk planı olan UEP, 29 Eylül 2015 tarihinde yayımlanmıştır.

Uzunluğu ve Genel Yapı: 30 sayfadan oluşan UEP'nin genel UEP'lerde olduğu gibi belirlenen ana hedefler, bu hedeflere yönelik alt hedefler ve eylem maddeleri, eylem maddelerinin değerlendirilmesini ölçen göstergeler ve sorumlu birimler matris şeklinde belirtilmiştir.

Plan Dönemi: 2015-2018 yıllarını kapsamaktadır.

Koordinatör Kurum: Plan Dışişleri Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde hazırlanmıştır.¹⁵³ Plan'ın İngilizce versiyonunda hazırlık aşamasında hangi bakanlıkların olduğu belirtilmiştir. Ancak eylem matrisinde uygulama aşamasında yer alacak birimler belirtilmiştir.

STK'ların Varlığı: STK'lar Plan'ın hazırlık aşamasında yer almıştır. Ayrıca planın izleme, değerlendirme aşamasında da STK temsilcilerinin yer alacağı belirtilmiştir. Ancak hazırlık aşamasında yer alan bakanlıkların belirtilmediği gibi hazırlık aşamasında yer alan STK'lar açıklanmamıştır.

Zaman Çizelgeleri: UEP'de yer alan eylem maddelerinin gerçekleştirilmesine ilişkin bir takvim belirlenmemiştir.

¹⁵² <https://www.mofa.go.jp/files/000101798.pdf>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

¹⁵³ <https://www.peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-japan>, Son erişim tarihi 28.10.2019.

Kurumlara Belirli Görevler Verilmesi: Plan'da yer alan her bir eylem maddesi için sorumlu bakanlık ve kamu kurumları (*Dışışleri Bakanlığı, Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı, Savunma Bakanlığı, Toplumsal Cinsiyet Bürosu, Yeniden Yapılanma Ajansı, Adalet Bakanlığı, Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, Kabine Ofisi, Uluslararası Barış İşbirliği Genel Merkezi Sekretaryası*) belirtilmiştir.

Odak Konular: Plan'da beş ana hedef belirlenmiştir. Her bir ana hedefin içinde alt hedefler ve bu alt hedefler için eylem maddeleri belirlenmiştir. Plan'da yer alan beş ana hedef şunlardır:

- a. Barış ve güvenlik alanında tüm aşamalarda kadınların eşit katılımını sağlamak.
- b. Karar alma mekanizmalarında ve çatışmaların çözümü, yönetimi ve önleme süreçlerinde kadınların katılımı ve liderliğini artırmak.
- c. Büyük çapta hastalıklar gibi insani kriz veya çatışma zamanlarında veya sonrasında kadın ve kız çocukları da dahil yardım alanları korumak.
- d. Kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçları ve şartları belirtilirken ve kadınların katılımları sağlanırken bir yandan da insani yardım ve yeniden inşa yardımlarını sağlamak.
- e. UEP'i düzenli olarak güncellemek, etkili bir şekilde gözden geçirmek, değerlendirmek ve izlemek için bir çerçeve oluşturmak.

Bütçe: Tahsis edilmiş bir bütçe planlaması planda yer almamaktadır.

Performans Göstergeleri: Her bir eylem maddesi için en az bir tane gösterge belirlenmiştir.

İzleme, Raporlama, Geri Bildirim: Japonya UEP’deki ana hedeflerden biri izleme, değerlendirme ve gözden geçirme süreçleri için bir çerçeve oluşturmaktır. Genelde çok daha basit bir şekilde geçilen ya da planlarda hiç yer almayan bir konuyu ana hedef olarak seçmek bu konuya ne kadar önem verildiğini göstermektedir. STK’ların da dahil olduğu sorumlu bakanlık temsilcilerinin yer aldığı İzleme Çalışma Grubu kurularak yıllık raporlar hazırlanacağı eylem maddesi olarak planda belirtilmiştir. Ayrıca Plan’ın oluşturulmasından üç sene sonra planı gözden geçirmek için Dışişleri Bakanlığı tarafından bir çalışma takvimi oluşturulması alt hedef olarak belirlenmiştir.

Yaş Duyarlılığı: Plan’ın hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır. Eyle maddelerinde hep kadın ve kız çocukları ifadeleri geçmesine rağmen, Plan’ın temel düşünce yapısının anlatıldığı bölümde Plan’ın uygulamalarının kapsamı gereken gruplar arasında “*LGBT kişiler, bekâr anneler, etnik, dini veya dil konusunda azınlıklar*” ifadelerine yer verilmiştir.

Tanıtım/Eğitim: Plan’ın tanıtımına veya duyurulmasına yönelik bir planlama bulunmamaktadır.

Belirli Bir Coğrafyaya Vurgu: Özellikle belirtilmiş bir ülke veya bölge bulunmamaktadır.

2.4. UEP’lerin Genel Değerlendirmesi

Bir önceki bölümde 12 ülkeye ait UEP’ler 14 kritere göre incelenmiştir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, UEP’ler ülke içine ve dışına dönük olarak iki açıdan planlanmakta olduğu değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği görece yüksek

olan ve gelişmiş ülkelerin (Almanya, A.B.D., İsveç, İngiltere gibi) UEP'leri tamamen dışa dönük, o ülkelerin uluslararası alanda yer aldıkları ülkelerdeki çalışmalarına yönelik hazırlanmıştır. Bu ülkelerden bazı – A.B.D., Danimarka, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere - planlarında odak ülkeler belirtilmiştir. Irak ve Afganistan'ın UEP'leri tamamen içe dönük hazırlanmıştır.

UEP çalışmaları çoğunlukla ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarının koordinatörlüğünde gerçekleştirilmiştir. Koordinatör kurum olarak Dışişleri Bakanlığının başkanlığında diğer bakanlıkların da katılımı ile oluşturulan bir çalışma grubu ile bakanlıklar arası bir çalışma ile hazırlanmıştır. Bazı ülkelerde Savunma Bakanlığı da koordinatör kurumlar arasında yer almaktadır. Ayrıca planın hazırlık aşamasında, bakanlıkların yanı sıra kadın dernekleri, toplum cinsiyet konusunda çalışan dernekler ve kuruluşların olduğu STK'lar ve akademi (İsveç'in UEP'sinde olduğu gibi) yer almıştır. Böylelikle sadece kamu penceresinden hazırlanan resmi bir doküman olmak yerine STK'ların ve araştırma merkezleri/üniversitelerin de dahil olduğu daha kapsayıcı ve akademik yönden çalışılmış bir eylem planı ortaya çıkmıştır.

UEP'lere biçimsel olarak bakıldığında çoğu ülke hedefler ve bunlara ilişkin eylem maddeleri bir eylem matrisinde belirtilmiştir. Bu matriste hedefler, bu hedeflere yönelik yapılması gereken eylem maddeleri, bu eylem maddelerinden sorumlu birimler ve eylem maddelerinin performans göstergeleri yer almaktadır. Planların çoğunluğunda sorumlu kurumlar/bakanlıklar belirtilmiştir.

UEP'lerin plan dönemi ortalama olarak dört yıldır. İncelenen ülkeler arasında en uzun süreli plan, sekiz yıl ile Afganistan'a aittir. İspanya yedi yıllık bir planlama dönemi ile ikinci en uzun plan dönemine sahip ülkedir. Bunun yanı sıra A.B.D.'nin UEP'sinde bir yıl sınırı bulunmamaktadır.

Genel olarak planlar sayfa sayısı olarak fazla miktarda değildir. Brezilya 92 sayfa ile en fazla sayfalı, Hollanda ise 25 sayfa ile en az sayfalı planda sahiptir, diğer ülkelerin

planları ise genellikle 30 sayfa civarındadır. A.B.D., Brezilya, Danimarka, Hollanda, Finlandiya, İsveç, İspanya, İngiltere UEP'lerinde fotoğraflar kullanarak planlarının içeriği görsel olarak zenginleştirilmiştir.

Planların hedef kitlesi kadın ve kız çocuklarıdır. Bütün hedefler ve eylem maddeleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya ve topluma katılımlarını sağlamaya yöneliktir. Ancak diğer planlardan farklı olarak A.B.D. ve Japonya UEP'sinde LGBTİ bireylere, bekâr annelere, din etnik ve dil konusunda azınlık gruplara yer verilmiştir. Bu durum toplumsal cinsiyet ifadesinin kapsayıcılığını tam olarak karşılamaktadır. Diğer türlü sadece kadınları –doğuştan kadın olarak dünyaya gelenler- ve kız çocukları merkeze alınıp, farklı cinsel yönelimde olan kişiler ve erkek çocukları göz önüne alınmamaktadır.

UEP'lerin en önemli bölümlerinde biri de bütçe planlamasıdır. Maddi kaynağı planlanmamış veya tahsis edilmemiş bir eylem planının hedeflenen kazanımları elde etmesi oldukça zordur. BMGK tarafından 23 Nisan 2019 tarihinde çıkarılan 2467 sayılı kararda eylem planları için bütçe tahsisi yapılması gerektiği ifade edilmiştir. İncelenen 12 ülkeden sadece bir tanesi –Irak'ın UEP'si- detaylı bir bütçe tahsis planlamasına yer vermiştir. Diğer planlarda ya hiç yer almamış ya da çok üstün körü ifade edilmiştir.

Eylem planlarının başarısı, gerçekleştirilme durumlarının takip edilmesi ve güncel bir halde dönem sonunda revize edilmeleri için planın uygulama aşamasının takibi, raporlanması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Aksi durumda içinde bir çok hedef ve eylem maddelerinin olduğu yazılı bir dokümandan öteye bir anlam ifade etmez. Eylem maddelerinin gerçekleşme durumları sağlam bir izleme-değerlendirme sisteminin olmasıyla mümkündür. Danimarka dışında incelenen diğer ülkeler UEP'lerinde izleme-değerlendirme hususuna yönelik bölümlere yer vermiştir. Hatta Japonya'nın ana hedeflerinde biri planın revize edilmesi olmasından kaynaklı bu konuya ilişkin eylem maddeleri belirtilmiştir.

Aşağıdaki tabloda ülkelerin UEP'ler özet bir şekilde belirtilmiştir.

Ülkeler	Afganistan	Almanya	A.B.D.	Brezilya	Danimarka	Finlandiya	Hollanda	Irak	İspanya	İsveç	İngiltere	Japonya
Sayfa Sayısı	24	29	35	92	34	64	25	30	52	28	29	30
Planlama Dönemi (Yıl)	8	4	-	3	6	4	4	5	7	5	5	4
Kaçıcı Plan	1	2	2	1	3	3	3	1	2	3	3	1
Zaman Çizelgesi	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Performans Göstergeleri	+	-	-	-	+	-	-	+	+	-	+	+
İzleme-Değerlendirme	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+
Sorumlu Kurumlar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Bütçe Tahsisi	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-
Hedef Ülke Belirtilmesi	-	-	+	-	+	-	+	-	+	+	+	-

Tablo-6: Ülkelerin UEP İnceleme Özeti

BÖLÜM 3

TÜRKİYE'DEKİ TOPLUMSAL CİNSİYET KONUSUNA İLİŞKİN EYLEM PLANI ÇALIŞMALARI

3.1. Türkiye'deki Ulusal Eylem Planı Çalışmaları

Türkiye'nin 1325 sayılı karar kapsamında hazırlanmış bir planı yoktur. Eylem planı hazırlanmasıyla ilgili 2016 yılında Dışişleri Bakanlığınca bir toplantı düzenlemiştir. Toplantının amacı 1325 sayılı karar kapsamında bir ulusal eylem planı hazırlanmasına yönelik bir planlama yapılmasıydı. Toplantıya ilgili kamu kurumlarında temsilciler katılım sağlamıştır. Toplantıda Dışişleri Bakanlığınca BMGK'nın 1325 sayılı kararı açıklanmış ve katılımcılardan kurumlarının 1325 sayılı karar kapsamında yaptıkları çalışmaların anlatılması istenmiştir. Plan çalışmalarının hangi kurumun koordinatörlüğünde olacağı, planın kapsamının neler olacağı görüşülmüştür. Ancak 15 Temmuz Darbe girişimi sebebiyle Dışişleri Bakanlığınca tekrar bir çalışma yapılmamış, başlamadan biten bir çalışma olarak kalmıştır.

Türkiye için 1325 sayılı karar kapsamında bir UEP hazırlanması için henüz devlet tarafından somut adımlar atılmamış olmasına rağmen konuya ilgi ve önem gösteren akademisyenlerden Prof.Dr. Ayşe Betül Çelik ve Doç.Dr. Zeynep Alemdar'ın¹⁵⁴ koordinatörlüğünde Kasım 2016-Şubat 2017 tarihleri arasında çeşitli kadın kuruluşlarından temsilcilerin katıldığı bir proje hayata geçirilmiştir. “*Ulusal Eylem Planı İçin İlk Adımlar Projesi*” ile Türkiye’de 1325 sayılı karar hakkında farkındalık yaratmak ve çeşitli kadın sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek UEP yazımına ilişkin fikir alış

¹⁵⁴ Prof.Dr. Ayşe Betül ÇELİK Sabancı Üniversitesinde öğretim üyesi, Doç.Dr. Zeynep Alemdar halen İstanbul Okan Üniversitesinde Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyesi ve bölüm başkanıdır. Tezde yer alan proje ile ilgili bilgiler Zeynep Alemdar ile yapılan görüşmede ve projenin internet sayfasından edinilmiştir.

verisinde bulunmak amaçlanmıştır. 14 ayrı örgütten toplam 18 kişinin katıldığı proje, İstanbul'daki İsveç Konsoloslugu'nun ana desteği ve BM Bölge Ofisinin katkıları ile gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında gerçekleştirilen eğitimlere katılan kadın sivil toplum örgütleri şunlardır: Adalet Zemini, ARYA Women, Barış İçin Kadın Girişimi, Barış Vakfı, Başkent Kadın Platformu, Dış Politikada Kadınlar, Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), Kadın Adayları Destekleme Derneği (KADER), Kadın Koalisyonu, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, KAMER, Mazlum-Der, Sosyal Haklar Derneği. Proje için oluşturulan internet sayfasında (<http://bm1325eylemlani.org>) projeye dair detaylar ve eğitim materyalleri mevcuttur.

Proje iki aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşama "*BMGK 1325 ile Tanışma ve UEP Hazırlama Eğitimi*", ikinci aşama ise "*Türkiye İçin UEP Yazımı Eğitimi*"dir. İlk aşamadaki eğitim 26-27 Kasım 2016 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Eğitim BM bölge Sorumlusu Sabine Freizer'in yürütücülüğünde gerçekleştirilen ilk eğitimin amacı 1325 sayılı kararı sivil toplum örgütlerine tanıtmaktır.

Projenin ikinci aşamadaki eğitim 11-12 Şubat 2017 tarihlerinde, Inclusive Security adlı kurumunda UEP direktörü olan Angelic Young'ın yürütücülüğünde gerçekleşmiştir. Eğitim kapsamında yüksek etkili eylem planlarının nasıl yazılacağı konulu iki oturum gerçekleştirilmiştir.

Proje sonrasında Zeynep Alemdar ve Sabine Frizer Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, AFAD ve BM'nin ilgili kurumlarına 1325 sayılı kararın önemi ve Türkiye ile bağlantısıyla ilgili sunum yapılmış, ancak yapılan bu görüşmeler UEP hazırlanması için bir çalışmaya evrilememiştir.

Ulusal Eylem Planı İçin İlk Adımlar Projesi, 1325 sayılı karar kapsamında UEP hazırlanması için oldukça önemli bir adımdır. UEP'nin önemli paydaşlarından olan STK'lara bu kararın anlatılması ve öneminden bahsedilmesi yapılacak çalışmalar için

önemli bir ön adımdır. Katılım sağlayan sivil toplum örgütlerinin çeşitliliği ise kapsayıcı bir UEP hazırlanması için doğru bir planlama örneğidir.

Türkiye’de 1325 sayılı karar kapsamında bir UEP bulunmamasına rağmen, kadın hakları veya toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından hazırlanan eylem planları bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle ilgili eylem planları hazırlanmıştır. Bakanlık tarafından bu iki konuya ilişkin çıkarılan planlar aşağıda belirtilmiştir:

- a. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)
- b. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)
- c. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)
- d. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)
- e. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

Bu bölümde söz konusu bakanlık tarafından çıkarılan en güncel Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020) ve Kadının Güçlenmesi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) incelenecektir.

3.1.1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

2016 yılında yayınlanan plan, kadına yönelik şiddetle mücadelede devlet kurumlarına ait sorumlulukları belirlemek amacıyla 2007 yılından itibaren çıkarılan eylem planlarının, son dönemde ortaya çıkan toplumsal ihtiyaçlara ve gelişmelere göre güncellenmiştir.¹⁵⁵ 2016-2020 yıllarını kapsayan bu beş yıllık UEP’nin hazırlık çalışmaları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel

¹⁵⁵ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı (2016-2020)**, 2016, s.38.

Müdürlüğünün koordinatörlüğünde, diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşların, STK'ların ve üniversitelerin kadın araştırmaları merkezlerinin katılımları ile hazırlanmıştır. İlgili kamu kurumları ve bünyelerindeki birimler ve çalışmaları planda yer alırken, hangi STK ve üniversitelerin araştırma merkezleri ile çalışıldığı belirtilmemiştir.

104 sayfadan oluşan planda, kadına yönelik şiddetle mücadele başlığı altında şiddetin türleri açıklanmış, dünya ve Türkiye'de kadına yönelik şiddet istatistikleri, bu konuda Türkiye'de gerçekleşen gelişmeler ve Bakanlık tarafından çıkarılan diğer iki UEP'nin temel hedefleri hakkında bilgi verilmiştir.

Plan'ın son bölümü izleme ve değerlendirmeye ayrılmıştır. Plan'da yer alan faaliyetlerin izlenmesine ilişkin KSGM tarafından bir rapor formatı oluşturulacağı ve bu format çerçevesinde ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yılda bir kez hazırlanan rapor KSGM'ne gönderilecek ve bu raporlar birleştirilerek "İzleme Raporu" hazırlanacağı belirtilmiştir.¹⁵⁶ Kurum hazırlanmış oldukları raporlar KSGM'nin internet sayfasında yayınlanacaktır. Ayrıca KSGM koordinatörlüğünde ve ilgili kurumların üst düzey temsilcilerinin katılımı ile yılda bir kez toplanan "Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesi", Yıllık İzleme Raporu'na göre UEP'nin değerlendirmesini yapacaktır.

Bunlara ilave olarak, KSGM tarafından yürütülen "Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi" kapsamında 26 ilde 2017-2020 yıllarını kapsayan İl Eylem Planları hazırlanmıştır. Bu planlarla UEP'nin yerel seviyede uygulanması hedeflenmiştir.¹⁵⁷

Plan'ın 2016-2020 yıllarını kapsayan sürecinde 5 temel hedef bulunmaktadır. Bu hedefler aşağıda belirtilmiştir:

a. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında gerekli mevzuat düzenlemelerini yapmak ve uygulamada yaşanan aksaklıkları ortadan kaldırmak,

¹⁵⁶ İbid., s.88.

¹⁵⁷ İbid., s.88.

- b. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümü sağlamak,
- c. Şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadınlara ve çocukların yönelik ulaşılabilir koruyucu ve önleyici hizmetleri daha etkili vermek ve yaygınlaştırmak, bu kişilerin sosyoekonomik durumlarını güçlendirmek,
- d. Şiddete uğrayan kadına, çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması,
- e. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliğini güçlendirmek ve politika geliştirmektir.

Plan'da yukarıda belirtilen beş temel hedef için eylem maddeleri hazırlanmıştır. Eylem Planı'nın her bir eylem maddesi için sorumlu kurum, ilgili kurum, eylemin performans değerlendirmesi ve gerçekleştirme süresi belirtilmektedir.¹⁵⁸

Plan'ın gerçekleştirilmesi için herhangi bir bütçe tahsis planlaması yapılmamıştır. Bütçe konusuna planda hiçbir şekilde yer verilmemiştir. Üstelik bazı hedefler ve bunlara ilişkin eylem –*Şiddete Mağdurlarının Korunması ve Güçlendirilmesi, Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Uygulanması*- maddeleri maddi kaynak gerektirmektedir.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi kapsamında çıkarılan diğer iki plan da dâhil olmak üzere, bu planların asıl amacı kadına karşı her türlü şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve mağdurların etkin bir şekilde korunması için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanmasıdır. Bu çerçevede 1325 sayılı kararın kapsamında uzak olduğu söylenebilir.

¹⁵⁸ İbid., s.39.

3.1.2. Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından kadınlara karşı her türlü şiddetin engellenmesi ve kadın erkek eşitliğinin tüm kamu politikalarına dahil edilmesi maksadıyla 2008-2013 yıllarını kapsayan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı” hazırlanmış ve uygulanmıştır.¹⁵⁹

“Kadının Güçlenmesi ve Strateji Belgesi ve Eylem Planı”, 2018-2020 yılların kapsayan, kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, STK’ların, meslek kuruluşlarının ve ilgili diğer kuruluşların kadınların güçlenmesine ilişkin yapılacakları belirten bir plandır. Hazırlık çalışmaları aynı bakanlığın koordinatörlüğünde yapılarak ilgili kurumlara taslak çalışma göndererek yazılı görüşler alınmıştır.¹⁶⁰

Plana göre “kadının güçlenmesinin” tanımı kadınların kendi hayatları üzerinde güç ve kontrol sahibi olmalarını ve stratejik seçimleri yapma yeteneklerini kazanmaları süreci olarak yapılmıştır. Plan’a göre kadınların güçlenmesi beş unsurdan oluşmaktadır:¹⁶¹

- a. Kadınların kendi değerlerinin farkında olması.
- b. Seçeneklere sahip olma ve bunlar arasında tercih yapma hakkı.
- c. Fırsatlara ve kaynaklara erişim hakkı.
- d. Ev içinde ve dışında kendi hayatlarını kontrol etme gücüne sahip olma hakkı.
- e. Ulusal ve uluslararası düzeyde daha adil bir toplumsal ve ekonomik düzen

oluşturmak için toplumsal değişimin yönünü etkileme becerileri.

Bu planda *beş temel politika eksenine* ilişkin 5 temel amaç, 21 hedef, 21 strateji ve 126 faaliyet belirlenmiştir. Belgenin genel yapısı incelendiğinde, iki ana bölümden oluştuğu görülmektedir. *Strateji Belgesi* olan birinci bölümde, her bir politika eksenine

¹⁵⁹ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, “**Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023**”, 2018, s.15.

¹⁶⁰ İbid., s. 16.

¹⁶¹ İbid., s.17.

yönelik halihazırdaki durum açıklanmıştır. İkinci bölüm ise *Eylem Planı*'dir. Eylem Planı bölümünde de beş temel politika eksenini kapsamında kamu politikalarının oluşturulması ve uygulanmalarına temel olması için belirlenen temel amaç, hedef ve stratejiler yer almaktadır.

Eylem Planı'nda tablolardan oluşmaktadır. Tablolar, bir önceki bölümde yer alan ülkelerin UEP'lerinde de olduğu gibi eylem maddeleri, sorumlu kurum, ilgili kurum, süre, performans göstergeleri ve açıklamalardan oluşmaktadır. Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı oluşturan beş temel politika eksenini şunlardır: *Eğitim, Sağlık, Ekonomi, Karar Alma Mekanizmalarına Katılım, Medya*.

Eylem Planının izleme ve değerlendirmesine ilişkin belirtilen hususlar, Bakanlıkça çıkarılan diğer planlarla benzerlik göstermektedir. Bakanlıkça oluşturulacak raporlama formatı her sene sorumlu kurumlar tarafından hazırlanacak ve Bakanlığın internet sayfasında yayımlanacaktır. Ayrıca Bakanlık koordinatörlüğünde ve sorumlu ve ilgili kurumların katılımı ile yıllık düzenlenecek olan izleme toplantılarında bu raporlar görüşülecek ve yıllık İzleme Raporu hazırlanacaktır. Uygulama döneminin bitmesine bir yıl kala plan uygulamaları bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilecek ve bütün politika eksenleri özelinde belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı analiz edilecektir.

Eylem Planı'nda belirlenen hedefler ve uygulamalar için herhangi bir bütçe tahsisi planlanmamıştır. Sadece uygulamalara ilişkin bütçe planlamalarının sorumlu kurumlar tarafından, kendi bütçe planlamalarına dâhil edilmesinin beklendiği belirtilmiştir.¹⁶²Eylem Planı beş temel politika eksenini üzerine hazırlanmıştır. Bu politika eksenlerine ilişkin temel amaçlar ve hedefler şunlardır:

a. Eğitim

¹⁶² İbid., s.22.

Temel amaç: Kız çocukları ile kadınların eğitimin tüm kademelerine tam erişimlerini sağlamak.

Hedefler:

- (1) Kadınlarda okur yazarlık oranı %100'e yükseltmek.
- (2) Zorunlu örgün eğitim kademelerinin tamamında kız çocuklarının net okullaşma oranları %100 seviyesine yükseltmek.
- (3) Eğitim öğretim süreçlerinde kadın ve erkek fırsat eşitliğinin izlenebilirliğini sağlamak ve bu alandaki bilgi birikimini geliştirmek.
- (4) Kadınların ekonomik ve sosyal güçlenmelerini sağlamak amacıyla hayat boyu öğrenme programlarını yaygınlaştırmak.
- (5) Eğitim öğretim süreç ve paydaşlarının kadın erkek eşitliğine duyarlılığını artırmak.
- (6) Eğitim öğretim süreçlerinin özel politika gerektiren kadın gruplarına yönelik duyarlılığı artırmak.

b. Sağlık

Temel amaç: Kadınlara sunulan sağlık hizmetlerini iyileştirip, kadınların sağlık bilincini artırarak sağlıklı yaşam sürmelerini sağlamak.

Hedefler:

- (1) Kadın sağlığına yönelik bilimsel araştırma ve ölçümleri artırmak.
- (2) Kadın sağlığına yönelik koruyucu ve tedavi edici sistemleri güçlendirmek.
- (3) Kadınlarda sağlığın korunması ve geliştirilmesi konusunda sağlık okuryazarlık düzeyini yükseltmek.

c. Ekonomi

Temel amaç: Kadınların çalışma hayatının her alanına tam ve etkin katılımını sağlayarak değişen işgücü piyasası dinamikleri doğrultusunda ekonomik hayatta söz sahibi olmasını temin etmek.

Hedefler:

- (1) Ulusal İstihdam Stratejisinde (2014-2023) dokümanında yer alan sektör stratejileri dikkate alınarak kadınların bahse konu sektörde istihdamlarını artırmak.
- (2) 2023 yılı sonuna kadar bilgi ve iletişim sektöründe 200 bin kadın yetiştirmek.
- (3) Kayıt dışı kadın istihdamı ile mücadeleye ilişkin çalışmaları artırmak.
- (4) Kadınların çalışma hayatına tam ve etkin katılımının artırılmasında özel sektörün sahip olduğu rolü güçlendirmek.
- (5) Ülkemizde kaliteli ve ulaşılabilir çocuk, engelli ve yaşlı bakım hizmetlerini yaygınlaştırmak.
- (6) Kadın girişimciliği desteklenerek, işveren ve kendi hesabına çalışan kadın sayısını artırmak.

d. Karar Alma Mekanizmalarına Katılım

Temel Amaç: Karar alma mekanizmalarında yerel ve ulusal düzeyde kadınların temsilini artırmak ve karar süreçlerine etkin katılımlarını sağlamak.

Hedefler:

- (1) Karar alma mekanizmalarında kadınların temsilini artırmak.
- (2) Karar alma mekanizmalarında yer alan kadınların karar süreçlerindeki etkinliğini artırmak.
- (3) Karar alma mekanizmalarında kadın temsilinin önemi gerekliliği konusunda toplumsal desteği geliştirmek.
- (4) Özel politika gerektiren kadın gruplarının karar alma mekanizmalarında daha fazla yer almasına yönelik politikalar geliştirmek.

e. Medya

Temel amaç: Medyada kadın temsilinin iyileştirilmesini ve güçlendirilmesini, ayrıca kadınların medyayı verimli-eleştirel kullanımlarını sağlamak.

Hedefler:

(1) Medyada içerik üretici, düzenleyici ve denetleyici mekanizmaların kadın temsilinin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi konusunda duyarlı olmasını sağlamak.

(2) Kadınların farkındalıklarını artırarak, yeni iletişim mecralarını ve medyayı verimli-eleştirel kullanmalarını sağlamak.

2008- 2013 yıllarını kapsayan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Plan'ın güncel hali olan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın, bir öncekinden yapısal olarak çok farkı yoktur. Bir önceki planda da politika eksenleri belirlenerek, onlara yönelik hedefler, stratejiler belirlenmiştir. Bu stratejilere yönelik belirlenen eylem maddelerinin sorumlu ve ilgili kurumları tablo halinde belirlenmiştir. Güncel planda olduğu gibi 2008-2013 döneminin eylem planında da performans göstergeleri ve eylem maddelerinin uygulanması için belirli bir süre planlanmamıştır. İlk planda, ikincisindeki politika eksenlerine ilave *Yoksulluk, Çevre, İnsan Hakları ve Şiddet ve Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi* konuları da dâhil edilmiştir. Ayrıca 2008-2013 dönemindeki Plan'ın hazırlık aşamasında çalışma gruplarına dâhil olan ve katkı sağlayan tüm kamu kurumları, STK'lar, üniversiteler, siyasi partiler, uluslararası kuruluşlar, meslek kuruluşları ve sendikalar liste halinde belirtilmiştir. Her iki planda da bütçe planlaması yapılmamıştır. Bu durum sorumlu birimlerin bütçe yetersizliğini gerekçe göstererek eylem maddelerinin uygulamaya geçirilmesine engel olabilir.

İncelenen her iki planda da eylem maddeleri aynı tablo yapısında detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Her bir eylem için sorumlu kurumun, ilgili kurumun, eylem maddesi için bir süre ve performans göstergelerinin belirlenmesi detaylı bir çalışma olduğunu göstermektedir.

Hazırlık aşamasında oldukça geniş katılımlı bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı KSGM'nin koordinatörlüğünde diğer kamu kurum ve kuruluşların, üniversitelerin, meslek örgütlerinin, STK'ların ve araştırma merkezlerinin görüşlerinin alınarak hazırlanan planların uygulama aşamasında da bu kurumlara görev verilmiştir.

Bakanlık tarafından hazırlanan tüm eylem planları ve planların yıllık izleme raporları Bakanlığın internet sitesinde yer alacağı planlarda belirtilmiştir. Tez çalışması sürecinde bahse konu planların elektronik halleri üzerinden incelemeler yapılmıştır. Ancak Mayıs ayı itibarıyla planlar ve raporlar internet sayfasından kaldırılmıştır. Bu nedenle eylem planlarının izleme raporlarına ve eylem planlarına Bakanlığın internet sitesinden ulaşılamamaktadır.

Bakanlık tarafından çıkarılan her iki plan da 1325 sayılı kararın dışında genel olarak kadınların güçlendirilmesi, kadın-erkek eşitliğine ve kadına karşı şiddete yönelik kamu kurumlarının politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması maksadıyla hazırlanmıştır. İçerik olarak 1325 sayılı karar ile örtüşmese de kadınların temsilinin artırılması ve kadına karşı şiddete yönelik başlıklar kesişim alanları olarak değerlendirilebilir. Ancak çatışma durumuna özel belirlenmiş hedefler veya eylem maddeleri bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, Bakanlık tarafından yapılan bu eylem planları kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için önemli çalışmalardır. Ancak 1325 sayılı karar çerçevesinde hazırlanmadıklarından bu alana yönelik doğrudan bir fayda sağlanamamaktadır. Ancak bahse konu Bakanlığın eylem planı hazırlama sürecindeki tecrübeleri ve çalışma yöntemi (eylem maddelerinin ve sorumlu birimlerin bir matris halinde belirtilmesi gibi) örnek olarak alınabilir.

Bütçe planlaması oldukça önemli bir noktadır. Diğer ülkelerin UEP'leri incelendiğinde bazı ülkelere bu planlamanın yapıldığı görülmektedir. Uygulamaların bütçe planlaması sorumlu kurumların kendi programlama ve bütçe planlamalarına

bırakılması uygulamaların gerçekleştirilmemesi gibi bir durumu ortaya çıkarabilir. Toplumsal cinsiyet veya kadın hakları konusunda uygulamaları öncelikleri arasında görmeyebilecek kurumlar için bütçe yetersizliği planda yer alan uygulamaların gerçekleştirilmemesi için bir neden olabilir. Bu nedenle Türkiye için yapılacak UEP için bütçe planlaması yapılması ve ilgili kurumlar tarafından gerekli mali kaynağın ayrılması planın gerçekleştirilmesi için önemlidir.

UEP'nin hazırlanmasında Bakanlığın yapmış olduğu geniş katılımlı bir çalışma ortamı sağlanmalıdır. İlgili tüm bakanlıklarla birlikte STK'ların da mutlaka hazırlık aşamasına katkı sağlaması gerçek ihtiyaçların belirlenmesinde çok önemlidir. Bununla birlikte üniversitelerden ve araştırma merkezlerinden destek alınmasıyla ayakları yere basan gerçekçi bir eylem planı hazırlanabilir. Ne kadar geniş katılımlı bir hazırlık aşaması olursa daha kapsayıcı, daha sağlam bir plan olma yolunda başarılı olunur.

Türkiye için 1325 sayılı karar kapsamında bir eylem planı hazırlanmasını hem ülke sınırları içinde yaşadığı sorunlar (terör, mülteci durumu vb.) hem de ülke dışında yer aldığı askeri görevler ile BM ve NATO üyeliği gibi nedenler oldukça gerekli kılmaktadır. Hazırlanacak UEP'nin hem ulusal hem de uluslararası boyutu olmalıdır. Sadece iç politikaya yönelik ya da tamamen yabancı ülkelerdeki askeri varlığına yönelik bir UEP hazırlanması Türkiye'nin ihtiyaçlarını karşılama noktasında eksik kalır.

SONUÇ

Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ilişkilerde meydana gelen gelişmeler sonucunda daha önce bu disiplinin gündeminde olmayan konuların tartışılması gerekliliğini ortaya çıkarmış ve bu bağlamda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Realistlerin savunduğu gibi güvenliğin devlet merkezli olmadığı artık herkesin kabul ettiği bir gerçek olmuştur. Feminist güvenlik ve eleştirel teoriler penceresinden, güvenliğin temel noktası sadece devlet güvenliği ve ülke sınırları değil, bireyin güvenliğinin ve askeri olmayan tehditlerin de değerlendirilmesidir.¹⁶³ Feministlerce geleneksel güvenlik anlayışı günümüzde yaşanan savaş ve çatışma durumlarının değerlendirilmesinde oldukça yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda feminist güvenlik çalışmalarında yer alan iki temel unsur bulunmaktadır: cinsiyet eşitsizliklerinin açığa çıkması ve kadın deneyimlerinin güvenlik çalışmalarına dâhil edilmesidir.¹⁶⁴

Bu tez çalışmasıyla hedeflenen amaç BMGK tarafından 2000 yılından itibaren Kadın, Barış ve Güvenlik ana temasında çıkarılan dokuz kararın incelenmesi ve çıkarılan ilk karar olan 1325 sayılı karar kapsamında Türkiye için bir ulusal eylem planının neleri içermesi gerektiğini ortaya koymaktır. Öncelikle BMGK'nın çatışma dönemlerinde ve sonrasında toplumsal kadın ve kız çocuklarının haklarının korunması ve kadınların temsiliyetlerinin artırılmasına yönelik 1325 sayılı kararı incelenmiştir. BMGK'nın çıkarmış olduğu ilk karar olan 1325 sayılı karar kadın ve çocukların güvenliği konusunda önemli bir çalışmadır. Kararda iki önemli nokta bulunmaktadır: Silahlı çatışmaların kadın ve kız çocuklarının üzerindeki toplumsal cinsiyet etkileri ve kadınların çatışma süreçlerinde ve sonrasındaki rolleri. BMGK tarafından çıkarılan diğer sekiz karar özünde 1325 sayılı kararı destekler ve tamamlar niteliktedir. Cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli

¹⁶³ Zeynep Arıöz, 2012, s. 120.

¹⁶⁴ İbid., s. 65.

şiddetin bir savaş taktiği olarak kullanıldığı belirtilmiş, bu vakaların önlenmesi ve soruşturulması konusunda ülkelere çağrıda bulunulmuştur. Bu kararlar, feministlerce geleneksel güvenlik anlayışına ve değerlendirilmesine kadınların ve toplumsal cinsiyet hallerinin de dâhil edilmesi açısından önemli çalışmalardır.

İkinci bölümde 12 ülkenin 1325 sayılı karar kapsamında hazırladıkları ulusal eylem planları genel yapı ve içeriği bakımından incelenmiştir. 1325 sayılı karar kapsamında çıkarılan diğer ülkelerin planlarına bakıldığında ise planlar birbirleri ile benzer nitelikler taşımaktadır. Planların genel yapısı eylem matrisi oluşturularak yapılmıştır. Çoğunlukla eylem maddeleri için sorumlu kurumlar belirlenmiş ve eylemlerin gerçekleştirilmesini değerlendirmek için performans göstergeleri belirtilmiştir. Planlarda yer alan hedef kitle büyük çoğunlukla kadın ve kız çocuklarında oluşmaktadır. A.B.D ve Japonya LGBTİ bireyleri, din, dil, etnik azınlıklara az da olsa planda yer vermiştir. Irak'ın UEP'si dışında detaylı bir bütçe planlaması yapılmamıştır. Büyük çoğunlukla planların koordinatör makamı ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarıdır. Planların hazırlık ve uygulama aşamalarında hemen hemen tüm bakanlıklar yer almıştır. Bazı ülkelerin planlarının hazırlık aşamasında üniversiteler, araştırma merkezleri ve kadın hakları ile ilgili STK'lar bulunmuştur.

1325 sayılı karar kapsamında incelenen UEP'lerin temel olarak iki farklı konseptte hazırlandığı görülmektedir. Bazı UEP'ler – A.B.D., Finlandiya, İsveç, İngiltere gibi- ülkelerin tamamen yürüttükleri siyasi ve askeri politikalara yönelik görev yaptıkları ülkelere ilişkin hazırlanmıştır. Belirlenen hedefler ve eylem maddeleri hatta UEP'lerde yer alan fotoğraflar bile uluslararası alanda görev yaptıkları ülkelere ve oradaki çalışmalara yöneliktir. Bu ülkelere bakıldığında uzunca bir süredir iç savaş veya çatışma yaşamayan refah seviyeleri daha yüksek, gelişmiş ülkelerdir, haliyle hazırladıkları planlar da NATO veya BM misyonlarında görev aldıkları ülkelere yöneliktir. Afganistan, Irak gibi ülkelerin UEP'leri ise iç politika ve sosyal duruma yönelik hazırlanmıştır. Ülkelerin

kendi yaşadıkları iç sorunlara, çatışma sonrası müzakere sürecine, barış inşa sürecine ve mağdurlarının rehabilitesine yönelik hedefler ve eylem maddeleri belirlenmiştir.

Türkiye'nin 1325 sayılı karar kapsamında UEP'si olmadığından Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çıkarılan kadın hakları ve toplumsal cinsiyet konularına yönelik hazırlanan ulusal eylem planları incelenmiştir. Bakanlıkça çıkarılan eylem planları 1325 sayılı karar kapsamında hazırlanmamıştır. Bu nedenle bahse konu planlar, çatışma sırasında ve sonrasındaki süreçlerde kadınların temsiliyetleri, yaşadıkları cinsel ve toplumsal cinsiyet temelli şiddeti engelleme ve mağdurlarının haklarının korunmasına yönelik özel hedefler ve eylem maddelerini içermemektedir. Planların çalışma gruplarında yer alan kurum ve kuruluşlara bakıldığında geniş çaplı bir katılım sağlandığı görülmektedir. Gerek kamu kurumlarının gerekse STK'ların, üniversitelerin, meslek örgütlerinin temsilcileriyle toplantılar yapılmış ve yazılı olarak resmi görüşlerini bildirerek planların hazırlık aşamasında katkıda bulunmuşlardır. Bu kurumlar sadece planların hazırlık aşamalarında yer almayıp, uygulama aşamasında da görevler verilmiştir.

Türkiye'nin 1325 sayılı karar kapsamında bir eylem planı bulunmamaktadır. Türkiye için böyle bir planın olmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Aslında Türkiye'nin iç ve dış politikada yaşadıkları böyle eylem planının yapılmasını gerekli kılmaktadır. Türkiye'de Afganistan, Bosna ya da Irak gibi büyük çapta bir iç savaş yaşanmamış olsa bile, 30 yıldan fazla terör sorunu yaşamaktadır. Bu terör sorunundan kaynaklı süreç içerisinde yaşanan zorunlu göçler ve göç edilen yere adapte olma durumu devlet politikası olarak geniş kapsamlı ve sistematik bir şekilde ele alınması gereken konulardan biridir.

Türkiye için UEP hazırlanmasına temel olacak konulardan biri de, çevre ülkelerde yaşanan savaşlar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların Türkiye'de yaşamaya çalışmalarıdır. Mülteci, göçmen veya sığınmacı statüsünde gelen insanların

Türkiye içerisinde yerleştirilmesi, sağlık, eğitim, barınma ve çalışma imkanlarına doğru bir şekilde ulaşabilmeleri için sistemli bir planlama yapılmalıdır. 2011 yılından itibaren artan bir oranda Türkiye gelen Suriyelilere ilişkin 16 Ekim 2019 tarihli İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kayıtlarına¹⁶⁵ göre Türkiye’de 3.676.288 milyon geçici koruma kapsamında Suriyeli bulunmaktadır. Bunların %46’sını kadınlar oluşturmaktadır. 18 yaş ve altı Suriyelilerin oranı da %47’dir. 3.676.288 milyon Suriyeliden yalnızca 63.013 kişi 8 ilde yer alan geçici barınma merkezlerinde kalmaktayken, 3.613.327 kişi ise bu barınma merkezleri dışında bulunmaktadır. Ayrıca Suriyeliler dışında 170.000 Afgan, 142.000 Iraklı, 39.000 İranlı, 5.700 Somalili bulunmaktadır.¹⁶⁶ Bu sayılar resmi olarak kayıt altına alınanların istatistiğini oluşturmaktadır.

Türkiye’de kayıtlı veya kayıt dışı yaşayan kadınların ve çocukların sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşması çok önemlidir. Özellikle kadın ve kız çocuklarının insan ticaretini önlemek, gayri resmi evlilikler ve kendilerinden yaşça büyük erkeklerle evlendirilerek bir nevi köle hayatı yaşamalarının veya onlara karşı yapılan cinsel istismarların önüne geçmek için devlet destekli çalışmalar yapılmalıdır.

Türkiye için UEP hazırlanması için diğer bir neden de NATO ve BM üyesi bir ülke olarak TSK yıllardır bu misyonlarda barışı destekleme hareketına katılmaktadır. Diğer bölümlerde de belirtildiği gibi NATO Kararlı Destek Misyonu kapsamında Afganistan’da Cinsiyet Danışmanlığı görevi ve gene Afganistan ve Bosna’da Sivil-Asker İşbirliği çalışmaları çerçevesinde askeri ve sivil personel aracılığıyla bir çok görev yürütmektedir. Askeri alanda yürütülen bu görevler ve politik olarak bu kurumlarla olan ilişkimiz, 1325 sayılı karar kapsamında bir UEP hazırlanması için belki de en güçlü nedeni oluşturmaktadır.

¹⁶⁵ http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Son erişim tarihi 29.10.2019.

¹⁶⁶ <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>, Son erişim tarihi 29.10.2019.

Tüm nedenlere yönelik yapılması gereken ve toplumun ihtiyaçlarına cevap olacak hedeflerin ve eylem maddelerinin belirlendiği çok paydaşlı ve kapsamlı bir UEP hazırlanmalıdır. Diğer ülkelerdeki gibi Dışişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, Milli Savunma Bakanlığının, İçişleri Bakanlığı ve doğrudan ilgili birimlerinin, Hazine ve Maliye Bakanlığının, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, Milli Eğitim Bakanlığının, TSK'nın, üniversitelerin, insan ve kadın hakları alanında çalışan STK'ların ve araştırma merkezlerinin katılımı ile kapsamlı bir eylem planı hazırlanmalıdır. Sosyolojik, politik ve ekonomik altyapıları tasarlanmış bir UEP hazırlanması, Türkiye için sadece uluslararası arena için bir gereklilik olmasının yanında hem ülkesini terk etmek zorunda olan kişilerin hem de koruyucu ülke vatandaşlarının refahına olumlu katkı sağlaması açısından önemlidir. İlgili tüm kamu kurumları ve STK'larla işbirliği içinde planlamaların yapılması ve uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Eylem planının hazırlanması tek başına elbette yeterli değildir. İyi bir plan hazırlamak kadar, hazırlanan planın uygulanması da önemli bir aşamadır. Uygulanmayan bir eylem planı sembolik bir doküman dışında başka bir anlam ifade etmemektedir. Eylem planları uygulandıkları ve uygulamalarını şeffaf bir şekilde raporlanıp, değerlendirildiği zaman gerçekten amacına ulaşmış olur. 1325 sayılı kararın çıkarılmasında günümüze kadar UEP'lerin önemi ülkelerce anlaşılacak ve UEP sahibi olan ülke sayıları artmaktadır. Ancak UEP'lerin uygulamalarında da bütçe eksikliği veya çok az sayıda ülke tarafından şeffaf ve açık bir şekilde uygulamaların raporlanması gibi konularda sorunlarla karşılaşmaktadır.¹⁶⁷

Bu nedenle UEP'lerin sembolik bir belge olarak kalmaması için uygulanabilir bir şekilde planlanması gerekmektedir. Resmi ve sivil ilgili tüm tarafların hazırlık ve uygulama aşamalarında yer aldığı, mali açıdan desteklenen, izleme, raporlama ve

¹⁶⁷ Aisling Swaine, "Globalizing women, Peace and Security: Trends in National Action Plan", **Rethinking National Action Plans on Woman, Peace and Security**, (Der. Sahla Aroussi), IOS Press, 2017, s.8.

değerlendirme sisteminin düzenli, şeffaf ve açık bir sistem halinde yapıldığı bir mekanizma oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2016), **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı 2016-2020**.
2. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2018), **“Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023**.
3. Akgül, Çiğdem, (2011), **Militarizmin Cinsiyetçi Suretleri Devlet Ordu ve Toplumsal Cinsiyet**, 1. Baskı, Ankara, Dipnot Yayınları.
4. Arıöz, Zeynep, (2012), **“Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminizm, Yeni Savaş Bağlamında Feminist Güvenlik Yaklaşımı”**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
5. Arino, Maria Villellas, (2016), **Women, Peace and Security: 15 Years of UN Security Council Resolution 1325**, Report 12, Institut Catala Internacional.
6. Ataman, Muhittin, (2009) **“Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti”**, Alternatif Politika, Cilt 1, Sayı 1, s. 1-41, Nisan.
7. Aytaç, Gizem Bilgin, (2018), **Feminist Yaklaşım Çerçevesinde İnsan Güvenliği: Sivil Toplum Gözüyle Irak Örneği**, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 2-1, s.9-23.

8. Blanchard, Eric M., (2003), **“Gender, International Relations, and the Deveploment of Feminist Security Theory”**, Signs: Journal of Women in Culturel and Society, Vol.4, No.4.
9. Birleşmiş Milletler, (2000), BMGK Kararı 1325.
10. Birleşmiş Milletler, (2008), BMGK Kararı 1820.
11. Birleşmiş Milletler, (2009), BMGK Kararı 1888.
12. Birleşmiş Milletler, (2009), BMGK Kararı 1889.
13. Birleşmiş Milletler, (2010), BMGK Kararı 1960.
14. Birleşmiş Milletler, (2013), BMGK Kararı 2106.
15. Birleşmiş Milletler, (2013), BMGK Kararı 2122.
16. Birleşmiş Milletler, (2015), BMGK Kararı 2242.
17. Birleşmiş Milletler, (2019), BMGK Kararı 2467.
18. Birleşmiş Milletler, (2002), **Report of the Secretary- General on Women, Peace and Security.**

19. Birleşmiş Milletler, (2008), **Report of the Secretary- General on Women, Peace and Security.**
20. Cohn, Carol, Kinsella, Helen, Gibbings, Sheri, (2004), “Women, Peace and Security Resolution 1325”, **International Feminist Journal of Politics**, 6:1, s.130-140.
21. Cockburn, Cynthia, (2009), **Buradan Baktığımızda Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi**, 1.Baskı, İstanbul, Metis Yayınları (Çev. Füsun Özlen).
22. Cockburn, Cynthia, (2004), **Mesafeyi Aşmak**, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, (Çev. Ebru Kılıç).
23. Cockburn, Cynthia, (2011), **Snagged On the Contradiction: NATO, UNSC Resolution 1325, and Feminist Responses**, 2011.
24. Egnell, Robert, Hojem, Petter, Berts, Hannes, (2012), **Implementing a Gender Perspective in Military Organisations and Operations The Swedish Armed Forces Model**, Uppsala, Uppsala Universitet.
25. Fritz, Jan Marie, Doering, Sharon, Gümrü, F. Belgin, (2011), “Women, Peace, Security and the National Action Plans”, **Journal of Applied Social Science**, 5:1, s.1-23.
26. Gümrü, F.Belgin, Fritz, Jan Marie, (2010), “Women, Peace and Security: An Analysis of the National Action Plans Developed in Response to UN Security Council Resolution 1325”, **Societies Without Borders 4 (2)**, s.209-225.

27. Karabulut, Bilal, (2015), **Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar Serisi: II Güvenlik**, 2. Baskı, Ankara, Barış Kitabevi.
28. Miller, Barbara, Pournik, M., Swaine, Aisling, (2014), **Women in Peace and Security through United Nations Security Resolution 1325: Literature Review, Content Analysis of National Action Plans, and Implementation.**
29. NATO, (2011), **How Can Gender Make A Difference To Security In Operations.**
30. NATO, (2016), **Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives 2015.**
31. NATO, (2016), **Summary of the National Reports of NATO Member and Partner Nations to the NATO Committee on Gender Perspectives 2016.**
32. NATO, (2012), **Bi-Strategic Command Directive (BI-SCD) 40-1 Integrating UNSCR 1325 and Gender Perspective Into the NATO Command Structure.**
33. Olsson, Louise et al, (2014), **Gender, Peace and Security in the European Union's Field Missions, Stockholm, Folke Bernadotte Academy.**
34. Puechguirbal, Nadine, (2010), "Discourses on Gender, Patriarchy and Resolution 1325: A Textual Analysis of UN Documents", **International Peacekeeping**, 17:2, s.172-187.

35. **Report from Expert Seminar Women in Conflict Prevention and Crisis Management**, 2005, Folke Bernadotte Akademiy, Vienna.
36. Shephard, Laura J., (2011), “Sex, Security and Superhero(in)es: From 1325 to 1820 and Beyond”, **International Feminist Journal of Politics**, 13:4, s.504-521.
37. Sherpherd, Laura J., (2008), **Gender, Violence and Security**, 1.baskı, New York, Zed Books Yayınları.
38. Sjoberg, Laura, (2015), **Toplumsal Cinsiyet, Savaş ve Çatışma**, 1.baskı, İstanbul, Altın Bilek Yayınları, (Çev. Onur Aydın).
39. Swaine, Aisling, (2009), “Assesing The Potential of National Aciton Plans to Advance Implementation of United Nations Security Council Resolution 1325”, **Yearbook of International Humanitarian Law Volume 12**, s.403-433.
40. Swaine, Aisling, (2017) “Globalizing women, Peace and Security: Trends in National Action Plan”, **Rethinking National Action Plans on Woman, Peace and Security**, (Der. Salah Aroussi),IOS Press, s.7-27.
41. Tamang, Dipti, (2016), “**Gendering International Security: Seeing Feminist Theories as International Relations**”, *International Studies*, 50(3).
42. Tickner, J. Ann, (1992), “**Gender in International Relations: Feminist Perspective on Achieving Global Security**”, New York, Columbia University Press.

43. Tickner, J. Ann, (2001), “**Gendering World Politics**”, New York, Columbia University Press.
44. Tickner, J. Ann, (2004), “**Feminist Responses to International Security Studies**”, Peace Review: A Journal of Social Justice, 16:1, s.43-48.
45. Ülgül, Murat, (2017), **Suriye İç Savaşı’na Feminist Bir Yaklaşım**, Alternatif Politika, 9 (3), s. 442-470.
46. Willet, Susan, (2010), “Introduction: Security Council Resolution 1325: Assesing the Impact on Women, Peace and Security”, **International Peacekeeping**, 17:2, s.142-158.
47. Yuval-Davis, Nira, Anthias, Floya, (1989), **Woman, Nation, State**, Londra, The Macmillan Press.
48. www.alternatifpolitika.com
49. <http://bm1325eylemlani.org/>
50. http://funag.gov.br/loja/download/1220-PNA_ingles_final.pdf
51. <http://peacewomen.org/SCR-2242>
52. http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/SalaDePrensa/Multimedia/Publicaciones/Documentos/2017_II%20PLAN%20NACIONAL%20ENG%20web.pdf

53. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
54. <http://www.peacewomen.org/SCR-1325>
55. http://www.un.org/womenwatch/ianwge/taskforces/wps/Strategic_Framework_2011-2020.pdf
56. <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/global-norms-and-standards>
57. <https://4genderjustice.org/uncategorized/statement-on-the-un-security-council-resolution-2467/#>
58. <https://jadl.act.nato.int/>
59. <https://jadl.act.nato.int/CourseCatalog.pdf>
60. <https://undocs.org/en/S/2019/280>
61. <https://www.forsvarsmakten.se/en/swedint/>
62. <https://www.mofa.go.jp/files/000101798.pdf>
63. <https://www.nato.int/cps/en/natohq/51288.htm>

64. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_101372.htm
65. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132097.htm
66. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132342.htm
67. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_04/20150414_20120808_NU_Bi-SCD_40-11.pdf
68. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2018_01/1801-2016-Summary-NR-to-NCGP.pdf
69. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_topics/20120308_1869-11_Gender_Brochure.pdf
70. <https://www.peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-afghanistan>
71. <https://www.peacewomen.org/action-plan/national-action-plan-japan>
72. <https://www.peacewomen.org/member-states>
73. <https://www.peacewomen.org/nap-denmark>
74. <https://www.peacewomen.org/nap-finland>
75. <https://www.peacewomen.org/nap-germany>

76. <https://www.peacewomen.org/nap-iraq>
77. <https://www.peacewomen.org/nap-netherlands>
78. <https://www.peacewomen.org/nap-sweden>
79. <https://www.peacewomen.org/nap-uk>
80. <https://www.peacewomen.org/nap-usa>
81. <https://www.peacewomen.org/security-council/security-council-open-debate-sexual-violence-conflict-april-2019>
82. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf>
83. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/pekin-5%20Kad%C4%B1n%202000%2021.Y%C3%BCzy%C4%B1%20%C4%B0%C3%A7in%20Toplumsal%20Cinsiyet%20E%C5%9Fitli%C4%9Fi,%20Kalk%C4%B1nma%20ve%20Bar%C4%B1%C5%9F.pdf
84. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf>
85. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>

86. <https://www.theguardian.com/world/2019/apr/22/us-un-resolution-rape-weapon-of-war-veto>

87. <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions>

88. <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri>

ÖZET

Bu tez çalışmasında, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından Kadın, Barış ve Güvenlik konusunda 2000 yılında çıkarılan 1325 sayılı karar kapsamında hazırlanan ulusal eylem planları incelenmiştir. Öncelikle 1325 sayılı karar ve BMGK tarafından çıkarılan ilgili diğer kararlar incelenmiştir. Bu kararlar, çatışma süreçlerinde ve sonrasında kadınların ve çocukların cinsel ve cinsiyete dayalı şiddetten, savaşın olumsuz etkilerinden korunması, kadınların karar alma mekanizmalarının her seviyesinde yer almalarına yönelik tedbirlerin alınmasına yönelik çıkarılmıştır. 1325 sayılı karar kapsamında BM üyesi ülkelerde ulusal eylem planı hazırlanması tavsiye edilmiştir. Bu tez çalışmasında ise 12 ülkeye ait eylem planlarının ve Türkiye’de kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda hazırlanan eylem planları içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Ayrıca Türkiye için 1325 sayılı karar kapsamında bir eylem planı hazırlanmasının gerekliliği açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: BMGK, toplumsal cinsiyet, çatışma, güvenlik, kadın, 1325.

ABSTRACT

In this thesis, national action plans prepared within the scope of Resolution 1325 enacted by the United Nations Security Council on Women, Peace and Security in 2000 were examined. Firstly, Resolution 1325 and other relevant resolution issued by UNSC were examined. These decisions were made to protect women and children from sexual and gender-based violence and from the negative effects of war and to take measures to ensure that women take part in all levels of decision-making mechanisms. In the context of Resolution 1325, it is recommended to prepare a national action plan in UN member countries. In this thesis, national action plans prepared by 12 countries and action plans made in women's rights and gender equality in Turkey were examined through content analysis. Also disclosed is the necessity of preparing an action plan under Resolution 1325 for Turkey.

Key Words: UNSC, gender, conflict, security, woman, 1325.